

*İlim ve emanet sahibi
YaşarAlparslan hocama
hürmetlerimle...*

UKDE

UKDE KİTAPLIĞI: 88
MARAŞ KÜLTÜRÜ EDEBİYAT SERİSİ: 22

Editör:

Yaşar ALPARSLAN
Serdar YAKAR

Görsel Yönetmen:

Gülcan Tanıdır ALICI

Baskıya Hazırlık:

Noya Medya
0344 2351800

Baskı-Cilt:

Yeni Koza Form Mat. Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.
Tel: 0 322 4296650

Kapak Tasarım:

Hakan PARS

Baskı Tarihi:

Şubat 2011

ISBN

978-605-61568-6-1

Yazışma Adresi:

Vefa Kitap Kırtasiye
İsmetpaşa Mah. Borsa Cad.
Buket Sitesi Altı No 17/C
Tel: 0 344 225 13 00
mahmutseyithan@hotmail.com
KAHRAMANMARAŞ

SÜNBLZÂDE VEHBÎ

NASİHATNÂME-İ VEHBÎ

**ÇEVİRİ YAZI-GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ
SÖZLÜK-TIPKIBASIM**

Hazırlayan

Yrd. Doç. Dr. Lütü ALICI

Kahramanmaraş

2011

LÜTFİ ALICI

1963'te Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesine bağlı Değirmendere kasabasında doğdu. İlköğrenimini adı geçen kasaba ve ilçede, orta öğrenimini ise Kahramanmaraş'ta tamamladı.

1982 yılında girdiği Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 1986 bahar döneminde mezun oldu. Aynı yıl yapılan öğretmenlik imtihanı sonucu Kayseri Fen Lisesine Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak atandı.

1990 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde başladığı yüksek lisans öğrenimini *Hâletî Divânı, İnceleme-Kasâid* adlı tezle 1992 yılında tamamladı.

1994'te KSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalına Araştırma Görevlisi olarak atandı. Aynı yıl İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde doktora öğrenimine başladı. *Divân-ı Nâsîd, İnceleme-Tenkitli Metin* adlı tezle 1998'de doktora öğrenimini tamamladı.

1999-2003 yılları arasında KSÜ Fen-Edebiyat Fakültesinde Dekan Yardımcısı olarak görev yaptı. Çeşitli sempozyum, panel, sohbet, tv ve radyo programlarına katıldı. Ansiklopedi maddeleri yazdı.

Makaleleri; Dergâh, Somuncu Baba, Akademik Çerçeve, Akademik Bakış, KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, Türk Dünyası Araştırmaları, Akademik Araştırmalar, İlmî Araştırmalar, Türk Kültürü İncelemeleri ve Divan Edebiyatı Araştırmaları dergilerinde yayınlandı.

Yayınlanan Kitapları: *Divân-ı Hulûsî-i Dârendevî* (müşterek, 1997), *İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi Hayatı Şahsiyeti ve Eserleri* (2001), *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş* (müşterek 2007), *Türk Edebiyatında Maraşlılar* (müşterek 2009), *Divan-ı Hâfiz-ı Mar'aşi, İnceleme-Tenkitli Metin* (2010) ve *Halîlî-i Mar'aşi Divançe ve Etvâr-ı Seb'a, Tenkitli Metin-Tıpkıbasım* (2010).

Ayrıca "Mustafa Kâ'il *Nâme-i Aşk* (İnceleme-Metin Çeviri Yazısı-İndeks)" ve "Ârif Süleyman *Hilye-i Nebî* (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük)" adlı basıma hazır iki kitap çalışması bulunmaktadır.

Eski Türk Edebiyatı ve Tasavvufî Türk Edebiyatı alanlarında ilmî çalışmalarını sürdürmekte olan Lütfî Alıcı hâlen KSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında Yrd. Doç. Dr. olarak görev yapmaktadır. Evli ve beş çocuk babasıdır.

Elektronik posta: lutfialici@mynet.com,

tlf.: 05446994696/03442191318.

İÇİNDEKİLER

TAKDİM.....	7
ÖN SÖZ.....	15
KISALTMALAR DİZİNİ.....	19
ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ.....	20

I. GİRİŞ.....21

1. Sünbülzâde Vehbî	23
A. Hayatı.....	23
B. Edebî Şahsiyeti.....	28
C. Eserleri.....	32
1. Dîvân.....	32
2. Tuhfe-i Vehbî.....	32
3. Nuhbe-i Vehbî.....	34
4. Şevk-engîz.....	34
5. Münşeât.....	34
6. Sünbül ü Gülzâr.....	35
7. Latîfe-i Vehbî/Manzûme-i Letâfet.....	35
8. Lutfiyye-i Vehbî.....	35
9. Nasihatnâme-i Vehbî.....	36

II. METNİN ÇEVİRİ YAZISI VE GÜNÜMÜZ TÜKÇESİ.....43

Nasihâtnâme-i Vehbî	44
Münâcât-ı Vehbî.....	44

Münâcât.....	48
Nasihât-ı İhvân.....	54
Dua.....	74
Sözlük.....	83
KAYNAKLAR.....	99
III. TIPKIBASIM.....	105

TAKDİM

Dinde adaptır. Söze Allah'a hamd ederek başlarsınız. Sonra Peygamber'e salavat getirirsiniz. Âlini ashabını etbamı da içine katarsınız.

Vehbî de böyle yapıyor.

Belli ki yaşlanmıştır. Hayat onu gerçek çizgisine çekmiştir. O, hayatın gerçeğiyle yüzyüze gelmiştir. Dünyanın kendinden vazgeçtiğini görmüştür. Kendi dediğinin değil, Allah'ın dediğinin olduğunu müşahede etmiştir. Zaten yolun sonu da görülmüştür. Artık bu nokta hayatın doğrusunu söyleme noktasıdır. İlan ihbar noktasıdır.

Vehbî bu karşılaştığı gerçeği anlatırken hem Allah'a münacat eder, hem de bu işi arkadaşları üstünden yapar. Nasihat eder, onları da hisseyâb eder.

İnsan, öğretilmezse hayatı; dilediği gibi hareket edeceği, dilediğini yapacağı ve dilediği neticeyi alabileceği alan zanneder. Hayata girer. Mücadeleye başlar. Fakat hayatın gerçeğiyle çabuk yüzyüze gelir. Çalıştığının karşılığını görmekle beraber çok öyle her istediğinin de olmadığını görür. Hayatta karşılaştığı olayların kendini yorduğunu hisseder.

Diyelim inançsızdır. Fakat bir şeyler yapma arzusu azmi vardır. Başlar hayatı yaşamaya. Fakat kendince terslikler görür. Adaletsizlikler bulur.

Karşı çıkar. Mücadele verir. Fakat hiçbir netice alamaz. İsteddiği neticeyle değil, farklı bir neticeyle karşı karşıya gelir. Olacağı, nihilist davranır. Yıkayım yapayım

der. Yıkar, yıkılır fakat yapamaz. Bir de yıktığının altında kalır. Veya nihilist değildir. Çalışır yaparım der. Çalışır ama yapamaz. Niyetine ulaşamaz.

Eski tabirle at olur meydan olmaz. Meydan olur at olmaz. Bu defa hers/sinir olur. Yorulur. Aklından olur. Sıkıntıya girer. Netice hayat sizi şuna getirir. Bu da zaten inancımızdır. Dünya imtihan dünyasıdır. İmtihan dünyası olmayan dünya öbür dünyadır. Buraya insan imtihan için gönderilir. Kişi belli bir yaşa kadar bu imtihan için kendini hazırlar. Bu onun rüşet yaşıdır. Akıl baliğ olma yaşıdır. Ondan sonra ne yaparsa melekler yazar. Bunlar “Kirâmenkâtibîn” melekleridir.

Bura imtihan dünyası olunca çok öyle insan istediği ile karşılaşmaz. Ya önüne getirilenle karşılaşır. Burdan öte görevi rolünü iyi oynamak yani müsbet hareket etmektir.

Görevini yapan insanoğlu buradan öte başına gelene rıza gösterir. Rızıkım bu kadarmış der. Eceli gelen ölür, der. Üstündeki yükü atar.

Dolu/birçok nimet vardır. Varlık nimettir, sağlık nimettir, vs. Hâlik verir. Kul, Allah verdi, der. Sahip çıkar, şükreder. Verilenin kıymetini bilmek, şükretmek nimetin elde kalma süresini uzatır.

İmtihanın bir ayağı yokluktur. Veren alır. Sabredersiniz. Olayı Allah’a verirsiniz.

Her iki hâlde müsbet hareket edersiniz. Olayı yaradana verirsiniz. Kader dersiniz. Yükünüzü atarsınız, hafiflersiniz, rahatlarsınız. Savabınızı alırsınız. Kendinizi suçlayıp ruh sağlığını bozmazsınız.

Kendinizi kendinizin, dünyayı kendinizin bilip ebediyet havası içinde bu işi yaparsınız, bu işin içinden çıkamazsınız. Batı’yı araştırın. Bütün çalkantılara bakın. Nihilistin de, anarşistin de çıkışlarının bir şeyi düzeltmediğini görürsünüz. Yaptıklarının boşa çıktığını görürsünüz.

Dünya imtihan dünyasıdır. İyi bir dünya düzeni kurun. Dünya sizi besler. Aç kalmazsınız. Dünyanın altı üstü, üstünün üstü rızık doludur. Rızık kapısıdır.

Siz bir ağaç dikersiniz. Niçin? Ne ağacıysa artık ona göre meyveye durması için. Meyvesini görüp mutlu olmak için. Meyvesini yemek için.

Görmediniz, meyvesini yiyemediniz. Hers/sinir olursunuz. Diktiğiniz ağacı kesersiniz. Odun edersiniz. Acımazsınız. Emeğinizin boşa gittiğini hesap edersiniz. Verdiğiniz emeğe acırsınız.

İnsan da aynen böyledir. Yaradan onu en üstün varlık olarak yaratır. Hem de içli dışlı. O üstün varlıktır. Üstün olmaya müsait varlıktır. Yaradan yarattığı varlıkları yaratırken kullandığı sıfatları ona vermiştir. Vermiştir ki yarattığını tam anlasın. Yarattığını tam yorumlasın. Maksatları dahilinde kullansın. Fesada vermesin. Tahrip etmesin. Üstünden maksada makrun medeniyet kursun.

Bu böyle olunca ilk önce insanın Allah'ı bilmesi gerekir. Sonra kendini. Daha sonra da elinden çıkanı. Ne Allah'ı bilmeyen kendini bilir. Ne kendini bilmeyen Allah'ı bilir.

Kişi Allah'ı bilecek. Allah; zamandan mekândan münezzeh varlık. Yaratıcı. Bütün güzel isimler onun. Hiç kötü ismi yok. Varlığı bu güzel isimleriyle, zatıyla ortaya koyar. Onun için varlık, yaratılan güzel.

Allah yaratır. Yaratılış sade onun elinden çıkar. Herşeyi her zaman. Ama yaradan, insanı şeytanı yaratmıştır. Birer hikmete binaendir. Ancak bu yarattıklarından iyi iş bekler.

İnsan kötü iş yapar. Allah fiili yaratır. Zira varlığı ikame onun elindedir. Ama Allah her zaman iyiden yanadır. Onun için iyilik kâmilen Allah'tan kötülük nefisten, kuldandandır.

İnsan, can hulkuma gelinceye kadar bir maraton yarışı içindedir. Görevi olgunluğa koşturaktır. Kemale ulaşmaktır. Ama bu koşudan tam netice alabilmek için önce Allah'ı varlıktaki konumunu tam bilmek gerekir. Yaratılış felsefesini tam bilmek gerekir.

Sonra da kendini, konumunu.

Sen, üstün varlık. Tabiatı çözmeye, anlamaya, işlemeye en uygun yaratılmış varlık. Sen, onun için kendini bileceksin. Kendini bulacaksın. Şeytana kapalı hareket edeceksin. Şer-i şerif dâhilinde yaşayacaksın. Allah'ın emirlerini yerine getireceksin. İyi yanının, iyi yönünün, Allah'a bakan tarafının ortaya çıkması için çerçeve, muhit, zemin oluşturacaksın. Hakkıyla inanacaksın. Allah hidayetini yaratacak. Sen içinin cıvı cıvı oynadığını göreceksin. Duygu cennetine dönüştüğünü hissedeceksin.

Taat ve ibadet dâhilinde yaşadığın müddetçe iyileşeceksin. İyi olacaksın. Allah'a yaklaşacaksın. İyiliği yaşamaktan zevk alacaksın. Kötülükten ikrah eder olacaksın. Sen Allah'a yaklaştıkça Allah'ın da sana yaklaştığını göreceksin. Hayatın fizikten, fizik ötesine doğru kayacak. Sen fiziği yaşamaktan ziyade, fizik ötesini yaşamaktan zevk alacaksın. İşte bu nokta Allah'la aynileşme noktan, çizgin.

Ama unutma! Bu noktayı ancak şer-i şerif dâhilinde yaşarsan, yakalarsın, korursun. Zira şeriat vasat oluşturur. Zira şeriat, tohumda toprak, su, ateş gibidir.

Böyle yaparsan dünyanın cennet, için cennet, öten cennet olur. Tabiatla kendinle barışık yaşarsın. Rahat huzur içinde yaşarsın. Et yığını hâlinde yaşamazsın.

İnsanda kemalin ucu açık... Bin yıl yaşasın. Hukuk ahlak dâhilinde yaşasın. Taatda ibadette kusur etmesin. Vücut nimetin de bozmasın. Onu metafiziğe çektikçe, çektiği nispette fiziğinden uzaklaştırırsın. Ne kemaller

görür. Ne kapılar görür. Ne sırlar görür. Ne sahnelere şahit olur. Hayret edersin.

İnsan, Allah'la aynileştikçe tabiat onu içine alır. Kapısını açar. Dilini bilmediği tabiatla duygu diliyle konuşur. Yoldaşı çoğalır. Bir milletin maliyken binler milletin yoldaşı olur. İçinde kendini bulur.

Yok eğer insan Allah'ını bilmezse, nefsini bilmezse, din üstüne oturmuş fitratını keşfetmezse o fitrat üzerine yaşamazsa nefesine, nefsi üstünden şeytana köle olur. Çok öyle hür olmaz. Nefsine, nefsinin üstünden menhiyata köle olur. Köleliği de hürriyet sanır. Fasık olur. Fıskının mahkûmu olur. Fıskın yarattığı fasit daire içinde bir miktar eğleşir, oyalanır. Çok sürmez çöker, ölür gider...

Gider de yok olmaz. Dünyada çok yiyeni, helal demeden önüne geleni yiyeni, her aklına düşeni yapanı, sorumsuz yaşayanı, kendini geliştirmeyeni, değerlerini tahrip edeni öbür tarafta rahat koymazlar. Başına çökerler. Serbestiyet tanımazlar. Hesap sorarlar. Ceza verirler. Geri dönüşüne müsaade etmezler.

Macerayı kıyamete değin yaşatırlar. Sonra da işin son faslına alırlar. Mahşer meydanında iğneden ipliğe hesaba çekerler. Alacakları, verecekleri ortaya koyarlar. Ortaya çıkan yekuna göre cennete veya cehenneme sevkederler.

Cennet öyle bir şey ki burada kalbini, kalb-i selim yapmamış olanları içine almaz. Ruhunu tasfiye etmemiş olanları kabul etmez.

Onun için dünyada kaba kalan, odun gibi kalan insanlar, eğer mümin ise cehenneme gönderilir. Burada ruhun tasfiyesi, kemali, ne güzel taatle ibadetle iken; orda yanmakla yakılmakla olur. Burada takvanın, aşkın sıcaklığı, ruhu tasfiyeye yeterken orda, odunu insan ve taş olan ateş alır. İnsan orda cennete hazır hâle getirilmek için yakılır. Cehennem ateşi ile ruhu ve vücudu muameleye

tabi tutulur. Tasfiyesi sağlanır. Bu az çok zaman alır. Zaman, ruhun tasfiye zamanına paraleldir. Eşittir.

Ruh ve vücut tasfiye olur. Kişi cennete alınır. Alınır ama en az nimet neyse onunla baş başa bırakılır. Kişi cennette en yüksek yeri dünyada iken kazanır. Hak eder. Gider.

Cennet kademe kademedir. Adamına göre ayarlanmış yerleri olan alandır, mekândır. Veya cennet kişilerin amellerine göre hazırlanmış önce tahsisli parça alanlar, sonra da birleşik tek alandır.

Mesela kişi arabî müslümandır. Cenneti başkadır. Orda süt, bal vs. vardır. Kişi peygamberdir, sıddıktır, salihdir, şehittir vs. Onların cenneti başkadır. Orda her şey üstüne cemâlullahı seyr zevki vardır. Sohbet keyfi vardır.

Velhasıl imtihan dünyasını, insan demir atıp kalacağı yer gibi ayarlama yerine cenneti getiren amel yeri gibi ayarlamalıdır. Cenneti getirici amel yapıp ebedi istirahatgâhını yoktan yaratmalıdır. Ahiret yolculuğu uzun yolculuk, ahiret hayatı ebedî bir hayattır. Dönüşü de yoktur.

İnsan öteye hazırlıklı gitse törenle karşılanır. Yoksa şefaaf ümidi arar durur. Ne gereği var sıkıntı çekmenin. En güzeli hazır, hazırlıklı gitmektir.

Bu girişi şiirin bütününe esas alarak yazdık. Çünkü bütün sıkıntılar dünyayı yanlış algılamadan, sonra da yolun sonunu görüp, ahiret kaygısına düşüp ne yapacağını şaşırırmaktan ibaret.

Şair, belli ki yaşıyor. Kan damarlarının çekildiğini görüyor. Dünyanın kendini boşadığını müşahade ediyor. Sonra da ölmeden evvel arkadaşları üstünden sözünü söylüyor. Yapılması gerekenleri ihtar ediyor.

Bu küçük nasihatnameyi Lütü ALICI Bey Milli Kütüphane Yazmaları arasında buldu. Sünbülzâde Vehbî adına kayıtlı olan bu eseri bize getirdi. Bizim de şiirde az

çok behremiz var. Şiiri alıp okuduğumuzda aklımız durdu. Kalbimiz heyecandan hâlden hâle girdi.

Şiirde nice bir hakikat gayet rahatlıkla ifade ediliyordu. Mükemmel bir aruz kullanımı şiiri çok iyi bestelenmiş şarkıya çeviriyordu. Şiirdeki duygu bolluğu ile birleşen ifade, okunduğu zaman insanın aklını başından alıyordu. Şiirde çok güzel hakikatler dile getiriliyordu. Hayatın dünya-ahiret bütün handikapları şiirin içindeydi. Bildiğimiz, hissettiğimiz, yüzleşmek istemediğimiz nice hakikatler ortaya konuyordu.

Bu sebeple şimdilik elimizde tek nüshası bulunan bu küçük mesnevinin hemen hazırlanmasını istedik. Memleket sevdalısı Lütfi Bey arzumuz dâhilinde bu küçük mesneviyi ilmi usullere göre hazırladı. Lügatını yaptı, nesre çevirdi.

Sünbülzâde kudretli bir şair. Şiirin her vadisinde at oynatmış, hemen her konuda yazıp kendisini ispat etmiş.

Yeni tespit edilen bu küçük mesnevisiyle de ahiret kaygılarının dile getiriyor. Yapamadığını, yapılması gerekeni dillendiriyor. Ama çok içten, çok yalın. Kim bilir belki çaresizlik içinde. Velhasıl bir hayat serüveninin son noktası, son sözleri...

Lutfiye'yi yayınladık. Bundan sonra da diğer eserlerini yayınlayarak bu büyük Maraşlı şaire karşı gecikmiş vazifemizi yerine getirelim inşallah.

Biz inşallah Maraşlı olup da divan edebiyatında behresi olan kim var kim yok üzerinde çalışacağız. Şimdiye kadar yaptığımız bir başlangıç. İnşallah bunu sonuçlandıracağız.

Ekibimiz iyi. İşinin ehilleri. Lütfi ALICI Bey, kıymetli eşi Gülcan Tanıdır ALICI Hanımefendi ve gönüllü memleket sevdasıyla atan bir gurup insan.

Bu yıl divan edebiyatından iki örnek kitap yaptık. Bu üçüncüsü. İnşallah arkası da gelecek.

Kitabın basımını Maraşımızın yetiştirdiği kıymetli iş adamlarından Faruk KAZLI Beyefendi üstlendi. Nezaket

gösterdi. Böyle güzel bir hizmete katılmayı arzu etti. Biz de memnuniyetle kabul ettik. Kendilerine bu kitabı tahsis ettik. İnşallah kazancı dünyasına da yarar ahretine de yarar. Allah onu memleketine, insanına, kültürüne hizmet edenler hanesine yazar.

Faruk KAZLI Bey biraderim Mehmet Beyin iyi dostu. Mehmet Bey, kardeşim de bu hizmette sürekli gayret eder, himmet eder, elinden geleni yapar.

Sözü sona erdirirken yeniden Yrd. Doç. Dr. Lütfi ALICI Beye teşekkür ediyoruz. Sağ kolumuz Serdar YAKAR Bey için teknik yönünü üstlendi. Bitirdi. Ona da ellerine sağlık diyoruz.

Bu yıl inşallah Sünbülzâde Vehbî'nin eserlerini çalışıp bitireceğiz. Milletimizden dua ve himmet istiyoruz. Allah'a sığınıyoruz. Yolumuza devam ediyoruz.

Yaşar ALPARSLAN

ÖN SÖZ

Sünbül, ilkbaharın müjdeci çiçeğidir. Anadolu'da en çok Maraş yaylaklarında yetişir. III. Murad (1546-1595)'ın fermanıyla Maraş yaylaklarından toplanan sünbül soğanları payitahta götürülmüştür. Böylelikle sünbül, payitahta gül ve lalenin meclisine dâhil olmuş, onlarla birlikte saray, köşk ve kasır bahçelerini süslemiştir.

Ak, gök ve sarı olmak üzere üç ayrı renkte olan sünbüle divan şairleri şiirlerinde bigâne kalmamışlardır. Klasik Türk şiirinde gül ve laleden sonra en çok anılan çiçeklerden birisi de sünbüldür. Bu şiirde, sevgilinin saçı; güzel kokusu, şekli ve rengi itibarıyla sünbül olarak tahayyül edilir. Ayrıca sünbül kısa ömrü boyunca daima güzel koku verir ve kemale ulaştınca da başını aşağı salar. Sünbül, bu hâliyle de daimi iyiliği, güzelliği ve tevazuyu sembolize eder. Diğer taraftan Osmanlı mezar taşlarında sünbül motifi, Halvetiye ve Sünbülüye tarikatının sembolü olarak kullanılmıştır.

Asıl adı Mehmed olan Vehbî, ismini sünbülde alan ve Sünbülzâdeler lâkabıyla anılan bir aileye mensup olduğundan Sünbülzâde Vehbî olarak anılır. Onun hayatı da bahsedilen yönüyle sünbüle benzer. O da Maraş'ta doğar, yetişir, daha sonra padişah fermanıyla olmasa bile kendini geliştirmek ve daha iyi imkânlarla kavuşmak amacıyla payitahta gider. Sunduğu kasideleriyle devlet erkânının dikkatini çeken şair, uzun ömrü boyunca devlet hizmetinde bulunur.

Sünbülzâde Vehbî, XVIII. asırın tanınmış âlim şairlerindedir. Divan şiirinin hâlâ kudretli şairler yetiştirdiği bu yüzyılda, Vehbî; özellikle sanatın ön planda

olmadığı manzum lügat ve didaktik mesnevileriyle ön plana çıkmıştır. Şair hikemî tarzda yazdığı Lutfiyye adlı mesnevisiyle oğlu Lutfullah'ın şahsında gençliğe nasihatta bulunur. Nasihatname türünün en tanınmış örneklerinden biri olan Lutfiyye, değer ve kıymetler açısından bugün de istifade edilebilecek muhtevaya sahiptir. Şairin bu yolda yazdığı diğer bir eseri “Nasihatnâme-i Vehbî”dir.

Bu çalışmanın konusunu teşkil eden “Nasihatnâme-i Vehbî” hikemî tarzda yazılmış küçük bir mesnevidir. Şair, bu nasihatnamesinde ise kendi akranı eş, dost ve yakın arkadaşlarına nasihatta bulunur. Kütüphane kayıtlarında açık olarak Sünbülzâde Vehbî'ye ait olduğu belirtilen bu muhtevadaki eserin ilk defa neşrediliyor olması oldukça önemlidir.

Sünbülzâde Vehbî, Maraşlı şairler içinde ilim âlemince en çok tanınan divan şairidir. Bunda hiç şüphesiz sayın hocamız Süreyya Beyzadeoğlu'nun yaptığı çalışmaların büyük katkısı olmuştur. Kahramanmaraş kitaplığı çerçevesinde Sünbülzâde Vehbî hakkında yaptığımız çalışmalarda söz konusu neşirlerden memnuniyetle istifade edilmiştir.

Sünbülzâde Vehbî'nin Nasihatname-i Vehbî, adlı eserini konu alan bu çalışma; giriş, metnin çeviri yazısı/Türkçeye aktarımı ve tıpkıbasım olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Eser bu alanda kabul gören ilmî disiplin çerçevesinde hazırlanmıştır.

Eserin giriş bölümünde Sünbülzâde Vehbî'nin hülâsa olarak hayatı, edebî şahsiyeti ve eserleri söz konusu edilmiştir. İkinci bölümde, Nasihatname-i Vehbî'nin çeviri yazısı ile Türkçeye aktarımı verilmiştir. Bu bölüm ayrıca sözlük ile faydalanılan kaynakları da ihtiva etmektedir. Eserin üçüncü bölümü ise Nasihatname-i Vehbî'nin Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, TY Nu.: 1780'de kayıtlı nüshasının tıpkıbasımından oluşmaktadır.

Eserin çeviri yazısında kendi imla hususiyetlerine uyulmuştur. Eserde az da olsa bazı tamlamalar, örneğin; “hubb-ı sivâ” şeklinde değil de “hubb-u sivâ” olarak harekelenmiştir. Esere metin tamiri bağlamında ilave edilen kelimeler, köşeli parantez/[] içinde gösterilmiştir. Beyitlerdeki vezin kusurlarına ise dipnotlarda işaret edilmiştir.

Söz konusu çalışma hizmet amaçlı yapılmış ve aynı düşünceyle basılmıştır. Bu sebeple eksik ve noksanlarımızın hoşgörü ile karşılanacağını ummaktayız. Bununla birlikte yapılacak iyi niyetli tenkitlerden memnuniyetle istifade edilecektir.

Geride faydalı eserler bırakarak adımızın hizmet ve hayırla anılmasına vesile olan memleket sevdalısı sayın Yaşar ALPARSLAN hocama hasseten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma süresince her türlü yardımda bulunan kıymetli eşim Arş. Gör. Gülcan ALICI ile eserin dizim ve basım sürecini sabır ve nezaketle üstlenen Serdar YAKAR Bey'e de ayrıca teşekkür ederim.

05.02.2011

Lütfi ALICI

Kahramanmaraş

KISALTMALAR DİZİNİ

AS:	Aleyhisselam
bk.:	Bakınız
C:	Cilt
fık.:	Fıkıh
H:	Hicri
huk.:	Hukuk
Hz.:	Hazret
hzl.:	Hazırlayan
Ktb.:	Kütüphane
KTB:	Kültür ve Turizm Bakanlığı
M:	Miladi
MEB:	Millî Eğitim Bakanlığı
mec.:	Mecaz
Nu.:	Numara
öl.:	Ölüm, ölümü
s.:	Sayfa
S:	Sayı
SAV:	Sallallahu aleyhi ve selem
tas.:	Tasavvuf
tec.:	Tercüme
TDK:	Türk Dil Kurumu
TDV:	Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA:	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TTK:	Türk Tarih Kurumu
TY:	Türkçe Yazma
vd.:	ve diğerleri
Yay.:	Yayını, Yayınları

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

ا (ā)	a, ā		
ا (ā)	a, e, i, u, ü	ش	ş
ء	°	ص	ş
ب	b	ض	đ, ž
پ	p	ط	ṭ
ت	t	ظ	ẓ
ث	s	ع	°
ج	c	غ	ğ
چ	ç	ف	f
ح	h	ق	q
خ	ḫ	ك	k, g
د	d	ك	ñ
ذ	z	ل	l
ر	r	م	m
ز	z	ن	n
ژ	j	و	v (o, ö, u, ü, ū)
س	s	ه	h (a, e)
		ی	y (i, ī, ÿ)

Tenkitli Metinde Uyulan Kurallar:

- 1) İlmî eserlerde uyulagelen çeviri yazı sistemi kullanılmıştır.
- 2) Farsçadaki vâv-ı ma'dûle, “ ~ ” (h^âce) şeklinde gösterilmiştir.
- 3) Arapça ve Farsçadaki ön ekler ayrı, son ekler birleşik yazılmıştır.
- 4) Arapça ve Farsça birleşik kelimeler arasına bir çizgi (-) konulmuştur.
- 5) Mısra başları ve özel isimler büyük harfle yazılmıştır.

I. GİRİŞ

Arapça “nush” kökünden türeyen nasihat kelimesi “başkasının hata ve kusurunu gidermek için gösterilen çaba; iyiliği teşvik, kötülükten sakındırmak üzere verilen öğüt; başkasının faydasına ya da zararına olan hususlarda bir kimsenin onu aydınlatması ve bu yönde gösterdiği gayret” manalarında kullanılmaktadır (Çağrı, 2006: s. 408). Nasihatler kaynak olarak ayet, hadis, atasözü, kelam-ı kibar gibi söz konusu toplumun değerler manzumesine/kıymetlerine dayanır. Ahlak ve adap kaidelerinden oluşan nasihatleri ihtiva eden bu eserlere edebi tür olarak nasihatname/pendname denilir. Nasihatnameler dinî, ahlaki, siyasi öğütler ihtiva eden eserlerdir. Bu eserleri yazmaktan amaç fert ve toplumu eğitmek, dirlik ve düzeni sağlamak, insanlara faydalı olmak ve hayırla anılmaktır (Pala, 2006: C 32, s. 409).

İslami Türk edebiyatının başlangıcından günümüze kadar bu anlayışla birçok şair ve edip, “Ben size Rabbimin vahyettiklerini tebliğ ediyorum ve size nasihat ediyorum.”, “Ben sizin için güvenilir bir nasihatçiyim.”, “Andolsun, ben size Rabbimin vahyettiklerini tebliğ ettim ve size nasihatte bulundum.”, “Lokman, oğluna öğüt vererek: Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma! Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür, demişti.”, “Küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Zira Allah, kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez.” ve “Din nasihattir” gibi ayet ve hadislerden hareketle

nasihatname türünde yüzlerce eser yazmışlardır¹ (Kur'an-ı Kerim, 7/62, 68, 79; 31/13,18; Çağrı, 2006: s. 408; www.tevbe.org).

Nasihatnameler, çoğunlukla müstakil eser olarak mesnevi nazım şekliyle yazıldığı gibi değişik nazım şekilleriyle küçük manzumeler hatta mensur, nazım nesir karışık olarak da yazılabilirler. Klasik Türk şiirinde Nâbî'nin Hayriyye'si ile Sümbülzâde Vehbî'nin Lutfiyye'si bu türün mesnevi tarzındaki en tanınmış iki eseridir. Her iki şair de oğullarına ve onların şahsında gençliğe nasihatte bulunurlar. Sümbülzâde Vehbî'nin Lutfiyye'den başka küçük bir nasihatnamesi daha bulunmaktadır. Nasihatname-i Vehbî adını taşıyan bu eserde Vehbî, bu kez dost ve ahbablarına dinî ahlaki nasihatlerde bulunur. İşte bu çalışmanın konusunu da söz konusu nasihatname teşkil etmektedir.

¹ Bunlardan en tanınmış olanları Yusuf Has Hâcib-Kutadgu Bilig, Yunus Emre-Risâletü'n-Nushiyye, Ahmed Fakih-Çarhnâme, Hoca Mes'ud-Ferhengnâme-i Sa'di, Aydınlı Mürîdî-Pend-i Ricâl, Ahmed-i Dâi-Vasiyyet-i Nuşirevân-ı Âdil Be-Pusereş, Refî'i-Beşâretnâme, Arif-Mürşidü'l-Ubbâd, Gülşenî-Dilgüşâ, Dede Ömer Gülşenî-Pendnâme, İbrahim Gülşenî-Pendnâme, Yetimî-İbretnâme, Şeyh Eşref-Nasihatnâme, Günahkâr-Nasihat-ı Günahkâr, Şemsî-Deh-Murg, Cemâlî-Nasihatnâme, Hüseyinî-Camiü'n-Nesâyih, Muhyî-Nasihatnâme, Askerî-Pendnâme, Şeyh Cemal-i Karamani-Nasayih-i Sufiye Fi'l- Mevalizi Diniyye, Güvahî-Pendnâme, Hızrî-Ab-ı Hayat, Zâtî- Pendnâme-i Zâtî-i Remmâl, Zâifî Pir Mehmed bin Evranos-Bağ-ı Bihişt, Bustan-ı Nesâyih, Gubârî Abdurrahman Efendi-Pend-i Gubârî, Nidâî-Nasihatnâme, Behiştî-Heşt Behişt, Cemâlî-Risâle-i Durûb-ı Emsâl, Azmî-Pendnâme, Meşâmî-Pendnâme-i Meşâmî, Emirî-Gülşen-i Ebrâr, Mir'atü'l-Ebrâr ve Muhtarü'l-Ahyâr, Şemseddin-i Sivâsî-Mir'atü'l-Ahlak ve Mirkâdü'l-Eşvâk, Gülşen-Âbâd, Nasihatnâme, Mustafa İlmî-Padişaha Nasihat Yollu Manzume, Kadirî Muhyiddin- Nasihatnâme, Şeyhülislâm Karaçelebi-zâde Abdülaziz Efendi- Gülşen-i Niyâz, Adnî Receb Dede-Pendnâme, Üveysî-Nasihat Yollu Manzume, İshak Rızâî-Nazmu'l-Ulum, Emirî-Nasihatnâme, Fazlî-Pendnâme, Nâbî-Hayriyye, Safî-Gülşen-i Pend, Zarîfî-Pendnâme-i Zarîfî, Sümbülzâde Vehbî-Lutfiyye, Mehmed Şerîf-Pend-i Gülîstân-ı Şerîf vd. (Kaplan, 1992: s. 23-68; Pala, 1990: C 32, s. 409-410; Kaya, 2000: s. 267-282).

1. SÜNBLZÂDE VEHBÎ

A. HAYATI

Asıl adı Mehmed olan Sünbülzâde Vehbî, Maraş'ta doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte H 1203/M 1788 yılında Şeyhülislâm Mehmed Kâmil Efendi için yazdığı kasidesinde:

“Yetmiş yitmiş bu sinn ü sâl ile bu hâl ile
Üstine etfâl çıkmak lâyük u ahrâ mıdır”

beytiyle yaşının yetmişe eriştiğini söylediğine göre, H 1132/1133 civarında M 1719'dan evvel doğduğu tahmin edilmektedir (Beyzadeoğlu, Tarihsiz: 7; Akün, 1993: 11. C, 238; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 19).

Maraş'ta Sünbülzâdeler unvanı ile maruf bir aileye mensup olduğu için Sünbülzâde diye tanınmıştır. Babası Râşid Efendi âlim ve şair bir zat olduğu gibi, büyük babası Maraş müftüsü Mehmed Efendi de fıkıh ilmiyle alakalı muhtelif eserleri bulunan bir şahsiyettir. Bir rivayete göre babasının, Halep'te “Vehbî-i Evvel” diye tanınan şair Seyyid Vehbî'nin yanında bulunduğu sırada doğum haberi geldiğinden, kendisine Seyyid Vehbî'nin arzusu üzerine Vehbî adı verilmiş, gerek divanında ve gerekse diğer eserlerinde şair bu adı mahlas olarak kullanmıştır (Akün, 1993: 11. C, s. 238; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 19).

Vehbî'nin çocukluk ve gençlik yılları Maraş'ta geçer, Maraş'ın âlimlerinden özel ders alır, medreselerde okur ve icazet aldıktan sonra da devletin geniş imkânlarından yararlanmak ve yükselmek arzusuyla İstanbul'a gider. Adını, devrin ileri gelen şahsiyetlerine sunduğu kaside ve tarihlerle duyurur. Hâcegân-ı Divan-ı Hümâyûn'dan mutasavvıf Galatalı Tıflî Efendi'ye intisap eden Vehbî, Rumeli Kalemî'nde çalışırken kadılık

mesleğine geçer. Sırasıyla Yaş, Bükreş, Eflak, Boğdan ve Siroz şehirlerinde kadılık yapar. İnşâdaki kabiliyeti göz önüne alınarak kendisine, devletin resmî yazışmalarını düzenleme görevi verilir. Daha sonra başarıları devlet adamlarından Yenişehirli Osman ve Râif İsmail Efendiler tarafından III. Mustafa'ya anlatılır ve daha fazla maaş verilen hâcegânlık (mâlî işler) sınıfına terfi etmesi sağlanır (Beyzadeoğlu, 1996: 11; Akün, 1993: 11. C, s. 238; Mehmed Süreyya, 1996: C 5, s. 1656; Tanıdır Alıcı, 2011: s.19).

Yedi sene süren bu hâcegânlık görevinden sonra Sünbülzâde Vehbî, Farsçayı iyi bildiği için H 1189/M 1775 yılında I. Abdülhamid tarafından İran'a, Bağdad valisi Ömer Paşa'dan şikâyet ile Basra'yı muhasara altında tutan Kerim Han Zend nezdine ihtilafı görüşmek üzere elçi gönderilir. Kerim Han ile Vehbî arasında dostane ilişki kurulur ve ihtilaf çözümlenir (Akün, 1993: 11. C, s. 239; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 20). Ancak bir müddet sonra Ömer Paşa'yla araları açılır. Her ikisi de ayrı ayrı iddialarla birbirlerini saraya şikâyet ederler. Vehbî, Kerim Han'ın şikâyetlerinin doğru olduğunu, bütün kabahatin Ömer Paşa'da bulunduğunu iddia ederken, Ömer Paşa da Vehbî'yi Kerim Han'la kurduğu dostluk uğruna devletin menfaatlerini feda etmekle itham eder. Ayrıca Ömer Paşa, Vehbî'nin elçilik göreviyle bağdaşmayan iş ü işret gibi uygunsuz hâllerinin olduğunu da şikâyetine ekler. Bu rapora dayanarak devletin çıkarlarını gözetmediği ve elçiye yakışmayacak hareketlerde bulunduğu gerekçesiyle padişah I. Abdülhamid tarafından şairin idamı ferman buyrulur (Beyzadeoğlu, Tarihsiz: s. 11; Büyük Türk Klasikleri, 1988: C 7, s. 109; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 20).

Sünbülzâde Vehbî, durumun kendisine Yenişehirli Osman Efendi ile Raif İsmail Efendi tarafından bildirilmesi üzerine gizlice İstanbul'a gelip bir dostunun evinde saklanır. Gözden düşen, itibar ve mevkiini kaybeden Vehbî, senelerce sıkıntılı ve zor günler geçirir

(Akün, 1993: 11. C, s. 239; Şentürk; Kartal, 2007: s. 312). Şairin hamilerinin telkiniyle yazdığı “Tannâne” adlı kasidesi, hükümdara sunulur ve tahkikat yenilenerik affedilir ancak kendisine yeni bir görev verilmez. Şair, yedi sene bekleyiştin sonra sadrazam Halil Hamid Paşa'nın alakasını görerek terk ettiğinden üç derece üst rütbe ile H 1197/M 1782 yılında kadılığa döner. Vehbî bir şükran nişanesi olmak üzere, İran seyahatinden beri yazmayı tasarladığı Tuhfe-i Vehbî'yi paşanın iki çocuğu namına kaleme alarak sadrazama takdim eder (Akün, 1993: 11. C, s. 239; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 20).

Vehbî, Şahin Giray'ın idamı sırasında Rodos kadısıdır ve idam hükmünün infazında büyük rol oynar. “Tayyâre” adlı kasidesinde bu olayı geniş bir şekilde anlatmaktadır. Şâhin Giray'ın Osmanlı Devleti'nden fazlasıyla yardım gördüğünü, adeta kuş sütüyle beslendiğini sonra da ona ihanet edip, bir eşkıya gibi Rodos'u bastığını, halka eziyet ettiğini, fakat sonunda cezasını bulduğunu şu beyitleriyle dile getirir:

Havâdan indürüp ez-cümle şeh-bâl-i kerâmetle
Kafes-bend eyledi Şâhin Girây-ı nâ-be-hemvârı
Tüyin düzmek hevâsında gezerken dûş olup dâma
Şikest oldu per ü bâli kırıldı çeng ü minkârı
Nevâl-i saltanatdan kuş südiyle beslenüp âhir
Kımız içdükte izhâr eyledi küfrâne inkârı
Rodos'da bâğı mesken eylemişken bâğı-i hâ'in
Getürdüm kal'a-bend itdüm o çakır gözli mekkârı
O tâvûsü'l-cahîmî tâ'ir-i meş'ûmdur bildüm
Uçunca murg-ı cânı zevk ü şâdî tutdı aktârı
Feleklerden melekler de anı recm eyleyüp gûyâ

Ebâbî-i felâket başına yağdırdı ahcârı
(Beyzadeoğlu, Tarihsiz: s. 13,14; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 20-21).

Vehbî, bu idam olayındaki başarısından dolayı büyük kadılıklardan sayılan Silistre'ye kadı vekili olarak tayin edilir. Avusturya seferi sırasında Ordu-yı Hümâyûn kadılığı naipliğine atanır. Orduyla birlikte Edirne, Sofya ve Niş bölgelerinde dolaşır, sefer sonunda Eski Zağra kadılığı verilir. Rodos'ta Şahin Giray'ın yakalanmasına ve idamına yardımcı olduğunu bir türlü affetmeyen Tatarlar, Vehbî, Zağra kadısıyken mahkemesini basarlar, evini talan ederler. Vehbî, ailesi ve adamlarıyla birlikte kırk beş gün tutuklu kalır. Vehbî'nin M 1788-1789 yıllarındaki bu görevinde şair Sürûrî de kethüdasıdır. Aynı olaydan dolayı Sürûrî de tutuklanmıştır. Vehbî, bu feci durumu, Şâhin Giray'ın idamındaki ısrarından dolayı Tatarların intikamı olarak niteler ve bir kasidesinde şu beyitlerle dile getirir:

“Eşkiyâ basdı gelüp mahkememi hâkim iken
Buna râzî mi olur Kâdî-i Hâcât-ı Hakîm
Soydı dilki gibi Eski Zağra halkı beni
Çıkarup postum idince yakamı böyle dü-nîm
Mülk ü sâmânuma Tâtâr virüp çapulı
Gitdi yağmaya bütün faht u besâta zer ü sîm
Sayd-ı Şâhin Giray'a nice kıydun diyerek
O çakır pençelüler gördi bana kayd-ı azîm
Peder-i pîri Tatar kurdı helâk itdi deyü
Kanlar ağlatdılar etfâlüme mânend-i yetîm
(Beyzadeoğlu, 1996: s. 13; Beyzadeoğlu, Tarihsiz: s. 15;
Tanıdır Alıcı, 2011: 21).

Vehbî, bir müddet sonra İstanbul'a gelir ve III. Selim adına düzenlediği “Divan”ını padişaha sunar. III. Selim buna karşılık birçok armağanlarla birlikte şahsi elbiselerinden bir bohça hediye eder, bu hediyeler her

mevsim tekrar edilir ve III. Selim zamanında Vehbî en rahat yıllarını yaşar (Beyzadeoğlu, Tarihsiz: 16; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 21-22).

III. Selim'den iltifat gören Vehbî, bu devrede Manisa, daha sonra Siroz kadılığına yükselir. Bunun hemen ardından H 1211/M 1796'da Manastır kadılığına tayin edilir. Son olarak da kendisine Bolu kadılığı verilir. Ömrünün kalan kısmını İstanbul'da geçiren şair, ihtiyar yaşına rağmen zevk ve eğlenceden geri kalmaz. Muasırları onu, delikanlı hayatı yaşayan pir olarak tavsif ederler. Bir ara delirdiği ve gözleri görmez olduğu söylenen Sümbülzâde, hayatının son iki senesinden fazla kısmını nikristen (mafsal romatizması) mustarip olarak yatakta geçirir. Hastalanmadan birkaç gün önce dostlarına bir ziyafet veren Vehbî, yaşının sekseni aştığını, bir gün aniden ölebileceğini söyleyerek, onlardan; haklarını helal etmelerini ve bütün yaptıklarından tövbe ettiğini, ehl-i sünnet yolunda sadık bir müslüman olduğu hususunda Allah katında şahit olmalarını ister. Vehbî, yaşı doksanı aşmış olduğu hâlde 14 Rebiül-evvel 1224/29 Nisan 1809'da vefat eder. Edirnekapı dışına defnedilmiştir (Akün, 1993: 11. C, s. 240; Gibb, 1999: IV. C, s. 432; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 22).

Sümbülzâde Vehbî'nin ölümü üzerine Sürûfî şu tarihleri düşürmüştür:

“Cennet olsun rûhına Vehbî Efendi'nün mekân”

“Gülşen-i cennet ola mesken-i Sümbülzâde”

“Gitdi şeyhü'ş-şu'arâ Vehbî-i sâhib-âsâr
Bü'l-heves pîr-i vivân-tab'ı idi fevka'l-âde”

“Lâle vaktinde vefât itdi didüm târîhin
Gülşen-i cennet-i me'vâ kıla Sümbülzâde”

Şeyh ü şâb-ı büleğâ defn idüp oldı mahzûn
Ki civân-tab' idi pâkîze edâ Vehbî-i pîr"

“Seri üzre dikilüp serv didüm târîhin
Oldı nâ-bûd reîsü’ş-şu’arâ Vehbî-i pîr” (Bursalı
Mehmed Tahir Efendi, 1972: s. 356; Beyzadeoğlu,
Tarihsiz: s. 18; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 22).

B. EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Bir asra yakın ömür sürerek Sultan III. Ahmed ile II. Mahmud arasında sekiz padişah devrini idrak eden Sünbülzâde Vehbî, divan şiirinin büyük üstatlardan mahrum bulunduğu bir zamanda yaşamış, bundan dolayı da hemen hemen boş olan meydana ön safta yer almıştır.

Önce III. Mustafa devrinde edebiyat sahnesinde görülen şair, I. Abdülhamid ve III. Selim zamanında eski şiirin tanınmış isimlerinden biri olmuştur.

Vehbî, nazma hâkim ve kolayca şiir söyleme kudretine sahip bir şairdir. Bu sebeple hayatta iken kendisine muasırları tarafından “Sultânü’ş-şuarâ” namı verilmiştir (Akün, 1993: 11. C, s. 240; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 23). Vehbî, aynı zamanda âlim bir şairdir. Onun ilmî kudretinin şiirlerine yansması, Gibb’de şu şekilde ifade edilir: “Vehbî’nin şiir sanatının teknik yönleriyle ilgili oldukça bilgi sahibi olduğu görülmektedir; şiiri meydana getiren geleneksel kaideleri fazla ihlal etmediği, hatta kendisinden çok daha büyük şairlerin şiir sanatında düştüğü yanlışlara bile düşmediği görülür. Şiir için fazla ümit verici olmayan bir malzemeyle güzel olmasa da en azından bunları bir şiir çerçevesi içerisine sokmaktaki ustalığı ve becerikliliği dolayısıyla bu şairi takdir etmemek mümkün değildir” (Gibb, 1999: IV. C, s. 441; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 23).

Vehbî, Arapçayı ve Farsçayı lügatlerini yazacak kadar iyi bilmektedir. Divanının başındaki Arapça

şiiirleriyle, Farsça Dîvânçe'si bir Arap ve Acem şairinin kaleminden çıkmış gibidir. İran'a elçi olarak gönderilmesi de Farsçaya olan vukufiyeti dolayısıyla (Beyzadeoğlu, 1996: s. 15; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 23).

Vehbî'yi bir Nâbî ve Nedim takipçisi olarak kabul eden görüşler de bulunmaktadır. Vehbî'nin bir Nedim hayranı olduğu, onun gibi şiiirlerinde İstanbul güzellerinin ve güzelliklerinin yer aldığı ve şiiirlerinde mahallileşme cereyanının her hâliyle görüldüğu kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra Vehbî üzerinde asıl etkili olan şair Sâbit'tir. Zaten kendisi de bir gazelinde Sâbit vadisinde at oynatmak gibi güç bir iş başardığından bahsetmektedir:

“Sarp iken vâdî-i Sâbit bir eyü dizgin idüp
Vehbiyâ anda dahi atumuzu oynattuk”

Onun Sâbit'e bir hayli nazîresi vardır. Mahallî ve farklı bazı mevzuları seçişinde de Sâbit'in ayrıca tesiri görülmektedir.

Şiiirleri devrin toplumsal hayatını yansıtmaması bakımından önem taşır. Şiiirinde mahallî öğeler önemli yer tutmakla birlikte Vehbî, üslup olarak; daha çok klasik çizgide kalmış bir şairdir. Gazellerinin çoğu Nâbî ve Nedim yolunda söylenmiş hikemî, rindane ve âşıkane şiiirlerdir. Vehbî'nin aşk anlayışı tamamen beşeridir.

Özel hayatında maddi hazlara ve sefaya düşkün olan şair, bu yönünü şiiirlerinde samimiyetle yansıtmıştır. İran, Rodos, ordu-yı hümâyûn kadılığı gibi şahsî hayat macerası ile ilgili bazı cihetleri şiiirine sokmuş olması, devrin toplumsal hayatını yansıtmaması bakımından da şair namına kaydedilecek hususlardan biridir (Akün, 1993: 11. C, 240; Beyzadeoğlu, Tarihsiz: 24; Büyük Türk Klasikleri, 1988: C 7, s. 109; Horata, 2007: C 2, s. 500-501; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 23).

Vehbî'ye göre şiir hikmetli söz söyleme sanatıdır, bunun bizzat Hz. Muhammed'den rivayet edildiğini söyler.

Olundı Fahr-i âlemden rivâyet
Beyâna sihr dinmek şî're hikmet

Yine şairliğin Tanrı vergisi olduğunu, kendisinde bu özelliğin mevcut olduğunu bu yüzden de kendisine “şairlerin sultanı” dendiğini de şu şekilde dile getirir:

Egerçi herkes ister ola şâ'ir
Hudâ feyz itmese ammâ ne kâdir

Odur bî-şübhe Vehbî-i ilâhî
O râha olamaz bîgâne râhî

Degül mi fahre şâyeste bu ünvân
Ki dirler şâ'ir-i üstâda sultân

Şairin divanında bulunan “Tannâne”, “Tayyâre” ve “Sühan” kasideleri oldukça ünlüdür. Şair, “sühan” kasidesinde şiir ve devrinin şairleri hakkında dikkate değer fikirler ileri sürer. Devrin şairlerini beğenmeyerek medrese kaçkını birçok kişinin kendisini şair sandığını, bir kısmının ise para karşılığı şiir söylediklerini, şairle dilencinin farkının kalmadığını, konakların kapısında dilenci yerine şair bulunduğunu ifade eder. İlimle şiirin birbirinden ayrılamayacağını, şairlerin, ilm-i meâniyi, Arapça ve Farsçayı çok iyi bilmeleri gerektiğini söyleyen şair, bütün divan şairlerinde olduğu gibi kendisini ünlü Arap, Acem ve Türk şairlerle kıyaslamış ve onlara her zaman üstün çıkmıştır.

Belâgat defterümden cümle hâricdür hisâbumda
Egerçi kendüsin şâ'ir sayan bî-hadd ü ihsâdur
(Beyzadeoğlu, Tarihsiz: s. 25-29; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 23-24).

Şairin şiir çalanlar hakkında söylediği aşağıdaki beyti atasözü niteliğindedir.

Vehbî'ye göre şiir çalanın dilini kesmek gerekir, belagat kanununda şiir için bu şekilde fetva verilmiştir:

Sirkat-ı şi'r edene kat'-ı zebân lâzımdır

Böyledir şer'-i belâgatta fetavâ-yı sühan (Büyük Türk Klasikleri, 1988: C 7, s. 109-110; Beyzadeoğlu, Tarihsiz: s. 102-103).

Gazelleri daha çok klasik çizgide yazılmış, klasik mazmunlar ihtiva eden şiirlerdir. Gazellerinde Bâkî, Nâbî, Sâbit ve Nedim'in etkileri görülür. Şairin bu yolda yazdığı manidar birkaç beyti şöyledir:

“Gitti başundan gönül ol serv-kaddün sâyesi
Ağla kim idbâra tebdîl oldu ikbâlün senün”

“İden her kârını mîzân-ı insâf ile sencîde
Bu pâzâr-ı fenâda sûd görmezse ziyân çekmez”

“Hilkat-i insandan tahsîl-i irfândur garaz
Sanma ekl ü şürb ile terfîh-i hayvândur garaz”

“İnanma sevdiğüm arz-ı mahabbet itse de farzâ
Güzeller gibi ahhâb-ı zemâne bî-vefâdur hep”

“Belki ol serv-i hırâmânı görür gülşende
Pâyına gönderelüm cûy-ı sirişki akarak”

“Âkıbet gencüm deyü vîrâne itdün sen beni”

“Perîşân eyledin zâlim beni sen de perîşân ol”

Geldim o hâle kim bilemem şimdi ben beni”

“Yûsuf olsan da zamâne seni mîzana çeker”
(Büyük Türk Klasikleri, 1988: C 7, s. 109-110; Bursalı Mehmed Tahir Efendi, 1972: s. 357; Muallim Nâci, 1986: s. 87, 90; Beyzadeoğlu, Tarihsiz: s. 126, 156, 164, 208).

C. ESERLERİ

1. DÎVÂN: Şairin, başında Arapça kasideleri ile Farsça divançesi yer alan bu eseri, eski edebiyatın en hacimli divanlarından sayılır. H 1205/M 1790 yılında tamamlayıp III. Selim’e sunduğu Dîvân’ı 5732 beyit ihtiva etmektedir. İstanbul’daki kütüphanelerde sekiz el yazması tespit edilen Dîvân’ı, H 1253 M 1837’te Bulak’ta basılmıştır. Bu baskıda şairin 1205’ten sonraki şiirleri yer almadığı gibi, muhtelif gazel ve tarihleri, ayrıca III. Selim hakkındaki 15 kasidesi de bulunmamaktadır (Akün, 1993: 11. C, s. 241; Beyzadeoğlu, Tarihsiz: s. 44; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 24).

2. TUHFE-İ VEHBÎ: Elçi olarak gittiği İran’dan dönüşünde H 1197/M 1782’de yazdığı Farsçadan Türkçeye değişik vezinli 58 kıtalık manzum bir lügattir.

Vehbî, eserin mukaddimesinde, İsfahan’a, Nihâvend’e, Irak’a gittiğinden bahisle, bizde bilinen Farsçanın yanlış kelimelerle dolu olduğunu şöyle dile getirerek;

“Keşf ü hâl itmiş idüm nice lûgat
Var imiş bizde meger çok galâtât
Fârisî anlara mahsûs zebân
İstîlâhâtı dahi bî-pâyân”

eserin yazılış sebebini şu beyitlerle ifade eder:

“Abes olmaya deyü bu seferüm
Kalmak ümîdi ile bir eserüm”
“Yâdigârum ola her mahdûma
Yazayum bir lûgat-i manzûme”

Baş vezir Halil Hamid ve iki oğluna ithaf edilen eser, yaklaşık olarak 800 beyittir ve her beyitte en az üç kelimenin anlamı vardır. Kelimeler kolayca hatırdâ tutulacak tarzda sıralanmıştır. Lügatte Farsça kelimeler parantez içine alınmıştır:

“Tanrı adı (Şebdür) ve (Yezdân) ü (Hudâ)
Yaradıcı (Âferînende) (Büzrekî) vü (Kibriyâ)

Vasfîdur (Perverdigâr) ü (Girdgâr) ü (Amiz-kâr)
Hem dahi (Pâyende) bâkîdür (Hemîşe) dâimâ”

Eserin sonunda da on sayfalık uzun bir mesnevi ile Farsçanın terimleri anlatılmaktadır.

Şairin, kelimeleri kolayca hatırdâ tutulacak tarzda sıralayıp kafiyelendirmekteki başarısı, esere büyük bir rağbet kazandırmış, o zamana kadar rağbette olan Şâhidî'nin Tuhfe'si ile birlikte diğer manzum lûgatleri itibardan düşürmüş ve onların yerine medrese ve rüşdiyelerde (ortaokul) ders kitabı olarak okutulmuştur. Kendisi hayatta iken H 1213/M 1798'te basılan eserin tarihsizlerle birlikte kesin olarak bilinmemekle beraber onlarca baskısı yapılmıştır. Tuhfe üzerinde Elbistanlı Ahmet Hayâtî ve Lebib Efendiler ayrı ayrı şerhler yapmışlardır. Hayâtî'nin, şair hayatta iken yaptığı ansiklopedik bir değer taşıyan şerhi, Tuhfe kadar rağbet görerek 5 defa basılmıştır (Akün, 1993: 11. C, s. 241; Beyzadeoğlu, Tarihsiz: s. 49; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 25-26).

3. NUHBE-İ VEHBÎ: Tuhfe'nin gördüğü büyük rağbet dolayısıyla Vehbî'nin H 1214/M 1799 yılında III. Selim'e ithafen Arapça-Türkçe olarak yazdığı manzum lügattir.

Tuhfe'nin iki misli ve geniş bir çalışma mahsulü olan bu lüğatin 120 eserin özü olduğu Vehbî tarafından belirtilmiştir. İlk baskısı şairin sağlığında (H 1220/M 1805) yapılmıştır. Ders kitabı olarak okutulan bu eserin de Tuhfe kadar olmasa da birçok baskısı vardır. Nuhbe hakkında Yayaköylü Râşid Efendi büyük bir şerh yazmıştır (Akün, 1993: 11. C, s. 24; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 26).

4. ŞEVK-ENGÎZ: Kadın ve erkek vücut güzellikleri ve ten hazları üzerine iki kişi arasında geçen, mesnevi tarzında yazılmış münazaradır. Zanpara ile Gülampara olan iki ayrı tip tasvir edildikten sonra bunlar arasında geçen tartışma anlatılır. Sonunda her ikisi hakemliğine müracaat ettikleri bir şeyhin irşadı üzerine ilahî aşka yönelirler. Mesnevide geçen yer, eşya ve şahıs isimleri cinsî telmihlerle dile getirilmiştir. Manisa'da yazılan 779 beyitlik bu eserin çok sayıda yazması vardır. İstanbul'da eski harflerle H 1253/M 1837 ve H 1286/M 1869 yıllarında Enderunlu Fâzıl'ın "Defter-i Aşk" ve "Zenân-nâme"si ile birlikte iki kez basılmıştır (Büyük Türk Klasikleri, Tarihsiz: 7. C, s. 110; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 26).

5. MÜNŞEÂT: Bazı parçalarına, yazma mecmualarda, Letâif-i İnşâ ve Münşeât-ı Azîziyye gibi müntehabât (seçme eserler) kitaplarında rastlanan bu eserin bütünü, şairin şu beytiyle de belirttiği gibi bir yangında yanıp yok olmuştur:

“Husûsâ Münşeât-ı bî-bahâne
Müsellem dürr-i mensûr-ı yegâne”
“Ki îcâd eylemişdüm çok zamânda
Yanup bir anda kalmadı cihânda”

Elde bulunan 7 parça inşası da Üniversite Ktp. TY 433 numarada kayıtlı yazma divanın sonuna eklenmiştir (Beyzadeoğlu, tarihsiz: s. 50; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 26).

6. SÜN BÜL Ü GÜLZÂR: Türkçe bu yazma eser, Süleymâniye Kütüphanesi, İzmirli İ. Hakkı Bölümü, TY Nu.: 3664’te bulunmaktadır. Bu nüshanın yazısı nesih olup 89 varaktır (Dikici, 2005: C I, s. 41; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 27). Eser, Sünbülzâde Vehbî’nin kaside, tahmis, küçük mesnevi, tarih, gazel, kıta ve rubailerinden seçmeler ile Lutfiyye, Tuhfe ve Nuhbe adlı eserlerinin birer nüshasını ihtiva etmektedir².

7. LATÎFE-İ VEHBÎ/MANZÛME-İ LETÂFET: Eserin Kütüphanelerde birçok yazma nüshası ile baskısı bulunmaktadır (Tanıdır Alıcı, 2011: s. 27).

8. LUTFİYYE-İ VEHBÎ: Sünbülzâde Vehbî’nin, oğlu Lutfullah için, hayatta nasıl bir yol tutması gerektiğini göstermek üzere H 1205/M 1790’te kaleme aldığı manzum bir nasihat kitabıdır (Akün, 1993: 11. C, s. 241; Tanıdır Alıcı, 2011: s. 27). Sünbülzâde Vehbî’nin, oğlu Lutfullah için yazdığı manzum bir nasihat kitabı olan Lutfiyye aruzun “Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün” kalıbıyla yazılmış 1184 beyitlik bir mesnevidir. Eserinin ismine oğlu Lutfullah’ın adına izafeten Lutfiyye diyen yazar, kendinden bir asır önce yazılmış olan Nâbî’nin Hayriyye’sinden etkilenmiştir. Zamanında Lutfiyye,

² Sünbül ü Gülzâr üzerinde araştırma yapan Arş. Gör. Gülcan Tanıdır ALICI, söz konusu muhtevası sebebiyle eseri çalışmaktan vazgeçmiştir.

medreselerde ve rüştiyelerde o günün gençliğini terbiye maksadıyla okutulan bir öğüt kitabı olmuştur (Beyzadeoğlu, 2005: s. 104; Tamdır Alıcı, 2011: s. 29-30).

Devrinin sosyal hayatını, kurumlarını, düşünce ve ilim dünyasını yansıtması bakımından tarihî önem taşıyan Lutfiyye, günümüz gençliği için de faydalı olacak nasihatleri ihtiva etmektedir (Tamdır Alıcı, 2011: s. 36).

9. NASİHATNÂME-İ VEHBÎ: Sünbülzâde Mehmed Vehbî Efendi adına kayıtlı H 1292/M 1875* tarihinde istinsah edilmiş toplam 140 beyitlik küçük bir mesnevidir. Eserin sonundaki “Yâ Laṭîf” ismi ebced hesabıyla mesnevinin beyit sayısını vermektedir. Aruzun Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/Fâ’ilâtün/Fâ’ilün kalıbıyla yazılan eser, *Münâcât-ı Vehbî* başlığı altında; “*Münâcât, Nasihat-ı İhvân ve Du’â*” olmak üzere üç bölümden müteşekkildir.

Şairin ifadesine göre eserin yazılış sebebi, Allah’dan af dilemek, O’na hem kâl/söz hem de hâl ile yalvararak ihtiyaçlarını arz etmek, başta kendi nefesine olmak üzere; eş, dost ve yakın arkadaşlarına salihlerin hâllerini anlatıp o sadıkların yolundan gitmeleri hususunda öğüt ve nasihat vermektir.

Arz-ı hâcât hem münâcât ideyim Rahmanıma
Dahi pend ü nush ideyim ahhâbıma ihvânıma (3)

Rahmet ü magfîretini isteyüp idem niyaz
Cürmümüz afv ide her dem lutf ide ol bî-niyâz (4)

Hem tazarru’ ideyim sübhânıma sultânıma
Kâl ile hem [hâl] ile yalvarayım cânânıma (5)

* Eserin kütüphane kaydında istinsah tarihi H 1296 / M 1878 olarak verilmiştir.

Sâdıkînin hâlini ihvânıma kılam beyân
Tâ teşebbüş ideler ezyâline her hîn u ân (6)

Ba'de nefsim vü ihvânıma pend eylerim
Sîret-i sâlihleri icmâl idüben söylerim (40)

Yer yer oldukça sade bir dille yazılan bu eser çok derin olmamakla birlikte dinî tasavvufî bir muhtevâyaya sahiptir. İlk bakışta Sünbülzâde Vehbî'nin rivayet edilen mizaç ve meşrebiyle pek de örtüşmeyen bu eseri, şairin hayatının son demlerinde yazmış olması muhtemeldir.

İran elçiliği sonrası idamdan kurtulan, mevkii ve itibarını kaybeden şairin uzun yıllar sıkıntı çektiği bilinmektedir. Kaldı ki Vehbî, tasavvufî hayata pek de yabancı değildir. Kaynaklar onun Galatalı mutasavvıf Tıflî Efendi'ye intisaplı olduğunu kaydetmektedir. O da birçok divan şairi gibi dinî ve tasavvufî atmosferi teneffüs etmiş, şiirlerinde bu yaşayışın mefhum ve sembollerini yer yer kullanmıştır (Beyzadeoğlu, 2005: C I, s. 103).

Elimizde tek nüshası bulunan eserin kütüphane kaydıyla tavsifi şöyledir:

Genel Bilgiler		Özellikleri	Notlar	
Arşiv Numarası	06 Mil Yz A 1780	Boyut	183x127	Ciltsiz. Eser,
Eser Adı	Nasihât-nâme	(Dış-İç)	- 116x70	Osmanlı
Yazar Adı	Vehbî Sünbül-zâde Mehmed Efendî	Yaprak	12	edebiyatıyla
Müstensih		Satır	13	ilgilidir.
Konu		Yazı	Harekeli	Sözbaşları
Dili	Türkçe	Türü	Nesih	kırmızıdır.
Telif Tarihi Hicri (Miladi)	0 (0)	Kâğıt türü	Sarı samanlı kâğıt	Satınalma; Ahmet Halit
İstinsah Tarihi Hicri (Miladi)	1296 (1878)			Yaşaroğlu.
İstinsah Yeri				Kaynaklar: Os. Mü., II. 232
Bulunduğu Yer	Milli Kütüphane- Ankara			
Koleksiyon	Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu			
Dvd Numarası	90			

<https://www.yazmalar.gov.tr> (25.11.2010).

Bugüne kadar Sünbülzâde Vehbî'nin eserleri içinde anılmayan bu eserin Vehbî mahlaslı³ başka bir şaire ait olup olmayacağı hususu araştırılmış eldeki kayıtların aksine bir bilgiye ulaşılamamıştır. Kaynaklarda veya kütüphane kayıtlarında sehven mahlastaş şairlerin eserlerinin birbirine isnat edildiği bir vakıdır. Bu husus göz ardı edilmeksizin Nasihatnâme-i Vehbî hakkında şunları söylemek mümkündür:

Sünbülzâde Vehbî, nasihatname türünde eser vermiş bir şairdir. Oğlu Lutfullah'ın şahsında gençlere nasihatler verdiği Lutfiyye'si bu sahadaki eserlerin en tanınmışlarından. Eş, dost ve yakın arkadaşlarına nasihatleri ihtivâ eden Nasihatname-i Vehbî, Lutfiyye'ye göre çok küçük bir eserdir. Eserdeki Arapça ve Farsça unsurların dikkat çeken kullanımı eser hususunda bu dillere ileri derecede vâkıf olan Sünbülzâde Vehbî'yi işaret etmektedir. Eserin sonundaki “fî seneti's-sabr” ifadesi yine onun sıkıntı ve sabır yıllarına işaret olabilir. Nitekim hastalanmadan önce dostlarına bir ziyafet veren Vehbî, bu ziyafette; yaşının sekseni aşmış olduğunu, bir gün aniden ölebileceğini söyleyerek, onlardan; haklarını helal etmelerini ve bütün yaptıklarından tövbe ettiğini, ehl-i sünnet yolunda sadık bir müslüman olduğu hususunda Allah katında şahit olmalarını istemiştir. (Gibb, 1999: IV. C, s. 432). Şairin Nasihatnâme-i Vehbî'yi hayatının bu demlerinde yazmış olması kuvvetle muhtemeldir. Kaldı ki meşhur mesnevisi Lutfiyye de Sünbülzâde Vehbî'nin yaşlılık dönemi eseridir. Devrin son Sultânü'ş- Şu'arâ'sı Sünbülzâde Vehbî, âlim bir şairdir. Bahse konu olan eseri yazabilecek dinî tasavvufi birikime sahiptir.

³ Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü'nde Vehbî mahlaslı yedi şair, Sicilli-i Osmanî'de ise Vehbî adlı/mahlaslı on iki şahsiyetten bahsedilmektedir. Bunlardan beş tanesi birbiriyle örtüşmektedir. Bunlar içerisinde Seyyid Vehbî ile Sünbülzâde Vehbî, edebî şahsiyetleri ile ön plana çıkmışlardır (Mehmed Süreyya, 1996: C 5, 1655-1657; İpekten vd. 1998: s. 527-528).

Nasihatname-i Vehbî'nin elimizdeki tek nüshası harekeli nesihle yazılmıştır. Eserde az da olsa vezin ve imla bakımından kusurlar mevcuttur. Söz konusu kusurlar, şairden ziyade eserin istinsahından kaynaklanmış olabilir.

Bu intibalar ve eldeki kütüphane kaydı sebebiyle Sünbülzâde Vehbî'ye ait olabileceğini düşünerek yayına hazırladığımız bu eser, sade ve samimi bir üslup ile yazılmıştır. Eser, bugün de istifade edilebilecek muhtevasıyla cezbedici bir özelliğe sahiptir.

Eserde hem şiiriyet hem de mana itibarıyla ön plana çıkan birkaç beyit şöyledir:

Nefsime terk itme yâ Rab bu garîb üfgendeni
Kapuna geldim sığındım magfired kıl bendeni (25)

Ya Rabbi, kapına geldim, sığındım. Bu kuluna merhamet et, bu garip biçareni nefsinin eline terk etme.

Nâr-ı hicrinle ser-â-ser sînesi pür-yâredir
Firkatinle kalbinin gencînesi sad pâredir (28)

Hicranının ateşiyle göğsü baştanbaşa yara doludur. Firkatinle kalp hazinesi yüz parçadır.

Gün gün artar hîç onulmaz yüreginin yâresi
Çün belâ burcundadır âşıkların seyyâresi (29)

Âşıkların yıldızı bela burcunda olduğundan yürek yaraları gün geçtikçe artar, hiç iyileşmez.

Bir kerîmin bendesiyem lutfunun pâyânı yok
Bir rahîmin hastesiyem fazl u ihsânı çok (35)

(Öyle) bir kerem sahibinin kuluyum ki O'nun ihsanının nihayeti yok. (Öyle) bir merhamet sahibinin hastasıyım/âşığıyım ki lütuf ve ihsanı çok.

Bir sadırda iki hubbun cem'i yok aslâ bilün
Terk idüp hubb-u sivâyı matlaba râğib olun (42)

Bir kalpte iki sevgi asla olmaz, bunu bilin. Dünya sevgisini terk edip Allah'a râğbet edin.

Sûreti insân içi hayvân olursa bir kişi
Rûz-u mahşerde perişân olısar anın işi (47)

Bir kişinin sureti insan içi hayvan olursa, onun işi mahşer gününde perişan olmaktadır.

Dünyeye meyl ü muhabbet bâ'is-i isyândurur
Hem dahi hubb-u riyâset bâdi-i tugyândurur (60)

Dünyaya meyil ve muhabbet ile başkan/reis olma sevgisi de isyan sebebidir.

Her kişi neyi severse anı ekser yâd ider
Mâsivâyı çok tefekkür dînini berbâd ider (66)

Kişi neyi severse en çok onu yadeder/anar. Dünyayı çok düşünmek dinini harap eder.

Bil müsâfir kendini her dem bu fânî dünyede
Hiç olur mı milki zayfın hânede virânedede (86)

Bu gelip geçici dünyada her zaman kendini misafir bil. Misafirin bu viran yerde/dünyada hiç mülkü olur mu?

Âkıl isen giç cihândan tâ ki terk itsen gerek
Kim karîb oldı kıyâmet bozulur bu çarh-u felek (94)

Akıllı isen en sonunda terk edeceğin şu dünyadan vazgeç. Kıyamet yaklaştı, bir gün bu feleğin dönüşü bozulur.

Gâfil insân görmez asla kendi nefsinde uyûb
Şöyle zanneyler ol ebleh kalmadı aslâ zünûb (96)

*Gafil insan asla kendi nefsinde ayıp görmez. O
ahmak, kendisinde hiç günah kalmadığını zanneder.*

Olma magrûr bu cihâna bu nizâm tîz bozılır
Harekât u sekenâtın cümle harf harf yazılır (108)

*Bu cihanla gururlanma, bu düzen çabuk bozular.
Bütün hareket ve davranışların harf harf yazılır.*

Bu fakîri Fâtiha ile yâd iderse bir kişi
Dilerem Rabbimden âsân ola anın her işi (136)

*Bu fakiri Fatihâ ile ananların her işinin kolay
olmasını Allah'tan dilerim.*

Rahmet eyle bu za'îf bî-çâre **Vehbî** kuluna
Magfîret kıl kim fedâdır cism ü cânım yoluna (137)

*Ya Rabbi, bu zayıf, çaresiz **Vehbî** kuluna rahmet et,
bağışla. Çünkü onun cismi ve canı senin yoluna fedadır.*

II. METNİN ÇEVİRİ YAZISI VE GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

NAŞİHATNÂME-İ VEHBÎ

Münâcât-ı Vehbî⁴

Fâ^cilâtün/ Fâ^cilâtün/ Fâ^cilâtün/ Fâ^cilün

- 1 Yâd idüp Allâhîñ ismin ideyim bed²-i kelâm
Hem Resûlu'llâha olsun şad şalâtile selâm
- 2 Hem daği ezvâcına evlâdına aşhâbına
Hem daği enşâr muhâcir hem daği etbâ^cına
- 3 ^cArz-ı hâcât hem münâcât ideyim Raḥmânıma
Daği pend ü nuşî ideyim aḥbâbıma ihvânıma^{*}
- 4 Raḥmet ü mağfiretini isteyüp idem niyâz
Cürmümüz ^cafv ide her dem luṭf ide ol bî-niyâz
- 5 Hem tazarru^c ideyim sübhânıma sultânıma
Ḳâl ile hem [ḥâl] ile yalvarayım cânânıma
- 6 Şâdıḳîñiñ ḥâlini ihvânıma kılam beyân
Tâ teşebbüs ideler ezyâline her ḥîñ u ân
- 7 Haḳ buyurdı şâdıḳîñ ile ma^cıyyetde oluñ
Anlara teslîm oluban vuşlatın yolun buluñ

⁴ Münâcât-ı Vehbî: 1b

^{*} 3b vezin bozuk.

NASİHATNÂME-İ VEHBÎ

Münâcât- Vehbî

- 1 Allah'ın ismini anarak söze başlayayım. Resulullah'a da yüzlerce salât ile selam olsun.
- 2 Ayrıca O'nun eşlerine, evlatlarına, ashabına; ensar ve muhacirleri ile O'na tabi olanların hepsine salat ile selam olsun.
- 3 Rahman'ıma yalvararak, isteklerimi arz edeyim. Ayrıca eş, dost ve yakın arkadaşlarıma da nasihat edeyim.
- 4 (Allah'a) merhametini ve affını isteyerek yalvarayım. Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan yüce Allah lütfedip suçlarımızı bağışlasın.
- 5 Sübhanıma, sultanıma hem tazarru edeyim hem de cananıma hâl ile kâl/söz ile yalvarayım.
- 6 Sadıkların hâlini dostlarıma anlatayım ki her an onların eteğinden tutmaya çalışsınlar.
- 7 Allah'ın beraber olmayı buyurduğu sadıklara teslim olup vuslat yolunu bulun.⁵

⁵ Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun (Kur'an-ı Kerim, 9/119).

- 8 Şādık̄īn anlardırır kim ʿārifīni kāmīlīn
Oldılar ʿālim ü ʿāmil “niʿme ecrū'l-ʿāmilīn”
- 9 “İsteķīmū” “sümme tūbū” emrine idüp imtişāl*
Tāʿat üzre dāʾim oldılar idince irtiḥāl
- 10 Cezbe-i Ḥaķ eyledi bāḥınların maḥv u fenā
Dilleri buldı selāmet ḳalmadı renc ü ʿanā
- 11 “Mūtū ḳable en-temūtū” mazharı oldı bular
Ḥaşri neşri bunda görüp Ḥaķḳa maḥbūb oldılar
- 12 ʿAşķ şarābın nūş idüp bezm-i elest Rab ḳulları
Şadri ʿuryān sīne büryān mest olupdur dilleri
- 13 İḳūben keʾsü maḥabbet dāʾimā mest oldılar
Ḥaşre dek ḥayrān u giryān mestligile ḳaldılar
- 14 Tıtdılar şavm-u sivā ʿīd-ü vişāle irdiler
Cennet-ü ʿirfāna dāḥil hem cemālin gördiler

* 9a vezin bozuk.

- 8 Sadıklar, arif ve kâmil kişilerdir. Onlar âlim ve bildikleriyle amel ederler. “Ni^cme ecrü'l-^câmilin”.⁶
- 9 (Ve onlar) “İstikamet üzere olun, sonra O'na tövbe edin”⁷ emrine uyup ölünceye kadar taat/ibadet üzere daim oldular.
- 10 Allah'ın cezbesi onların içlerini temizledi, böylelikle gönülleri selamete erdi, zahmet sıkıntı kalmadı.
- 11 Ölmeden önce ölerək,⁸ öldükten sonra dirilmeyi⁹/kıyameti bu dünyada yaşayıp Hakk'ın sevgilisi oldular.
- 12 Elest meclisinde aşk şarabını içen Allah'ın sevgili kullarının göğüsleri çıplak, kalpleri kebab ve gönülleri mest olmuştur.
- 13 (Onlar) muhabbet kadehinden içerek daima mest oldular, kıyamete kadar gözü yaşlı, hayran bir şekilde o sarhoşlukla kaldılar.
- 14 Allah'tan gayrısına rağbet etmeyerek/oruç tutarak kavuşma bayramına erdiler/sevgiliye kavuştular. İrfan cennetine dahil olup Allah'ın cemalini gördüler.

⁶ “Salih amel işleyenlerin mükafatı ne güzelmiş!” (Kur'an-ı Kerim, 39/74).

⁷ Kur'an-ı Kerim, 11/52,112.

⁸ * “Mütû kable en-temütû: Ölmeden önce ölünüz.” Fenâ fi'llâh yani Allah'ın varlığı içinde yok olma makamına işaret edilen hadis (Yılmaz, 1992: s. 128).

⁹ “Sizi yeryüzünde çoğaltıp yayan O'dur; ancak O'nun huzuruna gelip toplanacaksınız” (Kur'an-ı Kerim, 67/24).

- 15 Sā'irifi'llāh ve bi'llāh tīz-ü reftār oldılar
Rāh-ı c'aşqda çoq belāya hem giriftār oldılar
- 16 Biz gibi c'ömr-i c'azīzi hem hīçe şatmadılar
Yan gelüp nāzik firāşda şubha dek yatmadılar
- 17 c'İbretile kıl tefekkür bunlarıñ aḥvāllerin
Ḥubb-u Ḥaḡ sende var ise it ḡabūl aḡvāllerin
- 18 Eyle inşāf anlara beñzer mi hīç aḡvālimiz
Hüm ricāl naḡnü'r-ricālle lāf urur aḡvālimiz
- 19 Ğayret eyle ey birāder ḡvāb-ü ḡafletden uyan
Hīç uyur mı bu kelā mı cān ḡulaḡıyla tıyan
- 20 Fırşatı fevt itme ḡardaş şol ferāḡile ḡayāt
Bī-bedel ni c'met dirir kim fevt olur ba c'de'l-memāt

Münācāt¹⁰

- 21 Yā Rabbi it iḡyā bu sırrım nūr-ı c'irfānıñla ebed
Sen ki Ḥayyu lā-yemūtsun ente allāhu'ş-şamed
- 22 Derdenākim sīne cākim zerre ḡākim dem-be-dem
Kıl tecellī zātuñ ile ḡalbime lī- keyf-i kem

¹⁰ Münācāt: 3a

- 15 Allah için, Allah'ta yürümek için çabuk yürüyüşlü oldular, aşk yolunda çok belaya müptela oldular.
- 16 Bizim gibi aziz ömrü boşa harcamadılar/heba etmediler, sabaha kadar nazik döşekte yan gelip yatmadılar.
- 17 Bunların hâllerini ibretle düşün, eğer sende Hak sevgisi varsa sözlerini kabul et.
- 18 Onlar (da) adam biz de adamız diyerek laf vururuz. İnsaf eyle, hâllerimiz hiç onlara benzer mi?
- 19 Ey arkadaş, çalış, gaflet uykusundan uyan. Bu sözü can kulağıyla duyan hiç uyur mu?
- 20 Kardeş, rahatını düşünerek fırsatı kaçırma, eşsiz bir nimet olan hayat öldükten sonra elinden çıkar.

Münâcât/Allah'a Yalvarma

- 21 Ya Rabbi, irfanının nuruyla bu sırrımı ebede kadar canlı tut. Sen ki dirisin, ölmezsin ve sen hiçbir şeye muhtaç değilsin, her şey sana muhtaçtır.
- 22 Daima, dertli, yüreği yaralı, bir toprak zerresiyim. Bu kötü hâlimden dolayı zatın ile kalbime tecelli kıl.

- 23 Raḥmetiñe yoḡ nihāyet bu za'if bir bendedir
Gerçi ma'cūmdur ḡaḡīḡat luḡfiñ ile zindedir
- 24 Nefsimiñ mevhūm vücūdun eyle i'cām el-amān
Virme fırşat itmesūn işbāt anı hiç bir zamān
- 25 Nefsime terk itme yā Rab bu ḡarīb üfgendeñi
Ḳapuña geldim şıgındım maḡfired ḡıl bendeñi
- 26 Ey 'acep var mı cihānda ben gibi bī-çāresi
Seb'-i ebḡurla aḡarmaz kim yūziniñ ḡaresi
- 27 Kalbi ḡasī kendi 'āşī cigeri delik delik
Bāb-ı Ḥaḡda zār u giryān vuşlatın eyler dilek
- 28 Nār-ı hicriñle ser-ā-ser sīnesi pūr-yāredir
Fırḡatiñle ḡalbiniñ gencīnesi şad pāredir
- 29 Gün gün artar hiç oñulmaz yüreginiñ yāresi
Çün belā burcundadır 'āşıḡlarıñ seyyāresi
- 30 Eşḡ-i sūrḡüm * dīdeden aḡsa sezādır dem-be-dem
Baḡr-i 'işyāna ḡarīḡam çāresiz ḡaldım n'idem
- 31 Nefs elinde çün esīrem ḡāmilem bār-ı günāh
Ger ḡalāş olmaz isem 'ömrüm olur küllī tebāh

* Eski harfli metinde “serḡam” olarak yazılan bu kelime “sūrḡüm” olarak alınmıştır.

- 23 Senin rahmetinin sonu yoktur. Hakikatte bir hiç olan bu zayıf güçsüz takatsiz kulun lütfun ile canlıdır, güç kuvvet bulmaktadır.
- 24 Yardım et, nefsimin vehmolunan vücudunu idam eyle (nefsimi öldür), ona fırsat verme ki hiç bir zaman kendini ispatlayamasın.
- 25 Ya Rabbi, kapına geldim, sığındım. Bu kuluna merhamet et, bu garip biçareni nefsinin eline terk etme.
- 26 Acaba dünyada benim gibi yedi denizin suyuyla yıkansa da yüzünün karası ağarmayacak biçare kulu var mıdır?
- 27 (Bu) kalbi katı, cigeri delik delik asi günahkâr, Hak kapısında inleyip ağlayarak kavuşmayı diler.
- 28 Hicranının ateşiyle göğsü baştanbaşa yara doludur. Firkatinle kalbinin hazinesi yüz parçadır.
- 29 Âşıkların yıldızı bela burcunda olduğundan yürek yaraları gün geçtikçe artar, hiç iyileşmez.
- 30 Her an gözümden kanlı yaşım aksa lâyıktır. Ne yapayım! İsyân denizine batıp çaresiz kaldım.
- 31 Nefs elinde günah yüklenmiş bir esirim. Eğer ondan kurtulmazsam bütün ömrüm mahvolur.

- 32 Leyki Rabbim raḥmetine müstenîdem râciyem
Zerre miḳdârı da olsa teşneyim hem râziyem
- 33 Kıl zemâ'imden İlâhî nefsimi sen tezkiye
Ḥüsn-ü ḥulḳla müzeyyen ḳalbimi it taḥliye
- 34 Gerçi 'işıyanım keşîrdir mücrimem 'abdem zelîl
Leyki luṭf-u vâsi'inde innehu şey'un ḳalîl
- 35 Bir kerîmiñ bendesiyem luṭfunuñ pâyânı yok
Bir raḥîmiñ ḥastesiyem faẓl u iḥsânı çok
- 36 Ol laṭîfu'llâhımın ḥubbiyla dil âşüftedir
Mâsivâdan iltifâtı ḳaṭ' ile âşüdedir
- 37 Eylerim ḳalbimde ĩmân ni'cetin ferḥunde-fâl
Ḥâşe li'llâh selb ide ol nûr-ı zellî bî-zevâl
- 38 Zât-ı baḥtuñ râğibiym gerçi dil-ḥâhımdır ol
Çünki nâciz ḳâşıram ben bâ'ış-i âhımdır ol
- 39 Maḳsadım marzât-ı Rabdir ğayra ṭâ'at itmezem
Bendeyim tâcir degilem ben ticâret itmezem

- 32 Lâkin Rabb'im'in merhametine güvenerek yalvarıyorum. Susuzum, rahmeti zerre miktar da olsa razıyım.
- 33 Allah'ım nefsimi sen kötü hâllerden temizle. Kalbimi boşaltıp güzel ahlak ile süsle.
- 34 Gerçi isyanım çok, suçluyum, hor hakir bir kulum. Lâkin bunlar senin engin lütfun karşısında çok az bir şeydir.
- 35 (Öyle) bir kerem sahibinin kuluyum ki O'nun ihsanının nihayeti yok. (Öyle) bir merhamet sahibinin hastasıyım/âşığım ki lütuf ve ihsanı çok.
- 36 O latîf Allah'ın muhabbetiyle kendinden geçen gönül, masivadan ilgiyi kesmiş rahat ve huzur içindedir.
- 37 Kalbimde iman nimetinin olmasından mutluyum. O nurun yanılma ve ayak sürçmesi dolayısıyla alındığını Allah göstermesin.
- 38 Gönlümün isteği, rağbetim; kaderin, bahtın sahi binedir. Ahımın sebebi naçiz ve kusurlu ol mamdır.
- 39 Maksadım Allah'ın rızasıdır, başkasına ibadet etmem. Kulum, tüccar değilim, ticaret yapmam.

Naşihat-ı İhvân¹¹

- 40 Ba°de nefsime ve ihvânıma pend eylerim*
Sîret-i şâlihleri icmâl idüben söylerim
- 41 Mü°miniñ kalbi tecellî-i İlâhî hânesi
Lîma°a'llâh sırrınıñ hem oldurur kâşânesi
- 42 Bir şadırdı iki hubbuñ cem°i yoķ aşlâ bilüñ
Terk idüp hubb-u sivâyı maţlaba râğıb oluñ
- 43 Zîre kim bulmaz selâmet illâ zü'l-“kalbi's-selîm”
Kim kelâmında haber virdi o Raḥmân u Raḥîm
- 44 Cezbe-i hubb-u İlâhî mü°miniñ sermâyesi
Râh-ı Ḥaḫda sâlikîne ol selâmet sâyesi
- 45 Kimde hubbu'llâh yoğise ol muvaḫḫid olmadı
Ger °ibâdet ider ise zevķ u lezzet bulmadı

¹¹ Naşihat-ı İhvân: 4b

* 40a vezin bozuk.

Dostlara Nasihat

- 40 Sonra salihlerin hâllerini kısaca anlatarak nefsim ve dostlarıma nasihat eylerim.
- 41 Müminin kalbi İlâhî tecellinin hanesi ve lîma'a'llâh¹² sırrının sarayıdır.
- 42 Bir kalpte iki sevgi asla olmaz, bunu bilin. Dünya sevgisini terk edip Allah'a rağbet edin.
- 43 Rahmet ve merhamet sahibi Allah, kelamında; kalbinde iki sevgi bulunan selamet bulmaz, buyurdu.¹³
- 44 Allah'ın kulunu muhabbetinden dolayı kendisine yaklaştırması müminin sermayesidir. O yakınlık, Hak yolundaki salike selamet gölgesidir.
- 45 Kimde Allah sevgisi yok ise o tam olarak Allah'ın varlığına ve birliğine inanmamıştır. (Böylesi) ibadet etse bile ibadetinde zevk ve lezzet bulmaz.

¹² Lîma'a'llâh: "Benim Allah ile...". "Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne bir mukarreb melek, ne de gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlığı elde edebilir." mealinde rivayet edilen sözden alınmadır (Yılmaz, 1992: s. 115-116).

¹³ Kalbi's-selîm: Tertemiz kalp hakkında, Şu'arâ suresi 88 ve 89. ayetlerinde mealen şöyle buyrulmaktadır: "O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." Kur'an-ı Kerim, 26/88,89.

- 46 Cennet-i cismāni ister ğayrı nesne añlamaz
Cennet-i rûhāni maṭlûbdur diseñ ol diñlemez
- 47 Şüreti insān içi ḥayvān olursa bir kişi
Rûz-u maḥşerde perişān olısar anıñ işi
- 48 Bî-başıret daḥi nādān olanıñ ḥāli n’olur
Esve-i ḥāli kıyāmetde o kes elbet bulur
- 49 Ğaflet üzre olmayalım sa^cy idüben ğāh ğāh
Kibriyā^oı ḥāzretinden olalım hem āĝāh*
- 50 İ^ctiķād-ı ehl-i sünnet üzre sābit olalar
Heybetu’llāhi tefekkür ile ķānit olalar
- 51 Mātürīdī mezhebi üzre eyle ḥüsn-ü i^ctiķād*
Eş^carı daḥi olursa fevz bulur “yevme’t-tenād”
- 52 İ^ctizālīñ mezhebinden el-ḥāzer sümme’l-ḥāzer
Mezhep-i Cebri bıraķ sen [eyle] andan da ḥāzer

* 49b vezin bozuk.

* 51a vezin bozuk.

- 46 O, bedenle ilgili/cismani cennet ister, başka bir şey anlamaz. İstenilen ruhani cennet desen o dinlemez.
- 47 Bir kişinin sureti insan içi hayvan olursa, onun işi mahşer gününde perişan olmaktadır.
- 48 Basiretsiz ve de cahil olanın hâli ne olur! O kişi kıyamette elbet en kötü hâli bulur.
- 49 Nefsimize uyararak Allah'ı ve emirlerini unutmayalım. Azamet ve kudret sahibi Allah'tan haberdar olmaya çalışalım.
- 50 Ehl-i sünnet itikadı üzere sabit olup, Allah'ın azametini tefekkür ederek itaatkâr/dine bağlı olsunlar.
- 51 Matürîdî Mezhebi üzere güzelce itikat eyle. Kişinin mezhebi Eş'arî dahi olursa kıyamet gününde¹⁴ selamet bulur.
- 52 Mu'tezile Mezhebi'nden uzak dur, sakın! Cebriyye Mezhebi'ni bırak, ondan da sakın!

¹⁴ “Yevme't-tenâd: Feryat günü (kıyâmet günü)”: Ve ey kavmim, muhakkak ki ben, sizin için feryat gününden (kıyâmet gününden) korkuyorum! (Kur'an-ı Kerim, 40/32).

- 53 Luṭf u ḳahriñ ḫayr u ŧerriñ °illeti birdür bilün
Kim anı inkâr iderse siz anı münkir oluñ
- 54 Nür-u ŧems ŧevbi ider aḳ ḳuŧŧarı siyâh*
Var mıdır nür-ı ŧemisde bu ḫuŧuŧda bir günâh
- 55 Ya°ni te°ŧirât anıñdır cümle ef°ali ḫasen
Ḳubḫ u ŧer nefsiñ fesâdı tevbe ḳıl her ḫâlde sen
- 56 Pes mü°eŧŧir Ḫaḳdır ancaḳ cümle mâ kâne yekün
Ḫükm anıñdır Ḫâlık oldur i°tirâz itme bugün
- 57 Eylemek işbât-ı vücüd mâsivâyı ŧirk-i ḫafî*
Lîki zıllîdir dimek ḫüsn-i edebdir yâ eḫı
- 58 Eylemek niyyetde ihlâŧ dilde İmân zîneti
Bî-ḡaraż ṯa°at °ibâdet ehl-i °irfân cenneti
- 59 Ḳâl bâli bir olmaḳ oldu ŧiddîḳ ḫaŧleti*
ŧâdiḳîniñ zümresine bulur âḫir vuŧlatı

* 54a vezin bozuk.

* 57a vezin bozuk.

* 59a vezin bozuk.

- 53 Lütfun, kahrın, hayrın ve şerrin gayesinin bir/aynı olduğunu bilin. Bunu kim inkâr ederse siz de onu inkâr edin/kabul etmeyin.
- 54 Güneşin ışığı bezi/elbiseyi beyazlaştırırken çamaşırıcıyı siyahlaştırır. Bu hususta güneşin ışığında bir günah var mıdır?
- 55 Bütün güzel işlerin kaynağı Allah'tır. Çirkinlik ve kötülük nefsin fesadındandır. Sen her hâlde tevbe et.
- 56 Husule gelen her şeye hükmeden ancak Hak'tır. İtiraz etme bugün, yaratan O'dur, hüküm O'nundur.
- 57 Ey kardeş, Allah'tan başkasına vücut isnat etmek gizli şirkdir. Lâkin gölgedir demek, güzel edeptir/terbiyedir.
- 58 Niyette samimi olmak gönüldeki imanın süsüdür. Maksatsız/garazsız yapılan ibadet irfan sahiplerinin cennetidir.
- 59 Özü sözü bir olmak, sadıkların özelliğidir. (Böyle olanlar) sonunda sadıklar zümresine ulaşırlar.

- 60 D nyeye meyl   muh bbet b 'iş-i 'iŐy ndurur
Hem daği Đubb-u riy set b di-i ĐuĐy ndurur
- 61 Eylemek resmi 'ib det g filini ' deti
G zlemek her Şeyde Őuret c hili'n 'ib deti
- 62 Dil ile 'arz-ı meveddet kim nif kını Şanıdır
Y  eği eyle baŐiret iğtir z av nıdır
- 63  lm-i resme k ni' olma itme anıyla Đur r
 lm-i b tın r Ğı ol kim "tic ret len teb r"
- 64 Şu g r p merkeb izinde bağri g rd m Őanmaya
Bağr odur kim ka' rını aŐl  Đ t bilmeye *
- 65 H k te' l  Ő 'irini kıldı Đur' nında zem
MedĐ-i t liğ kadĐ-i Ő liĐ der-zeb n olduğı dem *
- 66 Her kişi neyi severse anı ekŐer y d ider
M siv y  Đok tefekk r d nini berb d ider

* 64b vezin bozuk.

* Eski harfli metinde "zem" olarak yazılan bu kelime "dem" olarak alınmıştır.

- 60 Dünyaya meyil ve muhabbet insanı isyana götürür. Hem dahi başkan/reis olma sevgisi de isyan sebebidir.
- 61 Resmi ibadet eylemek gafillerin âdetidir. Her şeyde sureti gözetmek de cahilin ibadetidir.
- 62 Dil ile sevgi göstermek münafıklığın şanıdır. Ey kardeş, (ikiyüzlülükten) sakınma zamanı olduğunu basiretinle hissedip anla.
- 63 Suret/zahir ilmimi yeter bulup onunla gururlanma. Ledün ilmine/tasavvufa rağbet et ki o asla zarar etmeyecek bir ticarettir.¹⁵
- 64 Merkep izinde su görüp denizi gördüm sanmasın. Deniz odur ki derinlik ve nihayetini balık bile bilmez.
- 65 Hak Tealâ, şairleri; talihi methedip salihleri yerdiklerinde Kur'an'ında¹⁶ zemmetti.
- 66 Kişi neyi severse en çok onu yad eder/anar. Dünyayı çok düşünmek dinini harap eder.

¹⁵ “Ticâreten len tebûr (tebûre): Asla zarar etmeyecek bir ticaret”. Ayetin mealen tamamı şöyledir: “Şüphesiz, Allah'ın kitabını okuyanlar, namazı kılanlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden, gizlice ve açıktan Allah yolunda harcayanlar, asla zarar etmeyecek bir ticaret” umabilirler (Kur'an-ı Kerim, 35/29).

¹⁶ Şairlerle ilgili ayetler için bk.: Kur'an-ı Kerim, 26/ 224, 225, 226, 227).

- 67 Hâk “fe firrû” deyüben ^cubbâda eyledi nidâ
Sen de Rabbiñe firâr it kıluban cânîñ fedâ
- 68 Daği ifnâ-yı vücûd it tâ muvaḥḥid olasın
Ḳalmasun sende eşer ol demde vuşlat bulasın
- 69 Hâdimü’l-lezzâtı zıkr itmekdürür ḳalbe cilâ⁹
Zât-ı baḥta sırrını tevcihdir ancaḳ incilâ⁹
- 70 “İstevâ yevmâh” ḥadıṣın yâd idiñ yâ ihvetî
^cĀḳıbet dârü’-l beḳâyâ olısardur rıḫleti
- 71 Zıḫkü ḳavl ü eklü şürb ü nevm-ü ḳilleti seyr-i selef^{*}
İşbu mezkûrâtda keşret bid^cat-ı sū⁹-u ḫalef
- 72 Bî-zarüret kimseye bir nesneyi emr itme sen
Ol Resûlüñ sünnetidir tâ muḫâlif gitme sen
- 73 Bir yediñle kesr-i nândan sen ḫazer ḳıl ey püser
Cehd idüp cümle bid^caden ihtirâz it ser-te-ser

* 71a vezin bozuk.

- 67 Hak, (Kur'an'da) abidlere/çok ibadet edenlere; “koşun, sığın¹⁷” diye seslendi. (O hâlde) sen de canını feda ederek Rabb'ine koş.
- 68 Kendinden eser kalmayacak derecede vücudunu Allah'ın varlığında yok ettiğin zaman vuslat bulabilirsin.
- 69 Lezzetleri yıkan (ölümü) yad etmek kalbe cila/parlaklık verir. Bahtın sahibine sırrını yöneltmek ancak kalbinin cilalanmasıyla olur.
- 70 Ey kardeşim, “iki günü eşit olan ziyandadır”¹⁸ hadisini yâd et. Nihayetinde ahirete geç olacaktır.
- 71 Gülme, konuşma, yeme, içme ve uyku azlığı önde giden büyüklerin yoludur. İşte bu zikredilenlerin çoğu ise sonradan çıkan kötü adetlerdendir.
- 72 Çaresiz olmadıkça hiç kimseye bir şeyi yapması için emretme. Bu Allah'ın Resulü'nün sünnetidir, buna aykırı hareket etme.
- 73 Ey oğul, bir elinle ekmeği bölmekten kaçın! Gayret edip sonradan çıkarılan bütün âdetlerden sakın.

¹⁷ “Fe firrû: O hâlde koş, sığın”. Ayetin mealen tamamı şöyledir: “O halde Allah'a koşun. Çünkü ben, size O'nun katından (gelmiş) açık bir uyarıcıyım” (Kur'an-ı Kerim, 51/50).

¹⁸ “Men istevâ yevmeni fe hüve makbûnün”: “İki günü eşit olan ziyandadır” (<http://www.itusozluk.com>; www.ihlsozluk.com).

- 74 Sünnet-i maḥbüb-ı Hâkîm eyle şâribi kaç
Târiki benden degildir deyü vâkı° oldu naş
- 75 Liḥyeñi i°fâ idüben eyle iḥyâ sünneti
Kaşş-ı liḥye eylemek a°câm-ı dâllin sîreti
- 76 Kılalar şubḥ u meşâyı zıkr ile iḥyâ müdâm
İdeler şer°-i Resüle iktidâ oldur imâm
- 77 Naşş ile sâbit oluban cümle ḥalka âşikâr
Nefs ü şeytâna °adâvet budurur rahmet şikâr
- 78 Kâlbimiz °ucb u ğurûrdan dâ°imâ ḥıfz idelim
Şâlihîniñ sîretini gözleyüben gidelim
- 79 İtmeyiñ buĝz u °adâvet nefis için yâ mü°minin
Tâ ola diller selâmet ğıll ü ğışdan âminin
- 80 Hem cemâ°atle şalâtı sünnetile dâ°imîn
Olalar eşnâ-yı leyde ekseriyyâ kâ°imîn

- 74 Bıyığı kırpma/kesme Hakk'ın sevgilisinin sevgili sinin sünnettir. Bunu terk eden için benden değildür diye nas/hadis vaki oldu.
- 75 Sakalını bırakarak sünneti canlandır/yerine getir. Sakal kesmek, dalalette olan kavimlerin hâlidir/huyudur.
- 76 Daima sabah ve akşamı zikir ile ihya edeler. Hakiki bir delil ve rehber olan Resul'ün şeriatına uyalar.
- 77 Nefis ve şeytana düşmanlık bütün halkın bidği üzere nas/ayet/hadis ile sabittir. Bu da apaçık bir rahmettir.
- 78 Kalbimizi daima kibir ve gururdan koruyalım. Salihlerin hâllerini/tuttuğu manevi yolu gözeterek gidelim.
- 79 Ey müminler, nefislerinize uyararak (birbirinize) husumet ve düşmanlık yapmayın. Ta ki gönülleriniz kin ve hileden kurtulup rahata ersin.
- 80 (Müminler) namazı daima sünnetiyle birlikte ce maatle kılalar. Geceleri de daha ziyade ibadet le/teheccüde geçireler.

- 81 Kılalar evvāb ü teheccüd hem daħi işrāk duħā
Rik^cateynde oқыalar Neşrah ile Ve'd-duħā
- 82 Kılisa ihyānen şalāt-ı tesbīħi hem nūr olur
Olsa ihlāşa muķārin cümle zenb mağfūr olur
- 83 Hem daħi ba^cde'l-^cişā itmeyeler her dem semer
Nuş u pend ü inbisāt-ı ķalb için ola meger
- 84 Kıl tezellülle ^cibādet itme aşla sen semed
^cAcziñi eyle tefekkūr baṭnıñ olmasun cemed
- 85 Ol kerīmiñ zātını şıfātını hem şānını
Vaḥdetin fikr ni^cmetin zıkr añalar ihşānını
- 86 Bil müsāfir kendiñi her dem bu fānī dünyede
Hiç olur mı milki zayfıñ ḥānede virānede
- 87 Kıl ḥayāt-ı cāvidānı dem-be-dem Ḥaḫdan dilek
Nefḥa-i şūr oldıǵında ne beşer var ne melek

- 81 Evvabin, teheccüd hem de işrak ve duha namazları kılalar. (Bu namazların) iki rekatında İnşirâh¹⁹ ile Duhâ²⁰ surelerini okuyalar.
- 82 Ara sıra da tespih namazı kılsa nur gibi olur. Hâl, hareket ve davranışlarında ihlas üzere olsa/Allah'ın rızasını gözetse bütün günahları affolur.
- 83 Hem de akşamdan sonra her zaman gece sohbeti etmeyeler. Eğer sohbet yapıcaksa da verilen nasi hatlar gönül ferahlığı için olmalıdır.
- 84 Kendini hor ve hakir görerek ibadet et, asla gurur etme. Aczini düşün, için buz gibi olmasın.
- 85 O kerimin zatını, sıfatını, hem şanını ve birliğini düşünerek ihsan ettiği nimetlerini analar.
- 86 Bu gelip geçici dünyada her zaman kendini misafir bil. Misafirin bu vıran yerde/dünyada hiç mülkü olur mu?
- 87 (Sen) daima Hak'dan ebedi hayatı dile. Sur üflendiği zaman ne insan ne de melek kalır.

¹⁹ Kur'an-ı Kerim, 94/İnşirâh suresi.

²⁰ Kur'an-ı Kerim, 93/Duhâ suresi.

- 88 Hāsibū didi Resūl sen ıl tefekkür hālīnī
Fırşatı fevt itme zinhār eyle tathīr bālīnī
- 89 İştigāl itmek  abeşle Hān i rāzına dāl
Eylemek evlāyı tadīm oldu ibāle me al
- 90 Hıbb-u Hādan bī-haberler meclisi  ayn-ı helāk
İhtilātdan ihtirāz itmekd r r aşl u milāk
- 91 o meşāyih bu huşuş tenbīh vaşıyyet eyledi
Eylemek nāsile hultat sebab-i iflās didi
- 92 Eylemek ef ali tabīh oldu āşār ma rifet
Kim ki ef alini taħsīn eyler abeħ ma şiyet
- 93 Olma ġāfil her nefesde feyz-i Hāa hāzır ol
Tarfet l- ayn kenz-i bī-pāyān geersin nāzır ol
- 94  Aıl iseñ ġi cihāndan tā ki terk itseñ gerek
Kim arīb oldu kıyāmet bozulur bu arħ-u felek

- 88 Hz. Peygamber, “Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekiniz.”²¹ buyurdu. Sen hâlini düşün, fırsatı sakın kaçıрма, kalbini temizle.
- 89 Boş şeylerle uğraşmak Hakk’ın yüz çevirmesine işarettir. Lâyık olanı yapmak/öne almak mutlu olmaya sebep olur.
- 90 Hak muhabbetinden habersiz olanların meclisi mahvolmanın ta kendisidir. Asıl sebat (sağlamlık, dayanma) onlarla karışıp görüşmemektir.
- 91 Birçok mürşit, insanların içine karışmanın manen iflasa sebep olacağı hususunda ikazda bulundu.
- 92 Amalleri beğenmeme marifet eseri oldu. Kişinin amellerini beğenmesi çok kötü bir günahdır.
- 93 Gafil olma! Her nefeste Hakk’ın feyzine hazır ol ve onu gözetle. (Böylelikle) bir anda sonsuz bir hazi neye kavuşabilirsin.
- 94 Akıllı isen en sonunda terk edeceğin şu dünyadan vazgeç. Kıyamet yaklaştı, bir gün bu feleğin dönüşü bozulur.

²¹ “Hâsibû kable en tûhâsebû: Hesaba çekilmeden öce kendinizi hesaba çekiniz.” (<http://www.altinoluk.com>).

- 95 Hem daħi   mr-i  azizi ħıfz id p fevt itmeyi n
M srifini n s retine n z r olup gitmeyi n
- 96 G f l ins n g rmez a la kendi nefsinde  uy b
  yle z nneyler ol ebleh  almadı a l  z n b
- 97 “Kendi nefsin bilmeyen kes Rabbisini bulmadı”
Rabbisini bulmayan i s na v  il olmadı
- 98 Nefsi ni i l ha sa y it   mille tesl m olup
 htiy r-ı nefis terk it oldurur i y  -i  ul b
- 99 L ki k mil olmaz ise olma t bi  sen a na
Z re n  i  ittib   ı f  ide virmez sa na
- 100 Andan ekmel bulmayınca k mili terk eyleme
Nefsi ne t bi  olup beyh de s zler s yleme
- 101   ti al av ni senden ba zı ħ l itse z h r
G f l olma anı nefy it itme anı la gur r
- 102 H k diler nist   ıfatla  ula virmek cenneti
 ul diler hest   ıfatla Rabbisinden rif ati

- 95 Hem de kıymetli ömrünüzü koruyun boş yere geçirmeyin/öldürmeyin. Hayatını boşa harcayanlara uyup gitmeyin.
- 96 Gafil insan asla kendi nefsinde ayıp görmez. O ahmak, kendisinde hiç günah kalmadığını zanneder.
- 97 Kendi nefsinin bilmeyen kimse Rabb'ini bulamaz.²² Rabb'ini bulamayan ise ihsana kavuşamaz.
- 98 Kâmil bir insana teslim olup nefsinin ıslaha çalış. Nefse uymayı terk et, (işte asıl) kalbi diriltendir.
- 99 Ancak (mürşit) kâmil değilse ona tabi olma. Zira noksan kişiye uymak sana fayda vermez.
- 100 Ondan daha kâmilini bulmayınca kâmilini terk etme. Nefsine uyup faydasız sözler söyleme.
- 101 (Bahsedilen) meşguliyetin sebebiyle senden bazı hâl ortaya çıkarsa, onu yok kabul et. Gafil olup da o hâl ile gururlanma.
- 102 Allah, yokluk sıfatıyla kula cenneti vermek ister. Kul ise Allah'tan varlıkla yükselmek diler.

²² "Men arefe nefsehü fekad arefe Rabbehû: Nefsinin bilen Rabbini bilir." hadisine işaret edilmiştir (Yılmaz, 1992: 123).

- 103 “Leyse li’l-insāni illā mā se^cā” itdim beyān
Olsa tevfi^ḡka muḡārin oldı “mā şā’i fekān”
- 104 ^cĀḡıl iseñ Ḥaḡḡa ḡul ol nefse ṡā^cat eyleme
Kendi ^caybıña naḡar ḡıl ḡurı efsā eyleme
- 105 Rūz-u maḡşerde n’olısar ḡālimiz fikr idelim
Ol Resūlūñ şer^cini dā³im temessük idelim
- 106 Bu cihānı ibtilā ile ḡalḡ idibdūr ol Aḡad*
Kim kelāmında buyurdı “ḡad ḡalaḡnā fī kebed”
- 107 İmdi rāḡat ḡāşıl itmek der-cihān oldı muḡāl
Pes muḡāle şarf-ı ^cömr itmek cününun fī külli ḡāl*
- 108 Olma maḡrūr bu cihāna bu niḡām tız bozılır
Ḥarekāt u sekenātıñ cümle ḡarf ḡarf yazılır

* 106a vezin bozuk.

* 107b vezin bozuk.

- 103 “İnsan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur”²³ ayetini beyan ettim. Ancak bu da Allah’ın dilemesine uygun olursa olur.
- 104 Akıllı isen Hakk’a kul ol, nefse itaat etme. Kendi aybına bak, kuru efsunculuk eyleme.
- 105 Mahşer gününde hâlimizin ne olacağını düşünelim. Daima o Resul’ün şeriatına sarılalım.
- 106 O Ahad/Allah bu dünyayı imtihan için yaratmıştır. Nitekim, kelimanda; “Doğrusu biz, insanı bir meşakkat içinde yarattık.” buyurdu.²⁴
- 107 Şimdi cihanda rahat elde etmek mümkün değildir. Öyle ise muhale ömrü harcamak her halükarda deliliktir.
- 108 Bu cihanla gururlanma, bu düzen çabuk bozulur. Bütün hareket ve davranışların harf harf yazılır.

²³ “Ve en leyse lil insâni illâ mâ seâ: Bilsin ki insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur” (Kur’an-ı Kerim, 53/39).

²⁴ “Lekad halaknel insâne fi kebed (kebedin): Doğrusu biz, insanı bir meşakkat içinde yarattık” (Kur’an-ı Kerim, 90/4).

Du^cā²⁵

- 109 Yā İlähî zāt-ı kıdsiñden bizi dūr eyleme
Şems-i vaşlñla nehār it leyl-i deycūr eyleme
- 110 H^vāb-u ğafletden bizleri bīdāri kı İlähi*
Māsivāya iltifātđan sırrımız bīzārı kı İlähi*
- 111 Nefsimiz ruqıyyetinden eyle gel āzāde*
Peyk-i ħāzret da^cvetine olalım āmāde
- 112 Fitneler zāhir olupđur hem daği āhir zamān
Cümleyi ħıfz eyle yā Rab fitnelerden el-amān
- 113 Çün ħarīb oldı kıyāmet ħurbda yoğdur iştibāh
Bizlere yā Rab müyesser eyle her dem intibāh
- 114 Ol Ĥabībīñ sünnetiyle eyle sābit kıllarıñ
Zümresine eyle ilĥāk cümleyi maĥbūllerīñ
- 115 Hem şefī^c kı ol Ĥabībīñ saña ^cāşıĥ dillere
Raĥmetiñle kı nazār ol dilleri būlbūllere
- 116 Ey kerīm Mevlā kerem kı kıllarıña raĥmet it
Nefs ü şeytān ħīlesinden cümlemize nuşret it

²⁵ Du^cā²⁵: 10a

* 110a vezin bozuk.

* 110b vezin bozuk.

* 111a vezin bozuk

Dua

- 109 Ey Allah'ım, mukaddes zâtından bizi uzaklaştırama. (Gönlümüzü) kavuşma güneşinle gündüz et/aydınlat, karanlık geceye dönderme.
- 110 Allah'ım, bizleri gaflet uykusundan uyandır, gönlümüzü senden başkasına yönelmekten sakındır.
- 111 (Allah'ım) bizi nefsimiz tesirinden/baskısından azat et ki Hz. Peygamberin davetine hazır olalım.
- 112 Fitneler ortaya çıkmaya başladı, zaman da ahir zamandır. Ya Rab, cümlemizi koru, fitnelerden elaman!
- 113 Çünkü kıyamet yaklaştı, bunda şüphe yok. Allah'ım bizlere her zaman uyanık olmayı nasip et.
- 114 (Allah'ım) kullarını, Hz. Peygamber'in sünnetine uyanlardan eyle ve onların hepsini makbullen zümresine dahil et.
- 115 Sana âşık kullarına sevgili peygamberini şefaathçi kıl. O dilleri bülbüllere rahmetinle nazar kıl.
- 116 Ey kerem sahibi Allah'ım, lütfunla kullarına merhamet et. Nefsin ve şeytanın hilelerine karşı hepimize yardım et.

- 117 Dilimiz ħubb-u sivādan fāriğ u āzāde kıł
Varmağā hem ħāzretiñe dem-be-dem āmāde kıł
- 118 Girdigār-ı ʿarş u fers ü pādişāh-u baħr u ber
Raħmetini neşr ide cümle ʿuşāta ser-te-ser
- 119 Ĥĩn-ü riħletde selāmet eyle gel ĩmānımız
Tā ki teslĩm idelim ol şādılıķla cānımız
- 120 Ķapuña yalvaru geldik bir bölük bĩ-çāreler
Zārı zārı ağlaşurlar ol yüregi yāreler
- 121 Ķıl saña vuşlat müyesser cümleye Perverdigār
Hem daħi rıdvān-ı ekber it ʿināyet Girdigār
- 122 Sen ki ħallāķ-ı cihānsın ente hādĩ ente nūr
Rabbi ʿāmilnā bifazlike ħĩne şırnā fĩ'l-ķubūr*
- 123 Raħmetiñle ķullarıñ dārü's-selāma dāħil it
Hem Ĥabĩbiñe civār it vuşlatıña na'ıl it
- 124 Yā Resūlu'llāh şefāʿat kıł bu ʿāşĩ ümmete
Mağfıret ola günāhlar tā gıreler cennete

* 122b vezin bozuk.

- 117 Gönlümüzü senden başkasının sevgisinden vazgeçir, kurtar. Huzuruna varmaya her an hazır olmayı nasip et.
- 118 Gökyüzünün, yeryüzünün, denizin ve karanın Rabb'i bütün günahkârlara baştanbaşa rahmetini dağıtır.
- 119 Ölüm anında imanımızı kurtar ki canımızı mutlulukla teslim edelim.
- 120 Bir bölük biçareler kapına yalvararak geldik. Gelen o yüreği yaralılar zar zar ağlaşırlar.
- 121 Allah'ım, sana kavuşmayı hepimize kolaylaştır ve razı olduğun kullarından olmayı lütfet.
- 122 Sen ki cihanın hallâkısın, sen hidayet edicisin, sen nursun. Ey Rabb'im, kabirde olduğumuz zaman lütfunla bize merhamet et.
- 123 Rahmetinle kullarını cennete dahil et, Hz. Peygamber'e komşu eyle ve vuslatına nail et.
- 124 Ya Resulallah, bu asi ümmetine şefaet et ki, günahları affolunup cennete girsinler.

- 125 Nefse uyduḡ ʿāṣī̄ olduḡ eyledik terk sünnetiñ
Leyki saña mü'miniz red eyleme sen ümmetiñ
- 126 Bir nazār kılsañ ʿuşāta rüz-u maḥşerde eger
Cümlesi maḡbül olurlar Ḥaḡ ḡatında ser-te-ser
- 127 Yā Ḥabībe'llāh ḡapuñdur ümmete dārü'l-emān
Bir nigāhla nice ʿāṣī̄ olur āzād her zamān
- 128 Yā Rabbi ol sultān-ı dīniñ ḡürmeti vü ʿizzeti*
Daḡı zātıñ hem şifātıñ ism-i aʿzam ḡürmeti
- 129 Luḡf idüp ḡöster cemāliñ ol saña ʿāşıḡlara
Dīn yolunda ceḡd idüp iḡlāş iden şādıḡlara
- 130 Mü'minini ḡıl rü'yetiñle yā Mu'īn*
“Ḥazihi cennātü ʿadnin” “fedḡulūhā ḡālidiñ”
- 131 Ḥamd-ü bī-ḡadd şükr-ü bī-ʿadd eylerem yā Rab saña
Raḡmetiñle vuşlatıñ eyle müyesser sen baña
- 132 Müstecāb eyle du'āmı ol Muḡammed ʿaşḡına
Ümmete melce' şefā'at kānı Aḡmed ʿaşḡına

* 128a vezin bozuk.

* 130a vezin bozuk.

- 125 Nefse uyduk, günahkâr olduk, sünnetini terk ettik, ancak sana iman ettik, sen bizi reddetme.
- 126 Mahşer gününde bu günahkâr ümmetine bir nazar kılsan, Hak katında hepsi makbul olur.
- 127 Ey Allah'ın sevgilisi, senin kapın ümmetin için aman dileme kapısıdır. Bir nazarınla nice günahkâr günahlarından kurtulur.
- 128 Ya Rabbi, dinin sultanı Hz. Peygamber'in hürmeti ve izzeti ile zatıyın hem de ism-i a'zam sıfatlarıyın hürmeti için,
- 129 Din yolunda samimi olarak çalışan, sana âşık sadık kullarına lütfedip cemalini göster.
- 130 Ey yardım eden Allah'ım, müminleri; ebedi kalmak üzere Adn Cenneti'ne alarak cemalini seyretme lütfuna erdir.²⁶
- 131 Ya Rabbi, sana hadsiz, sayısız şükürler ederim. Rahmetinle, bana vuslatına ermeyi nasip et.
- 132 Muhammed (sav) aşkına, ümmetin sığındığı, şefa'at madeni Ahmed aşkına duamı kabul eyle.

²⁶ “Bunlar Adn cennetleridir, ebedi kalmak üzere girin buraya” (Kur'an-ı Kerim, 39/73; Yılmaz, 1992: 68).

- 133 Kim apuda bu uluğ uftadedir avaredir
Nār-ı hicriñle ser-ā-ser sinesi pür yaredir
- 134 Eyle gel yā Rabb dā'im faẓl-u bī-pāyānıñı
Daħi bā'ış-i mağfired ıl dīde-i giryānımı
- 135 Bu ġarīb bī-āreye sen raħmet eyle yā İlāh
Faẓl u iħsānıña geldim cümleye sensin penāh
- 136 Bu fağiri Fātiħa ile yād iderse bir kişi
Dilerem Rabbimden āsān ola anıñ her işi
- 137 Raħmet eyle bu za'if bī-āre **Vehbī** uluña
Mağfired ıl kim fedādır cism ü cānim yoluña
- 138 Hem šalāt ile selām it ol Hābībıñ şānına
Daħi ezvāc u evlād cümle'i aşıħābına *
- 139 Zümre-i şālihlere hem mü'min ü müslimīn
Raħmetu'llāhi °aleynā ve °aleyhim ecma'ın
- 140 Çünki ħamd ü şükr ile bed° olundu bu kelām
Yine ħamd ü şükr ile ħatm olunsun ve's-selām

Temmet hazıhi'l-manzūmetü fī seneti'ş-şabr (1292)
ba°de'l-elfi min hicreti'n-Nebeviyyeti el-Muştafaviyyeti
°aleyhi ve °alā ālihi ve ezvācihi ve eşıħabihi ve etbā'ıhi
efẓalü'ş-şalāti ve ekmelü't-tahiyyeti

İttefeķa e°addü ebyātihā **Yā Laşif**

* 138b vezin bozuk.

- 133 Bu kulun kapında perişan ve biçaredir. Ayrılığının ateşiyle sinesi baştan başa yaralıdır.
- 134 Ya Rabbi, sonsuz lütfunu daim eyle ve yaşlı gözlerimi günahlarımın bağışlanmasına sebep eyle.
- 135 Ya Rabbi, herkesin sığınacağı tek kapı sensin, lütfunu, ihsanını diliyorum, bu garip, biçare kuluna merhamet et.
- 136 Bu fakiri Fatiha ile ananların her işinin kolay olmasını Rabb’imden dilerim.
- 137 Ya Rabbi, bu zayıf, çaresiz **Vehbî** kuluna rahmet et, bağışla. Çünkü onun cismi ve canı senin yoluna fedadır.
- 138 O Habîb’in şanına, zevcelerine, evlatlarına ve bütün ashabına salat ile selam eyle.
- 139 Allahu Teala’nın rahmeti, salih kişilere, müminlere ve müslimlere, bizim, onların ve herkesin üzerine olsun.
- 140 Bu söz, Allah’a hamd ve şükür ile başladı, yine hamd ve şükür ile tamamlansın vesselam.

SÖZLÜK

A

Âbd: Kul, köle.

Abes: Boş, saçma şey.

Abesle iştigâl etmek: Boş şeylerle uğraşmak.

A'cem: Arap kavminden olmayan kimse.

A'cem-i dâll: Dalalette olan kavimler.

Adâvet: Husumet, düşmanlık, kin, buğz, garaz.

Âgâh: 1. Haberdar, kalbi uyanık, basiretli 2. Malumatlı, vâkif, bilen.

Ahad: 1. Bir, tek. 2. Allah'ın isimlerinden biridir.

Ahbâb: Dost, bildik, tanıdık.

Ah/Eh: Bir kimsenin sevdiği, en yakını.

Âhir: En son, en sondaki.

Âhir-zamân: Çeşitli dinlerde kiyamet öncesinde alametlerle kendisini belli edeceği belirtilen zaman dilimi, dünyanın son günleri.

Ahvâl: Hâller, durumlar, oluşlar.

Akbeh: Çok yakışsız, pek çirkin.

Âkîbet: Nihayet, son.

Âkıl: Akıllı kimse.

Akvâl: Sözler, lakırdılar.

Âlim: Çok okumuş, bilgin.

Âmâde: Hazır, hazırlanmış.

Âmil: 1. Sebep. 2. İşleyen.

Âmin: Gönlü müsterih olan, kalbinde korku bulunmayan.

Anâ: Zahmet, meşakkat, güçlük.

Ârifin: Arifler, bilgililer.

Arş u fers: Gökyüzü ve yeryüzü.

Arz: Bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma.

Arz-ı hâcât: İstekleri bildirme.

Âsâr: İzler, nişaneler, alametler.

Ashâb: Peygamberimizi görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler.

Âsî: 1. Karşı gelen. 2. Günahkâr.

Asl: Asıl, temel, esas, kaide, kural.

Âsûde: 1. Rahat, huzur içinde. 2. Dinç, müsterih, sakin.

Âşikâr: Belli, açık, meydanda.

Âşüfte: 1. Sevğiden kendinden geçen. 2. Çıldırırçasına seven.

Âvâre: Dağınık, perişan.

Ayn: 1. Göz. 2. Aslı, kendisi. 3. Bir şeyin eşi, tıpkısı.

Ayn-ı helâk: Helakın ta kendisi.

Âzâde: Hür, serbest.

Azîz: 1. Muhterem, sayın. 2. Sevgili.

B

Bâb-ı Hak: Hak kapısı.

Ba'de: Sonra.

Ba'de'l-memât: Ölümden, öldükten sonra.

Bâdfî: 1. Sebep, mucip. 2. Sebep olan. 3. İlk, başlangıç.

Bahr: Deniz.

Bahr u ber: Deniz ve kara.

Baht: 1. Kader, talih, uğur. 2. Alın yazısı, kısmet.

Bâis: 1. Sebep olan. 2. Gönderen. 3. İcap ettiren.

Bâl: Kalp, yürek, gönül, hatır.

Bâr: 1. Yük, zahmet, eziyet, sıkıntı. 2. Yemiş, meyve.

Bâr-ı günâh: Günah yükü.

Basiret: 1. Önden görüş, sezîş. 2. Hakikati kalbiyle hissedip anlama.

Bâtın: 1. İç. 2. İç yüz.

Batn: 1. İç, karın, insanın içi. 2. Soy, nesil.

Bed': Başlama, başlayış

Bed'-i kelâm: Söze başlama

Belâ: 1. Azap, musibet, felaket, iptila, gam, keder, imtihan, deneme, ceza, gayet zor iş 2. *tas.* Hakk'ın kulunu denemesi, kendisinde mevcut olan iyi hâllere gerçekte sahip olup olmadığını ona filen göstermesi, bu maksatla onu sıkıntıya sokması ve azap çektirmesi.

Bende: 1. Köle, esir, hizmetkâr, bağlı, kul. 2. Bağlanmış olan.

Berbâd: Perişan, harap, viran.

Beşer: İnsan.

Beyân: Anlatma, söyleme, bildirme.

Beyhûde: Boşuna, boş yere, faydasız.

Bezm-i elest: *tas.* Allah'ın ruhları yaratıp "elestü bi-rabbiküm" (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?) dediği an.

Bî-add: Sayısız.

Bî-basîret: Öngörüsüz, basiretsiz.

Bî-bedel: Benzersiz, eşsiz.

Bîçâre: Çaresiz, zavallı.

Bîdâr: Uyanık, uyumayan, uykusuz.

Bîdârî: 1. Uyanıklık. 2. Uğraşma, çabalama. 3. Dikkatlilik.

Bid'at: 1. Sonradan çıkarılan âdetler. 2. *fik.* Dinin aslında olmadığı hâlde, din namına sonradan çıkmış olan âdetler.

Bî-garaz: Hedefsiz, gayesiz, maksatsız, isteksiz.

Bî-haber: Habersiz.

Bî-had: Hadsiz, sınırsız.

Bî'llah: Allah için.

Bî-niyâz: Muhtaç olmayan, ihtiyacı olmayan.

Bî-pâyân: Sonsuz, tükenmez.

Birâder: 1. Erkek kardeş, kardeş. 2. *mec.* Dost.

Bîzâr: Rahatsız, bıkmış, usanmış, küskün.

Bîzârî: Bezginlik, küskünlük.

Bî-zarûret: Çaresiz, ister istemez.

Bî-zevâl: Sonsuz, baki.

Buğz: 1. Sevmeme, kin, husumet. 2. Birisi hakkında gizli ve kalbi düşmanlık hissetme.

Burc: 1. Kale, hisar çıkıntısı, kule. 2. Güneşin ayrıldığı on iki kısımdan biri. 3. Muayyen bir şekil ve surete benzeyen sabit yıldız kümesi.

Büryân/Biryân: Kebap.

C-Ç

Cânân: 1. Sevgili, gönül verilmiş. 2. *tas.* Allah.

Câvidân: Daimi kalacak olan, sonrasız, ebedi, bengi.

Cebr/Cebriyye: Beşerî iradeyi inkâr eden bir mezhep.

Cehd: 1. Çalışma, güç ve kuvvetini sarf etme. 2. Azim, gayret, fedakârlık. 3. İnsanın nefesine hâkim olması.

Cem': Toplama, bir araya getirme.

Cemâl: 1. Yüz güzelliği. 2. *tas.* Âşığın ısrarlı rağbeti ve talebi üzerine maşukun kemalleri izhar etmesi.

Cemed: 1. Buz. 2. Kar. 3. Dondurma.

Cezbe: 1. Ruhun hayret ve sevince kapılarak sanki cesetten hariç bulunuyormuş gibi olması, heyecana gelmesi. 2. Tarikat ehlinin kendinden geçme hâli. 3. *tas.* Allah'a koşmak. Allah'ın kulunu kendisine çekmesi ve yaklaşırması.

Cila': Parlatma, parlaklık.

Cismânî: Bedene ait, bedenle ilgili.

Cümle: Bütün, hep, birikiş.

Cünûn: Delilik, cinnet, delirmek.

Cürm: Suç.

Çarh: 1. Çark, tekerlek. 2. Felek gök. 3. Devreden, dönen.

Çün: 1. Gibi. 2. Nasıl, nice. 3. Çünkü, mademki.

D

Dâll: 1. Azan, azıcı, azdırıcı. 2. Dalalette olan.

Dâll: Delalet eden, gösteren, işaret eden.

Dârü'l-bekâ: Ahiret.

Dârü's-selâm: Cennet.

Dem-be-dem: Vakit vakit, daima.

Derdnâk: Dertli, tasalı.
Deycûr: Çok karanlık.
Dıhk: Gülme.
Dîde: Göz.
Dîde-i giryân: Ağlayan göz, yaşlı göz.
Dil: Gönül, yürek, kalp.
Dil-h'âh: Gönül isteği.
Dûr: Uzak.

E

Ebed: Sonu olmayan gelecek zaman.
Ebhur: Denizler.
Ebleh: Pek akılsız, ahmak, bön, alık.
Edeb: İyi terbiye, naziklik, usluluk, zariflik.
Ef'âl: 1. İş, kâr, amel. 2. Eylem.
Efsâ[y]: Efsuncu, büyücü.
Ehl-i irfân: İrfan ehli.
Ehl-i sünnet: Sünnet ehli.
Ekber: Daha (en, pek) büyük.
Ekl: Yeme.
Ekmel: Daha kâmil, mükemmel ve kusursuz olan, en uygun, en eksiksiz.
Ekser: En çok, daha ziyade.
Ekseriya: Pek çok zaman, en çok, daha ziyade, sık sık, ekseriyet üzere.
El-hazer: Sakın!
Emân: 1. Eminlik, korkusuzluk. 2. Yardım isteme, aman dileme. 3. Rica.
Ensâr: Yardımcılar, koruyucular, Medine'deki "Evs" ve "Hazrec" kabilelerine mensup. Hicretten sonra Hz. Muhammed'e din uğrunda yardımcı olan kimseler.
Ente: Sen
Esnâ: Sıra, vakit, zaman.
Esve: En kötü.
Eş'arî/Eş'arilik: İmam Ebu Hasan Eş'arî'nin kurduğu İslam itikadî mezheplerinden birisidir. Ehl-i Sünnette, Selefiyye ve Mâtürîdilik ile birlikte yaygın olan üçüncü mezheptir.
Eşk: 1. Gözyaşı. 2. Dem.
Eşk-i sürh: Kanlı gözyaşı.
Etbâ': 1. Birinin sözüne, işine, mesleğine uyanlar. 2. Hizmetçiler, uşaklar.
Evân/Avân: Vakit, zaman, çağ.
Evlâ: Daha uygun, daha lâıyk, daha iyi, üstün.
Evvâb: Günahlardan tövbe edip hakkı kabul eden.

Evvâbin namazı: Allah'a çok itaat edenlerin namazı demektir.
Akşam namazının sünnetinden sonra kılınan nafîle namazdır.
Ezvâc: Kocalar, eşler, çiftler, kadının veya kocanın eşleri.
Ezyâl: Etek.

F

Fâl: Uğur, talih, deneme.
Fânî: Gelip geçici, devamlı olmayan.
Fârig: Vazgeçmiş, çekilmiş.
Fazl: Fazilet, cömertlik, iyilik, ihsan, lütuf, kerem, ilim, marifet, üstünlük, erdem, hüner.
Fenâ: Yok olma, yokluk, hiçlik. 2. *tas.* Kulun fiilini görmemesi hâli.
Ferâg: 1. Vazgeçme, bırakıp terk etme. 2. İstirahat etme, dinlenme. 3. Hiçbir işle meşgul olmama, rahat etme.
Ferhunde: 1. Mesut, saadetli, mutlu, mübarek. 2. Uğurlu.
Ferhunde-fâl: Falı kutlu, uğurlu olan.
Fesâd: 1. Fesat, bozukluk. 2. Kötülük.
Fevt: 1. Bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden çıkarma, kaçırma. 2. Geçip gitme. 3. Ölüm.
Fevz: Galiplik, zafer, üstünlük; selamet, kurtuluş.
Feyz: 1. Suyun taşınması. 2. Bolluk, çokluk, verimlilik, fazlalık, gürlük, ilerleme, çoğalma. 3. İlim, irfan.
Firâr: Kaçma, savuşma, izinsiz veya nizamsız olarak ortadan kaybolma.
Firâş: Döşek, yatak.
Firkat: Ayrılık, ayrılış.
Fitne: 1. Bela, mihnet, sıkıntı. 2. Ayartma, azdırma. 3. Fesat, ara bozma, karışıklık. 4. Dinsizlik, canilik. 5. Delilik.

G

Gafilîn: Gaflette bulunan, ihmal eden, ilerisini iyi düşünmeyen, dikkatsiz, ihtiyatsız, dalgın, tembel.
Gaflet: Nefis ve heveslere uyarak Allah'ı ve emirlerini unutmak.
Gark: Batmak, suda boğulmak.
Gayr: Diğer, başkası, yabancı.
Gayret: Çalışma, çabalama.
Gencîne: Hazine, define.
Gill ü gışş: Kin ve hile.
Giriftâr: 1. Tutulmuş, yakalanmış. 2. Düşkün, uğramış, tutkun.
Giryân: Ağlayan, ağlayıcı.

H

Hâb-ı gaflet: Gaflet uykusu.
Hâdî: Hidayet eden, doğru yolu gösteren.

Hâdim: Yıkan, yıkıcı.
Hâdimü'l- lezzât: Lezzetleri yıkan Azrail.
Hafî: 1. Gizli, saklı, örtülü, kapalı. 2. *tas.* Beş latifeden biri: Kalp, ruh, sır, hafî, ahfâ.
Hâk: Toprak, türap.
Hakk: 1. Allah, tanrı. 2. Doğruluk ve insaf. 3. Pay, hisse. 4. Lâyık, münasip.
Halâs: Kurtulma, kurtuluş, selâmete ermek.
Halef ü selef: Sonra gelen ve önceki kimse.
Hâlık: Yaratan, yoktan var eden, yaratıcı, Allah.
Halk etmek: Yaratmak.
Hallâk: Halk edici, yaratan, var eden.
Hamd: Allah'a olan şükran duygularını bildirme.
Hâmil: Yüklü, yüklenmiş; taşıyan, götüren.
Hasen: Güzel.
Haslet: İnsanın yaradılışındaki huy, tabiat, mizaç.
Haste: 1. Rahatsız, hasta. 2. *meç.* Aşık.
Hâse li'llâh: Allah göstermesin, asla katiyen, hiçbir vakit.
Haşr: 1. Toplama, cem' etme. 2. Ölüleri diriltip mahşere çıkarma.
Haşr u neşr: Toplanıp ve dağılma.
Hayrân: 1. Şaşırmış, şaşma kalmış. 2. Çok tutkun.
Hayyu lâ-yemût: Allah diri, ölmez.
Hazer: Sakınma, kaçınma, korunma, çekinme.
Helâk: Yıkılma, bitme, mahvolma.
Hestî: Var olma, varlık.
Heybet: 1. Hürmetle beraber korku hissini veren hâl. Sakınıp korkulacak hâl. 2. Azamet.
Heybetu'llâh: Allah'ın azameti.
Hıfz: 1. Koruma, saklama. 2. Ezberleme.
Hıfzetmek: 1. Ezberlemek. 2. Korumak.
Hîn: An, zaman, vakit, sıra.
Hubb: 1. Sevgi, muhabbet, bağlılık, dostluk. 2. Bir şeyi birisine sevdirmek.
Hubb-ı Hak: Hak muhabbeti.
Hubbu'llâh: Allah sevgisi.
Hulk: Huy, ahlak.
Hultât: Karışma, katışma, girme.
Hut: Büyük balık.
Hükm: Hüküm, emir.
Hüm ricâl nahnü ricâl: Onlar adam biz de adamız.
Hüsn: Güzellik.
Hüsn-i edeb: Güzel terbiye, görgü.

I-İ

İslah: İyi bir hâle koyma, iyileştirme, düzeltme.

İşâ': Akşam ezanından yatsı ezanına kadar geçen zaman.

İbret: Yanlış, kötü davranışlardan sakınmayı sağlayan olgu veya bu gibi olgulardan alınması gereken sonuç, ders.

İbtîlâ': Bir şeye düşkün olma, düşkünlük, tiryakilik.

İcmâl: Hülâsa etmek, kısaltmak, kısa anlatmak.

İd: Bayram.

İ'dâm: *huk.* Bir kimseyi kanun gereğince öldürme.

İ'fâ: Sakal bırakma, uzatma.

İfna': Yok etme, tüketme.

İfnâ-yı vücûd: Vücudu yok etme.

İhlâs: 1. Samimiyet, içtenlik, halis, temiz, doğru sevgi. 2. Gönülden gelen dostluk, doğruluk, bağlılık. 3. *tas.* Tutum ve davranışlarında sadece Allah'ın rızasını gözetme, özün söze, sözün öze uyması, riyakâr ve ikiyüzlü olmama.

İhsân: 1. İyilik, lütuf, başışlamak. 2. Cömertlik yapmak. 3. *tas.* Allah'ı görür gibi ibadet etmek.

İhtîlât: Karışma, katışma, kaynaşma. 2. Karşılaşıp görüşme.

İhtiraz: 1. Sakınma, çekinme. 2. Korkma.

İhtiyâr: 1. Seçme, seçilme. 2. Katlanma.

İhtiyâr-ı nefis: Nefse katlanma.

İhvân: 1. Eş, dost, sadık, samimi, candan dostlar. 2. Aynı mezhep veya tarikata mensup olanlar.

İhvefî: Kardeşim.

İhyâ: 1. Diriltme, canlandırma. 2. Uyandırma, canlandırma, tazelik verme. 3. Taze can verircesine iyilik, lütuf.

İhyânen: Zaman zaman, ara sıra.

İkbâl: 1. Birine doğru dönme. 2. Baht, talih. 3. İşlerin yolunda gitmesi; bahtlı, saadetli, mutlu olma.

İktidâ: Tabi olma, uyma.

İlhak: Katma, katılma, karışma.

İllet: 1. Hastalık; sakatlık. 2. Sık sık tepen hastalık. 3. Sebep. 4. Gaye, hedef.

İlm-i bâtin: 1. Allah tarafından verilen özel bir bilgi. 2. İlm-i ledün, tasavvuf ilmi

İlm-i resm: 1. Resmi ilim. 2. Suret ilmi.

İltifat: 1. Yüzünü çevirerek bakma. 2. İlgi gösterme, rağbet etme. 3. Hatır sorma, gönül alma. 4. Sözün tabii seyri içinde hitabın yönünü değiştirmek.

İmâm: Delil ve rehber.

İmtisâl: 1. İcap edeni, gerekeni yapma; bir örneğe göre hareket etme. 2. Alınan emre boyun eğme.

İnâyet: Lütuf, ihsan, iyilik.

İnbisât: 1. Yayılma, açılma, genişleme. 2. İç açılma, ferahlık.
İnbisât-ı kalb: Gönlü ferahlama, içi açılma.
İncilâ: Cilalanma, parlama.
İntibâh: 1. Uyanma, uyanıklık. 2. Göz açıklığı.
İ'râz: 1. Yüz çevirme, başka tarafa dönme. 2. Çekinme, sakınma.
İrfân: 1. Bilde, anlama. 2. *tas.* İlahî bir feyiz olarak kâinatın sırlarını bilme kudreti.
İrtihâl: 1. Göçme, göç etme. 2. Ölme.
İsbât: 1. Şahit ve delil göstererek doğrusunu meydana çıkarma. 2. Var etme. 3. Açığa çıkarma.
İsbât-ı vücûd: Varlığını gösterme, hazır bulunma.
İsm-i a'zâm: Allah'ın en büyük ismi.
İşrak/namazı: Sabah namazından sonra güneş doğup, kerahet vakti çıktıktan sonra iki veya dört rekât olarak kılınan nafîle bir namazdır.
İştibâh: Şüphelenme, şüphe etme.
İştigâl: Bir işle uğraşmak, çalışmak, meşgul olmak.
İ'tikad: 1. İnanmak, inanç. 2. Sıdk ve doğruluğunu gönülden tasdik ederek inanmak. 3. Dinin temelini meydana getiren şeylere inanmak.
İ'tirâz: Bir fikri, bir hükmü kabul etmeyip çürütmeye kalkışma.
İ'tizâl/Mu'tezil/Mu'tezile: İ'tizâl eden, cemaatten ayrılıp bir tarafa çekilen. Ehl-i sünnetten ayrılan Vâsıl bin Atâ yolunda olan bu kimselere Mu'tezile denir. Kaderiyye de bu mezhebin kollarındandır.
İttibâ': Tabi olma, uyma, ardı sıra gitme.

K

Kadh: 1. Zemmetme, çekiştirme. 2. Bir kimsenin ayıp ve kusurlarını söyleyerek gıybet etme
Kâ'im: 1. Ayakta duran. 2. Vaktini ibadetle geçiren.
Kâl: Söz, laf.
Kalb-i kâsî: Duygusuz kalp, katı yürek.
Kalbi's- selîm: Tertemiz kalp.
Kâmilîn: Âlimler, bilginler, geniş bilgili kimseler.
Kân: Bir şeyin kaynağı.
Kâne: Oldu, husule geldi, manasına bazı terkiplere katılır.
Kani': 1. Kanaat eden, yeter bulup fazlasını istemeyen. 2. İnanmış, kanmış
Kânit: 1. İtaatli, bağlı, dindar. 2. Sükût eden.
Ka'r: 1. Çukur şeyin dibi, dip, nihayet. 2. Derinlik.
Karîb: Yakın, yakın olan, uzak olmayan.
Kâsır: Kusur işleyen. Kusurlu.
Kâsî: Duygusuz.
Kass: Kesmek.

- Kass-ı lihye:** Sakalı kesmek, uzatmamak.
Kâşâne: 1. Mükemmel ev, köşk, malikâne. 2. Saray, konak.
Kat’: Kesme, kesilme, sona erdirme, bitirme.
Kavl: Söz.
Kelâm: 1. Söz. 2. Allah’a mahsus bir sıfat.
Kem: 1. Az, eksik. 2. Fena, kötü; bozuk.
Kenz: Hazine, define, yeraltında saklı değerli eşya.
Kenz-i bî-pâyân: Sonsuz, sınırsız hazine.
Kerem: Cömertlik, lütuf, bağış.
Kerîm: 1. Kerem sahibi, cömert. 2. Kerem, ihsan ve inayet sahibi Allah.
Kes: İnsan, kişi, kimse.
Ke’s: 1. Kadeh, bardak. 2. Şarap dolu bardak.
Kesîr: 1. Çok, bol. 2. Türlü, çeşitli.
Kesr: Kırma, kırılma, paralama.
Kesret: 1. Çokluk, bolluk, ziyadelik. 2. *tas.* Bir olan Hakk’ın isim ve sıfatlarıyla tecelli edip çokluk hâlinde görünmesi.
Keyf: 1. Sağlık, afiyet. 2. Hoşlanma, memnunluk. 3. Gönül açıklığı. 4. Neşe, hafif sarhoşluk. 5. Arzu, heves. 6. Mizaç, tabiat.
Killet: Azlık.
Kibriyâ: Azamet. Cenab-ı Allah’ın azameti ve kudreti, her cihetle büyüklüğü.
Girdigâr: Allah.
Kubh: Çirkinlik.
Kurb: 1. Yakın olma, yakınlık, yakın bulunma. 2. Yakın. 3. *tas.* Ezelde yani ervah âleminde Allah ile kul arasında geçen ahde vefa.
Kussâr/Kassâr: Çamaşırıcı, çırpıcı.
Küllî: Bütün, umumi.
Küllî hâl: Her hâlde.

L

- Latîf:** 1. Yumuşak, hoş, güzel, nazik. 2. Allah adlarından. 3. Allah’ın sıfatlarından.
Latîfu’llâh: 1. Cisimle alâkası olmayan, göze görünmeyen, çok lütuf edici Allah.
Leyki/Lîk: Lakin, amma, ancak, fakat.
Leyl: Gece.
Li: “İçin, ötürü, dolayı, yüzünden” manasına gelir.
Lihye: Sakal.
Lutf: 1. İltifatla mülâyemet üzere muamele eylemek. 2. Güzellik, hoşluk, iyilik, iyi muamele.

M

- Ma’dûm:** Yok olan, mevcut olmayan.
Magfûr: Suçu bağışlanmış, affedilmiş, yargılanmış.

- Mağfiret:** Allah'ın kullarının günahlarını bağışlaması.
- Mahbûb:** 1. Muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen, sevgili, yâr. 2. *tas.* Mutlak olarak Hak. İster sevsinler, ister sevmesinler, herkesin hakiki mahbubu O'dur.
- Mahşer:** Haşrolunacak, toplanılacak yer; kıyamette ölülerin dirilip toplanacakları yer.
- Mahv:** 1. Yok etme, ortadan kaldırma; batma, bitme, yok olma. 2. *tas.* Bir şeyin, izi kalmayacak şekilde ortadan kalkması. Hakk'ın kullarını kendine çekip nefislerini yok ederek kendi katında var kılması.
- Mâiyyet:** Beraberlik, arkadaşlık.
- Makbul:** 1. Kabul olunmuş. 2. Beğenilen hoş karşılanan; geçer.
- Ma'rifet:** Uсталık, hüner.
- Marzât:** Rıza, memnuniyet, hoşnutluk.
- Mâsivâ/Sivâ:** Allah'tan başka her şey.
- Ma'siyet:** Asilik, itaatsizlik, isyan, günah.
- Matlab/Matlûb:** İstek, istenilen şey.
- Mâtürîdî/Matürîdîlik:** Ünlü Türk din bilgini Mâtürîdî'nin, Hanefî Mezhebi'nin kurucusu İmam-ı A'zam'ın düşüncesini takip eden İslam dini itikat mezhebidir.
- Mazhar:** 1. Bir şeyin görüldüğü, çıktığı yer. 2. Nail olma, şereflenme.
- Me'âl:** Meydana gelen şey, netice.
- Medh:** 1. Birisinin iyiliğini, iyi vasıflarını söylemek. 2. Övmek.
- Meger:** Oysa ki, halbuki; olsa olsa, ancak.
- Melce':** Sığınacak yer.
- Mesâ:** Akşam.
- Mest:** 1. Sarhoş. 2. *tas.* Aşkın âşğın bütün varlığına hâkim olması, iliklerine işlemesi.
- Meşâyiḥ:** 1. Şeyhler, pirlar 2. İhtiyarlar.
- Meveddet:** Sevme, sevgi.
- Mevhûm:** Aslı esası yokken zihinde kurulmuş olan, kuruntuya dayanan.
- Meyl:** Eğilme, eğiklik; akıntı.
- Mezkûrât:** Zikredilmiş, adı geçmiş, anılmış şeyler.
- Milâk:** Bir nesnenin kıyam ve sebatına sebep olan nesne.
- Milk:** Mülk.
- Muhâcir:** Göçmen, göç eden, bir ülkeden kalkıp başka bir ülkede yerleşen.
- Muhâcirîn:** Hz. Peygamberin emriyle Mekke'den Medine'ye göç edenler.
- Muhâl:** Mümkün olmayan, olamaz, olmayacak.
- Muhalif:** 1. Muhalefet eden, aykırılık gösteren, uymayan, 2. Uygun olmayan. 3. Birinin düşüncesine zıt düşüncede bulunan.
- Muîn:** Yardımcı.

Mukârin: Bitişik, ulaşmış, erişmiş, yaklaşmış, bir yere gelmiş.
Muvahhid: 1. Allah'ın birliğine inanan. 2. Tevhit eden.
Mücrim: 1. Suçlu. 2. Cürm ve kabahat işlemiş.
Müdâm: Daim, sürekli.
Mü'essir: 1. Tesir yapan, iz bırakan. 2. İşleyen, hükmünü yürüten.
Mü'min: İman etmiş, İslam dinine inanmış.
Mü'minîn: İman etmiş, İslam dinine inanmış olanlar, Müslümanlar.
Münâcât: Allah'a dua etme, yalvarma.
Münkir: İnkâr eden, kabul etmeyen.
Müsrif: İsrâf eden, malını, parasını boş yere harcayan, tutumsuz, savurgan, har vurup harman savuran.
Müstecâb: Kabul olunmuş [dileği].
Müstenid: 1. Bir şeye dayanan. 2. İstinat eden, dayanan, güvenen.
Müyesser: Kolayı bulunup yapılan; kolay gelen, kolaylıkla olan.
Müzeyyen: Ziyetlendirilmiş, süslenmiş, süslü, parlak.

N

Nâciz: 1. Değersiz, önemsiz. 2. Çok küçük, ehemmiyetsiz şey.
Nâdân: Bilgisiz, cahil, kaba.
Nâkıs: Noksan, eksik, tamam olmayan.
Nân: Ekmek.
Nâr-ı hicr: Ayrılık ateşi.
Nâs: İnsanlar.
Nas: 1. Sarihlik, açıklık, katilik. 2. Manasında sarikhlik, katilik bulunan ayetin delil olarak gösterileni.
Nazar: 1. Bakma, göz atma. 2. İltifat. 3. İtibar.
Nâzir: Nazar eden, nezaret eden, bakan, gözeten.
Nefha: 1. Güzel koku. 2. Bir isim yel, rüzgârın bir kere esmesi. 3. Üfürük, nefes üfürme.
Nefy: 1. Sürme, sürgün etme. 2. Bir şeyin olmadığını ifade eden olumsuzluk edati. Müspetin zıddı, menfi olan. Bir şeyin yokluğunu veya olmadığını iddia.
Nehâr: Gündüz.
Neşr: 1. Yayma, dağıtma, saçma, açma. 2. Kıyamette bütün insanların dirilmesi.
Nevm: Uyku, uyumak.
Nidâ: Çağırma, seslenme.
Nifak: Münafıklık, iki yüzlülük.
Nigâh: Bakış, bakma.
Nihâyet: 1. Son, uç. 2. Son derece.
Nistî: Yokluk.
Niyâz: Yalvarma yakarma.
Nizam: Düzen.
Nush/Pend: Nasihat verme, öğüt.

Nusret: 1. Yardım. 2. Allah'ın yardımı.
Nûş: "İçen, içici" manalarıyla kelimelere takılır.

O-P

Onulmak: Şifa bulmak, iyileşmek, yara kapanmak.

Pâyân: Kenar, son nihayet, uç.

Penâh: Sığınma, sığınacak yer.

Pend: Nasihat, öğüt

Perverdigâr: Rızık veren Allah

Pes: 1. Art, arka, geri. 2. Öyle ise, şimdi.

Peyk: Haber veya mektup getirip götürün.

Pür-yâre: Yara dolu, çok yaralı.

Püser: Erkek çocuk, oğul.

R

Râci: 1. Rica eden, uman, yalvaran. 2. Niyaz eden. 3. Ümitli.

Râgıb: İstekli, isteyen, rağbet eden.

Râh: Yol.

Râh-ı aşk: Aşk yolu.

Râh-ı Hak: Hak yolu.

Rahîm: 1. Rahmet edici, merhamet eden merhamet eyleyen. 2. Bağışlayan. 3. Rahmet ve merhamet sahibi Allah.

Rahmân: Dünyada her canlıya, mümin kâfir ayırt etmeksizin herkese merhamet eden Allah.

Rahmet: Merhamet, acımak, şefkat etmek, ihsan etmek, esirgemek, korumak.

Rik'ateyn: İki rekât.

Renc: Zahmet, eziyet, sıkıntı.

Resm: 1. Eser, iz, nişan, alâmet. 2. Suret.

Resmî: 1. Alayla, merasimle olan. 2. Resmi. 3. Çok ciddî.

Rıdvân: 1. Razi olama, hoşnutluk. 2. Cennet'in kapıcısı olan büyük melek.

Rihlet: 1. Göç, göçme. 2. Ölme.

Ruqıyyet: Efsunlama.

Rif'at: Yükseklik, yücelik, büyük rütbe.

Riyâset: Reislik, başlık, baş olma, başkanlık.

Rûhânî: 1. Ruha ait, ruh ile ilgili. 2. Gözle görülemeyen, cismi olmayan. 3. Melek. 4. Madde ile alâkalı olmayan, manevi, ruh âlemine mensup olan.

Ruz-ı mahşer: Mahşer günü, kıyamet.

Rü'yet: 1. Görme, bakma, görülme. 2. Cennette müminlerin Cenab-ı Hakk'ın cemalini seyretme lütfuna ermeleri.

S-Ş

Sâbit: Hareketsiz, kımıldamayan, yerinde duran.

Sad: Yüz [sayı].

Sâdık: 1. Doğru, gerçek. 2. Sadakati, içten bağlılığı olan.

Sâdikîn: 1. Doğru kimseler. 2. Sadakatli, içten bağlılığı olan kimseler.

Sad-pâre: Yüz parça, parça parça olmuş.

Sadr: 1. Göğüs. 2. Kalp, Yürek.

Sâ'ir/Seyr: *tas.* Hakk'a erme, manevi yolculuk yapma. Seyr iki türdür: 1. Seyr ila'llah: Hakk'a doğru yürümek. 2. Seyr fi'llah/Sâ'ir-i fi'llah: Hak'ta yürümek.

Salât: Namaz.

Sâlih: Dinin emrettiği şeylere uygun harekette bulunan.

Sâlik: 1. Yolcu. 2. *Tas.* Allah'a giden yolda seyr hâlinde olan mürit.

Savm: Oruç.

Sa'y: Çalışma, çalışıp çabalama. Gayret sarf etme. Bir maksadın meydana gelmesi için elden geleni yapma.

Sâye: 1. Gölge. 2. *mec.* Himaye, sahip çıkma, koruma.

Seb': Yedi [sayı].

Sebeb-i iflâs: İflas sebebi.

Selâmet: 1. Kurtuluş, tehlikeden salim olmak. 2. Neticede iman ile kabre girmek.

Selb: 1. Kapma zorla alma. 2. Kaldırma, giderme, 3. Menfileştirme, 4. İnkâr etme.

Selef: Öndekiler, önden gidenler.

Semed: Hayrete düşme, hayret etme.

Semer: Gece sohbeti, gece toplantısı.

Ser-â-ser: Baştanbaşa, büsbütün.

Ser-te-ser: Baştanbaşa, hep, bütün.

Sevb: 1. Bez. 2. Elbise.

Seyyâre: Güneşin etrafında dolaşan gezegen, gök cismi.

Sezâ: Lâyık, münasip.

Sır: 1. Gizem. 2. *tas.* Ruh gibi insan bedenine tevdi edilen bir latife. Kalp, ruh ve sır sıralamasında sır ruhtan sonra gelir ve ondan daha latiftir. Kalp marifet, ruh, muhabbet, sır temaşa mahallidir.

Sîne: 1. Göğüs. 2. Yürek, kalp.

Sine-çâk: Yüreği yaralı.

Sîret: 1. Bir kimsenin içi, hâli, hareketi, ahlakı. 2. İnsanın tutmuş olduğu manevi yol.

Sivâ/masivâ: Başka, gayrı.

Su': Kötülük, iyi olmayan, kötü, fena.

Subh: Sabah.

Sûr: Kıyamet günü İsrâfil (AS)'in çalacağı boru. Buna Sur-ı İsrâfil de denir.

Sûret: 1. Biçim, görünüş, kılık. 2. Tarz, yol, gidiş.

Sübhân: Allah.

Sümme: 1. Sonra. 2. Tekrar ve tekrar.

Sürh: Kırmızı.

Şârib: Bıyık.

Şefî': Şefaath eden, bir suçun bağışlanması için aracılık eden.

Sems: 1. Güneş. 2. *tas.* Bir ışık kaynağı olarak görünüş alanına çıkan Allah'ın adı.

Şer: Kötülük.

Şer'-i Resûl: Resul'ün şeriatı.

Şikâr: 1. Av. 2. Avlama. 3. Ganimet. 4. Ender bulunan şey.

Şirk: 1. Müşriklik, Allah'a şerik, ortak koşma. 2. Allah'tan başka bir Allah bulunduğuna inanma.

Şirk-i hafî: Gizli şirk.

Şürb: İçme.

T

Tâ'at: 1. Allah'ın emirlerini yerine getirmek, ibadet etmek. 2. İtaat etmek.

Tâ'ât: İbadetler.

Tâcir: 1. Ticaret yapan, ticaretle uğraşan. 2. Tüccar.

Tahliye: 1. Boşaltma, boşaltılma, boş bırakma. 2. Serbest bırakma, salıverme.

Tahsin: Güzel bulup takdir etme, beğenip alkışlama. 2. Güzelleştirme, güzel kılma.

Takbih: Çirkin görme, beğenmeme.

Takdîm: Öne geçirme, geçirilme, öne alma.

Tâlih: 1. Baht, kader, kısmet, şans. 2. Felek.

Tarfe: Göz kapağının bir kere açılıp kapanması.

Tarfetü'l-ayn: Bir kere göz açıp kapayıncaya açıp kapayıncaya kadar olan an.

Tarik: Yol, tarz, usul, meslek.

Tathîr: Temizlemek, yıkayıp pak etmek, tahir kılmak.

Tazarru': Kendini alçaltarak yalvarma.

Tebâh: 1. Berbat, harap, mahvolmuş. 2. Yıkılmış, yıkıntı; tükenme 3. Fesada giriftar olmuş.

Tecellî: 1. Aşikâr olmak, açığa çıkmak, zuhur etmek, görünme, belirme. 2. Kader, talih. 3. Allah'ın lütfuna nail olma. 4. *tas.* 1. Gaipden gelen ve kalpte zahir olan nurlar. 2. Hak nurunun tesiriyle makbul kulların kalbinde ilahî sırların ayan olması hâli.

Tefekkür: Düşünme, zihin yorma; düşünülme.

Teheccüd/namazı: Gece uyanıp namaz kılmak, gece namazı.

Temessük: Tutunma, sarılma.

Tenbîh: 1. Gafletten ikaz etmek. 2. Sıkı emir vermek, nasihat.

Te'sîr: 1. Alâmet, nişan bırakma. 2. İşleme, dokunma; içe işleme. 3. Kederlendirme.

Te'sirât: Etkiler.

Teşebbüs: [İşe] girişme, el atma.

Teşne: 1. Susamış. 2. *mec.* İstekli, çok arzulayan, heveskâr.

Tevcîh: 1. Çevirme, yöneltme, döndürme. 2. Bakma.

Tevfik: 1. Uygun düşürme. 2. Uydurma. 3. Muvafık kılma. 4. Cenab-ı Hakkın kuluna yardım etmesi.

Tezellül: Zillete katlanma, kendini hor ve hakir gösterme, alçalma, küçülme.

Tezkiye: Temiz etme [kusurdan], temize çıkarma, aklama.

Tiz-reftâr: Çabuk yürüyüşlü, yürüyüşü çabuk.

Tugyân: 1. Taşma, taşkınlık; azgınlık, coşkunluk. 2. İsyan.

U-Ü

Ubbâd: İbadete düşkün olanlar, çok ibadet edenler.

Ucb: 1. Kibir, gurur, kendini beğenmişlik. 2. Ameline, yaptıkları işe güvenmek.

Uryân: Çıplak.

Usât: 1. Asiler, itaatsizler. 2. Günahkârlar.

Uyûb: Ayıplar, kusurlar.

Ûfgende/Efgende: 1. Yıkılmış, yıkık, yere atılmış. 2. Düşkün, biçare.

Ûftâde: Düşkün, biçare.

V-Y

Vahdet: 1. Birlik. 2. *tas.* Allah'a yakınlık. Gönlünü, kalbini tamamen Allah ile meşgul etme hâli.

Vâki': 1. Olan, olmuş. 2. Vuku bulan, olan, düşen; olagelen.

Vâsi': 1. Geniş; açık; enli; bol. 2. Allah adlarından biri.

Vasiyet: 1. Bir işi birisine havale etmek. 2. Emir. 3. *fik.* Bir malı veya menfaati ölümden sonrası için bir şahsa veya bir hayır cihetine bağışlamak yoluyla mal sahibi etmek.

Vesselâm: İşte o kadar, son söz budur, artık bitti.

Virân: Yıkık, harap.

Visâl: 1. Ulaşma, bitişme. 2. Sevgiliye kavuşma.

Vuslat: 1. Bir şeye ulaşma, yetişme. 2. [Sevgiliye] kavuşma.

Yed: 1. El. 2. *mec.* Kuvvet, kudret, güç.

Yekûn: Toplam.

Z

Zâhir: Görünen, görünücü, açık, belli, meydana.

Zaîf: Zayıf, güçsüz kuvvetsiz.

Zâr: Ağlayan, inleyen.

Zarûret: 1. Çaresizlik. 2. Muhtaçlık, yoksulluk; sıkıntı.

Zât: 1. Kendi. 2. Asıl, öz, cevher. 3. Saygıya değer kimse. 4. Sahip, malik.

Zayf: 1. Misafir. 2. Gelip geçen.

Zebân: Dil, lisan.

Zelîl: Hor, hakir, alçak; aşağı tutulan.

Zellî: 1. Yanlışlık yapma, yanılma. 2. Ayağı sürçme, kayma.

Zemâ'im: Kötü, beğenilmeyen hâller, yerilmeye lâyık fena hâl ve hareketler.

Zemm: Yerma, kınama, ayıplama.

Zenb: Suç, günah, kabahat.

Zillî: Gölgeye mensup, gölge ile ilgili.

Zikr: Yâd etmek, anmak.

Zinde: 1. Diri, yaşayan, canlı. 2. Dinç, sağlam, güçlü kuvvetli.

Zînet: Süs, bezek.

Zinhâr: Sakin, asla, olmasın!

Zuhûr: Görünme, meydana çıkma, baş gösterme.

Zümre: Bölük, takım, cemaat, topluluk, sınıf, cins, grup.

Zünûb: Günahlar.

KAYNAKLAR

- Akün, Ömer Faruk (1993), “Sünbül-zâde Vehbî”, **İslâm Ansiklopedisi**, C 11, MEB Yayınları, İstanbul.
- Alıcı, Lütfi vd. (2009), **Türk Edebiyatında Maraşlılar**, Ukde Yayınları, Kahramanmaraş.
- Atalay Besim (2008), **Maraş Tarihi ve Coğrafyası**, (hzl.: İlyas Gökhan, Mehmet Karataş), Ukde Yayınları, Kahramanmaraş.
- Banarlı, Nihad Sâmî (1971), **Resimli Türk Edebiyatı Târîhi**, C 2, MEB Yay., İstanbul.
- Baytop, Turan (1992), **İstanbul Lalesi**, KB Yay., Ankara.
- Beyzâdeoğlu, Süreyya Ali (Tarihsiz), **Sünbülzâde Vehbî Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri ve Dîvânından Seçmeler**.
- Beyzâdeoğlu, Süreyya Ali (1996), **Sünbülzâde Vehbî Lutfiyye**, Bedir Yayınevi, İstanbul.
- Beyzâdeoğlu, Süreyya Ali (2005), “Kahramanmaraş’ın Sultan’ş-Şuarası Sünbülzâde Vehbî ve Lutfiyyesi”, **I. Kahramanmaraş Sempozyumu 6-8 Mayıs 2004**, Birinci Cilt, Maraşder-Kahramanmaraş Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Bursalı Mehmed Tahir Bey (1972), **Osmanlı Müellifleri**, (hzl.: A. Fikri Yavuz; İsmail Özen) 2. Cilt, Meral Yay., İstanbul.
- Büyük Türk Klasikleri** (1988), “Sünbülzâde Vehbî”, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul.
- Çağrııcı, Mustafa (2006), “Nasihat”, **TDVİA**, C 32, TDV Yay., İstanbul.

- Devellioğlu, Ferit (1997), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Dikici, Recep (2005), “Türkiye Kütüphanelerinde Yazma ve Matbû Eserleri Olan Kahramanmaraşlı Âlim, Edip ve Şâirler”, **I. Kahramanmaraş Sempozyumu 6-8 Mayıs 2004**, Birinci Cilt, Maraşder-Kahramanmaraş Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Gıbb, E.J. Wilkinson (1999), **Osmanlı Şiir Tarihi**, (tec.: Ali Çavuşoğlu), Akçağ Yayınları, Ankara.
- Horata, Osman (2007), “Son Klasik Dönem (1700-1800) Şiir” **Türk Edebiyatı Tarihi**, C 2, KTB Yay., İstanbul.
- <http://dogankaya.com> (02.11.2010).
- <http://tr.wikipedia.org> (08.01.2010).
- <http://www.itusozluk.com> (14.01.2011).
- <http://www.sozluk.net> (14.01.2011).
- <http://www.sufizmveinsan.com> (17.01.2011)
- <https://www.yazmalar.gov.tr> (25.11.2010).
- Işık, İhsan (2007), “Sünbülzade Vehbî”, **Resimli ve Metin Örneklİ Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi**, Cilt 8, Elvan Yay., Ankara.
- İpekten, Haluk vd. (1998) **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, KTB Yay., Ankara.
- Kaplan, Mahmut (1992), “Divan Edebiyatında Manzum Nasihatname Yazan Şairler ve Eserleri I”, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi**, C III, S 3, Van.
- Kaplan, Mahmut (2002), “Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler”, **Türkler**, Yeni Türkiye Yay., C 11, Ankara.
- Kaya, Doğan (2000), “Hoşgörüye Bağlı Nasihatlar”, **Âşık Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul.
- Kırkkılıç, H. Ahmet (2009), “Oğullara Öğütler Nabi'nin Hayriyesi ve Sünbülzade Vehbî'nin Lütfiyesi”, **Şair Nâbî Sempozyumu**, Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Şanlıurfa.

- Koç Keskin, Neslihan vd. (2007), **Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Özek, Ali; Karaman, Hayrettin vd. (1993), **Kur'an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli**, TDV Yayınları, Ankara.
- Mehmed Süreyya (1996), **Sicill-i Osmani**, (hzl.; Nuri Akbayar, Seyit Ali Kahraman), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Mengi, Mine (1994), **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Muallim Nâci (1986), **Osmanlı Şairleri**, (hzl.: Cemal Kurnaz), KTB Yayınları, Ankara.
- Özalp, Ömer Hakan (2010), **Tuhfe Şârihi Hayati Ahmed Efendi**, Özgü Yay., İstanbul.
- Pala, İskender (1998), **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Sâmi, Şemsettin (1996), **Kâmûsu'l-A'lâm**, Cilt 6, Tıpkıbasım/Facsimile, Kaşgar Neşriyat, Ankara.
- Şentürk, Ahmet Atillâ; Kartal, Ahmet (2007), **Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- TDK (2005), **Yazım Kılavuzu**, 24. Baskı, Ankara.
- Türk Ansiklopedisi** (1984), "Vehbî, Sünbülzade", Cilt XXXIII, MEB Yay., Ankara.
- Uludağ, Süleyman (1991), **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Marifet Yayınları, İstanbul.
- Unat, Faik Reşit (1988), **Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu**, TTK Yayınları, Ankara.
- www.ihlsozluk.com (14.01.2011)
- www.tevbe.org (03.01.2011).
- Yılmaz, Mehmet (1992), **Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözlükler**, Enderun Kitabevi, İstanbul.

UKDE KİTAPLIĞI

YAŞAR ALPARSLAN-SERDAR YAKAR'IN EDİTÖRLÜĞÜNDE ÇIKAN YAYINLARIMIZ

MARAŞ TARİHİ SERİSİ:

1. Dulkadir Beyliği Araştırmaları I (2008) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN, Mehmet KARATAŞ, Serdar YAKAR*
2. Dulkadir Beyliği Araştırmaları II (2008) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN, Mehmet KARATAŞ, Serdar YAKAR*
3. İstiklâl Savaşında Maraş (2008) / *Yaşar ALPARSLAN – Serdar YAKAR*
4. Maraş Tarihi ve Coğrafyası (2008) / *Besim ATALAY*
5. Maraş Yollarında (2008) / *Hasan Reşit TANKUT*
6. Aşiretlerin İskanları (2008) / *Bekir Sami BAYAZIT*
7. Maraş Emîrleri (2008) / *Editörler: İlyas GÖKHAN / Selim KAYA*
8. Maraş'ta Misyoner Faâliyetleri ve Misyoner Okulları (2008) / *Mustafa ÇABUK*
9. Zeytun ve Çevresindeki Ermeni İsyancıları (2008) / *A. Latif DİNÇASLAN*
10. İlkçağdan Dulkadirli'lere Kadar Maraş (2008) / *Yrd. Doç. Dr. İlyas GÖKHAN, Yrd. Doç. Dr. Selim KAYA*
11. Dulkadir Eyâletinin Kuruluşu ve Gelişmesi (2009) / *Dr. İsmail ALTINÖZ*
12. İlâveli Esmârü't-tevârih Maa Zeyl (2009) / *Mehmed Şemî Efendi, Hazırlayan: Dr. Mehmet KARATAŞ*
13. 100. Yılında 1909 Maraş'ta Ermeni Olayları (2009) / *Yrd. Doç. Dr. Nejla GÜNAY*

14. Seyâhatnâme, Şehir Târîhi ve Coğrafya Kitaplarına Göre Maraş (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
15. Maraş'ta Saçaklızâdeler ve Eski Maraş Âlimleri (2009) / *Osman SANDALOĞLU, Hazırlayan: Yaşar ALPARSLAN*
16. Yakın Çağda Kahramanmaraş (2009) / *Prof. Dr. Ahmet EYİCİL*
17. Eshab-ı Kehf Vukûu Şuyûu (2010) / *Hazırlayan: Yaşar ALPARSLAN*

MARAŞ KÜLTÜR VE EDEBİYATI SERİSİ:

1. Âşık Durdu Mehmet Yoksul (Âşık Mahfuzi) Hayatı ve Şiirleri (2008) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
2. Âşık Mustafa Zülkadiroğlu Hayatı ve Şiirleri (2008) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
3. Muhammet Kâmil Ağdaş (Bahçeci Hoca) Hayatı ve Şiirleri (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
4. Maraş Merkez Ağzı (2008) / *Mine KILIÇ*
5. Mevlid / *Mar'aşî Kurâ-zâde Nâdiri* (2009) / *Hazırlayan Gülcan Tamdır ALICI*
6. Maraş'ta Divanından Parça Kalmış Halk Şairleri (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
7. Türk Edebiyatında Maraşlılar (2009) / *Yaşar ALPARSLAN, Yard. Doç. Dr. Lütfi ALICI, Serdar YAKAR*
8. Maraş Bibliyografyası (2009) / *Cavit POLAT*
9. Büyük Hiciv Şâiri Âşık Mısdılı (Mustafa Hartlap'ın) Hayatı ve Şiirleri (2009) / *Hazırlayan: Yaşar ALPARSLAN*
10. Maraş Ağzı Köroğlu (2009) / *Hacı Ali ÖZTURAN*
11. Maraş Merkez Ağzı Kelimeler Deyimler (2009) / *Hacı Ali ÖZTURAN*
12. Muhtelif Cönklerden Maraş Halk Şâirlerine Âit Şiirler (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
13. Tertîbü'l-Ulûm (2009) / *Saçaklızâde (Eş-Şeyh Muhammed B. Ebî Bekr El Mer'aşî) - Çeviri: Doç. Dr. Zekeriya PAK - Yrd. Doç. Dr. M. Akif ÖZDOĞAN*

14. Divan-ı Hâfız-ı Mar'âşî (2010) / *Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Lütfi ALICI*
15. Kahramanmaraş'ta Çocuk Oyunları (2010) / *Hacı Ali ÖZTURAN*
16. Halîli-i Mar'âşî Divançe ve Etvâr-ı Seb'a (2010) / *Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Lütfi ALICI*
17. Kahramanmaraş'ta Sosyal Hayatın Fiziki Yapıya Etkisi (2010) / *Kemalettin KOÇ*
18. Eski Maraş'ta Örf'ler, Âdet'ler ve İctimâî Hayat (2010) / *Hazırlayan: Yaşar ALPARSLAN - Hacı Ali ÖZTURAN*
19. Mizânüşşerîat ve Bürhânüttarîkat (2010) / *Muhammet Hilmi Efendi, Hazırlayan: Yaşar ALPARSLAN*
20. Lutfiyye-i Vehbî (2011) / *Sünbülzâde Vehbî, Hazırlayan: Gülcan Tanıdır ALICI*
21. Nazmü'l- Fünûn (2011) / *Yemli hazâde Mustafa Kâmil, Çeviri: Doç. Dr. M. Akif ÖZDOĞAN- Uzm. Akmet TEMİZKAN- Abdullah DİNÇ.*

KAHRAMANMARAŞ VALİLİĞİNCE YAYINLANAN ESERİMİZ

1. Maraş Meşhurları (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*

III. TIPKIBASIM

12b

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْنَا وَعَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ
جُؤنَكَ مُحَمَّدٌ وَشُكْرًا بِلَهُ بَدَأُ أَوْلَادُكَ مُحَمَّدٌ
بِنْتَهُ مُحَمَّدٌ وَشُكْرًا بِلَهُ خَتَمَ أَوْلَادُهُ رُوِيَ التَّحْمِيمُ
١٤٩٢
تمت هذه المنظومة في سنة **الصب** بعد الألف
من هجرة النبوة للصطفوية عليه وعلى
وازواجه واصحابه واتباعه
أفضل الصلوة وأجمل التحية
اتقوا عداياتها
بالطيف
٢

کیم بولوکده بولولوک افتاده دیر اوره دیر
 نار هجر کله سراسر سپنه سی پی یاره دیر
 ایله کل یارب دایم فضلنی بابا نیکی
 دخی باعیت مغفرت قیل دیده کریانی
 بو غریب بیچاره یه سن رحمت ایله یا الله
 فضل واجسانکه کلدم جمله یه سن سبیر
 بوقفیری فاتحه ایله یاد ایدر سه برکشی
 دپلمه ریمدن اسان اوله انیک هر اپشی
 رحمت ایله بوضیف بیچاره **وهی** بولوک
 مغفرت قیل کیم فلان در جسم و جام بولوک
 هم صلاتیکه سلام اپت اول حیبتیکه
 دخی کزواج اولان جمله اصحابنه
 زمره صالحه هم مؤمنین و مسلمین

جُمَّلِ سَيِّمَقْبُولِ أَوْلُوئِكَ حَقَّقْتَنده سَرَّسْتِ
 يَا حَبِيبَ اللَّهِ فَبُوكَدُّ أُمَّتَهُ دَارُ الْأَمَانِ
 بِرَبِّكَ أَهْلَهُ نَجَّهَ عَاصِي أَوْلُوئِكَ زَادَهُ رِزْقَانِ
 يَا رَبِّ أَوْلِ سُلْطَانَ دِينِكَ حُرْمَتِي وَعِزَّتِي
 دَخِي ذَاتِكَ هَمْ صِفَاتِكَ اسْمِ اعْظَمَ حُرْمَتِي
 لَطْفًا يَدُوبُ كَوَيْسَتْ جَمَالِكَ أَوْلِ سَكَعًا شَقِيه
 دِينِ يُولِنْدَه جَمْدِ يَدُوبِ إِخْلَاضِ يَدِ نَصَادِ قَلْبِي
 مُؤْمِنِي قَبْلَ رُؤْيَيْكَ يَا مُعِينِ
 هَذِهِ جَنَاتِ عَدْنٍ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ
 مُحَمَّدٌ وَجَدَّ شُكْرُوبِ عَدَايَلِرُ يَا رَبِّ سَكَ
 رَحْمَتِكَ وَصَلِّتِكَ إِلَيْكَ مُبَسَّرِ سَنَ بَكَ
 مُسْتَجَابِ إِلَيْكَ دُعَائِي أَوْلِ مُحَمَّدٍ عَشَقْتَهُ
 أُمَّتَهُ مَلْجَأُ شَفَاعَتِ كَلْبِي أَحْمَدُ عَشَقْتَهُ

ح

قَابُوكَ يَلُودَ كَلْدِكَ بِبُلُوكِ بِيحَارِهِ لَسْ
 نَدِي نَادِي غَلَشُو لَنَا أَوْلَادُ بُوْرِهِ كِي يَارِ كُنْ
 قِيلَ سَكَ وَصَلَتْ مَيْتَرَ جَلْمَهُ بِبُرُورِهِ كَانْ
 هَمْ دَخِي رِضْوَانِ الْكِبْرَايْتِ عِنَايَتِ كَرْدِي كَارْ
 سَنَكِهِ خَلَاقِ جِهَانِ سَبِيْنِ أَنْتَ هَادِي كَيْتِ نُوْرْ
 رَبِّتِ عَامِلِنَا بِفَضْلِكَ حَبِيْبِنَا فِي الْقُبُوْرْ
 رَحْمَتِكَ قَوْلَا رِيكَ دَارِ السَّلَامَةِ دَاخِلِيْتِ
 هَمْ حَبِيْبِكَ جَوَارِيْتِ وَصَلْتِكَ نَائِلِيْتِ
 يَا رَسُوْلَ اللهِ شَفَاعَتِ قِيلَ بُوْعَا صِلِيْتَهُ
 مَغْفِرَتِ أَوْلِهِ كُأَهْلِهِ تَا كِبْرِهِ كَرِ جَنَّتَهُ
 نَفْسَهُ أَوْ يَدِي عَا صِي أَوْلَادِي يَلْدِي تَرْكِ
 لَيْكِهِ سَكَا مَوْ مِي تَرِ زِدَائِلَهُ سَنَ اْمَتِيكَ
 بِرِ نَظَرِ قَلْبِيكَ عِصَا نَهُ رُوْمِ مَحْشَرَدِهِ اَكْرْ

بِنِزْلِهِ يَا رَبُّ مُبَيَّنَّ لَكَ هَرَمٌ أَنْتَ بَا
 أَوْلَ حَبِيبِكَ سُنِّيَلَهُ إِلَهُ نَابِتٌ قَوْلُكَ
 زَمْرُهُ سِينَهُ أَيْلَهُ لِحَافٍ جُمْلَةً فِي مَقْبُولِكَ
 هَمْ شَفِيعٌ قِيلَ أَوْلَ حَبِيبِكَ سَكَعًا سَوْدٌ بِلَلَّةِ
 رَحْمَتِكَ قِيلَ نَظْرًا أَوْلَ دِيلَلِيِّ بُلْبُلَّةِ
 أَيْ كَرِيمٌ مَوْطٌ كَرَمٌ قِيلَ قَوْلُكَ لَكُمْ رَحْمَتٌ أَيْ
 نَفْسٌ وَشَيْطَانٌ جِيكَةً سِنْدَانٌ جُمْلَةً نَظْرًا
 دِيلَلِي حُبُّ سَوَادِنٌ فَارِغٌ وَازَادَهُ قِيلَ
 وَارْمَقَهُ هَمْ حَضْرَتِكَ دَمْبَدَمٌ أَمَادَةٌ قِيلَ
 كَرْدِ كَارِ عَرَشُ وَفَرَشُ وَبَادِ شَاهُ بَحْرُ وَبَدِ
 رَحْمَتِي تَشْرَابُهُ جُمْلَةً عَصَا تَهْ سَرْتَهُ
 حِينَ رَحْمَتِهِ سَلَامَتُ إِلَهُ كُلِّ إِيْمَانِي
 نَاكَةً سَلِيمٌ إِلَهُ لِمَ أَوْلَ شَادِ لِقَلَهُ جَانِي

وَبِأَمْرِهِ

۱۰

بِسْ مَحَالَهُ صَرْفِ عَمْرٍ اَيْمُكَ جُنُونَ فِي كُلِّ حَالٍ
 اَوْلَمَهُ مَعْرُورٌ بُوْجِهَانَهُ بُوْزِطَامُ تَبُوْزِيْلُوْ
 حَرْكَانُ وَسَكَاتِكَ جُمْلَهُ حَرْفِيْ بَارِيْلُوْ

دعاء

يَا اَللّٰهُ ذَاتِ قُدْسٍ كَدَنْ بِيْزِيْ دُوْرًا اَيْلَهُ
 شَمْسٍ وَصَلْحَكَ هَا اَنْ اَيْتَ لَيْلٍ دِيْجُوْرًا اَيْلَهُ
 خَابَ عَفْلَتَدَنْ بِيْزِيْ بِيْذَرِ قَيْلِ اَللّٰهِ
 مَا سِوَايَهُ اَلْتِفَاتَدَنْ سِيْمِيْزِيْ بِيْذَرِ قَيْلِ اَللّٰهِ
 نَفْسِيْزِيْ رُقِيْتَدَنْ اَيْلَهُ كَلَّ اَنْ اَدَه
 بِيْكَ حَضْرَتِ دَعُوْتِيْنَه اَوْلَمَهُ لِيْ اَمَادَه
 فِتْنَه كَرَطَا هِر اَوْلُوْبُدُرْ هَمْدِ خِيْ اَخِرِ زَمَانِ
 جُمْلَه بِيْ حِفْظِ اَيْلَهُ يَا رَبِّ فِتْنَه كَرْدَنْ اَلْاَمَانِ
 جُوْنِ قَرِيْبِ اَوْلَدِيْ قِيَامَتِ قُرْبِيْهَ يُوْقَدُرْ لِيْ شِيْبَاهَ

اِسْتِغَالَ اَوَانِي سَنَدَنْ بَعْضِ حَالِ اَيْتِهْ ظَهْرُو
 غَاوِلْ اَوْلَمَهْ اِنِي نَفِي اَيْتِ اَيْتَمَهْ اَنْكَلَهْ غُرُو
 حَوْدِ بِيكْرُ نِسْتِي صِفْتَهْ فَوَلَهْ وَيْمَكْ جَتِي
 فَوَلْ دِيكْرُ هَسْتِي صِفْتَهْ رَيْسِنْدَنْ رِفْعَتِي
 كَيْسَرُ لِلْاِنْسَانِ اِلْمَا سَعِي اَيْتَدِمُ بِيَانْ
 اَوْلَسَهْ تَوْفِيْقَهْ مُقَارِنِ اَوْلَدِي مَا شَاءَ فَكَانَ
 عَاوِلْ اَيْسِكْ حَقَهْ فَوَلْ اَوْلِ نَفْسَهْ طَاعَتْ اَيْلَهْ
 كَنَدِي عَيْبِكَهْ نَظْرُ فِئْلِ قَوْمِي اَفْسَا اَيْلَهْ
 رُوْنُ مَحْشَرَهْ نُوْلِي سِرْ حَالِي زِي فِكْرِ اَيْدَهْ لِمِ
 اَوْلَدِ سُوْلِكْ شَرْعِي دَاعِمِ تَمَسُّكِ اَيْدَلِمِ
 بُوْجِهَانِي اَيْتِلَا اَيْلَهْ خَلْقِ اَيْدِ وَبَدْرَاوَلْ اَحَدْ
 كِيْمْ كَلَامِنْدَهْ بِيُوْرْدِي فَدْ خَلْقَانِي كَبْدْ
 اَيْمَدِي رَاْحَتْ حَاصِلِ اَيْتَمَكْ نَزِيْحَانِ اَوْلَدِي حَالْ

کَم قَرِيبِ اَوْلَادِي قِيَامَتِ بُو زَبَلُو زَبُو جَرَحُ فَلَکْ
 هَمْدِ خِي عَمْرِي عَمْرِي حِفْظِ اِيْدُو بُو فَو اِيْمِيْدُ
 مَسْرُفِيْكَ سِيْرَتِيْه نَاطِرِ اَوْلُوْبُ كَمِيْدُ
 عَافِلِ اِنْسَانِ كُوْرَمَزِ اَصْلَا كَنْدِي نَفْسِيْتِيْدِي
 شُوْبِيْكَ ظَن اَبَلُو اَوْلِ اَبَلَه قَالَمْدِي اَصْلَا اَنْوُو
 كَنْدِي نَفْسِيْنِ يَلْمِيْنِ كَسْرِيْتِيْنِي بُوْلَمْدِي
 رِيْتِيْنِي بُوْلَمِيَانِ اِحْسَانَه وَاَصْلِ اَوْلَمْدِي
 نَفْسِيْ كِي اَصْلَا حَه سَعْيِيْتِ كَامِلَه تَسْلِيْمِ اَوْلُوْبُ
 اِخْتِيَارِ نَفْسِ تَرْكِ اِيْتِ اَوْلَدُوْرُ اِحْيَا اِيْ قُلُوْبُ
 لِيْكُمْ كَامِلِ اَوْلَمَزِ اِبَه اَوْلَمَه تَابِعِ سَن اَكَا
 زِيْرَه نَاقِضِ اِتْبَاعِي فَا رِيْدَه وِيْرَمَزِ سَكَا
 اَنْدَنْ اَكْمَلِ بُوْلِيْجَه كَامِلِي تَرْكِ اَيْلَمَه
 نَفْسِيْكُمْ تَابِعِ اَوْلُوْبِيْه رُوْدَه سُوْرُوْبِيْه

حاسِبُ وُلْدِي رَسُولِ سَنَ قِيلَ تَفَكَّرْ خَالِكِي
 فِرْصَتِي فَوْتًا بِتَمَهْ زِنَارِ اَيْلَهْ نَطْمِ نَبِيْ اَلِكِي
 اِسْتِغَالَ اِيْتَمَكَ عِبْتَلَهْ حَقِّكَ اِعْرَضِنَهْ دَالْ
 اَيْلِكَ اَوْلِيَّ اِنِّي تَقْدِيْمُ اَوْلَدِي اِقْبَالَهْ مَثَالْ
 حُبِّ حَقْدَنْ يَخْبِرُكَ مَجْلِسِي عَيْزِ هَلَاكْ
 اِخْتِلَاطِدَنْ اِخْرَا زَا اِيْتَمَكَ دُرُزْ اَصْلُ وِمَلَاكْ
 جَوْفِ مَشَايِخِ بُوْ خُصُوْرُ تَنْبِيْهْ وَصِيْتِ اَيْلِكَ
 اَيْلِكَ نَاسِيْلَهْ خُلُطَتْ سَبِيْبِ اِفْلَاسِ بِيْدِي
 اَيْلِكَ اَفْعَالِي تَقِيْحِ اَوْلَدِي اِنَّا زِ مَعْرِفَتْ
 كَيْفَكِهْ اَفْعَالِي تَحْسِيْنِ اَبْرَاقِحْ مَعْصِيْتِ
 اَوْلَهْ عَاوِلْ هَرِ نَفْسَدَهْ فَيَضِ حَقَهْ حَاضِرْ اَوْلِ
 طَرْفَهْ اَلْعَبْرُ كَثْرَ بِيْ اَيَانَ كَجْرِ سَبِيْنِ نَاطِرْ اَوْلِ
 عَاوِلْ اَيْسَكْ كَيْجِ جِهَانْدَنْ نَاكِهْ تَرْكِ اَيْسَكْ كَرَكْ

ح

رِكْعَيْنِدَه اَوْ قِيَه كَر شَرَح اِبْلَه وَالضَّحِي
 قَلَسَه اِحْيَانَا صَلَابِ تَسْبِيحِي هَمْ نُوْرُوْ
 اَوْلَسَه اِخْلَاصَه مُقَارِنِ جُمْلَه ذَنْبِ عَفْوُوْر
 هَمْ دَخِي بَعْدَ الْعِشَاءِ اِيْتِيَه كَر هَرْدَمِ سَمَرِ
 نَضْحُ وَبِيْدُوْ اِنْبِيَا طَقْلَبِ اِجْوُنْ اَوْلَه مَكْر
 فَبِلْ تَدْلُلَه عِبَادَتِ اِيْتِمَه اَصْلَاسِنِ سَمَدِ
 عَجْزِي كِي اَيْلَه تَفَكَّرْ بَطْنِيْكَ اَوْلَسُوْنِ جَمَدِ
 اَوْلِ كَرِيْكَ دَانِيْ صِفَانِيْ هَمْ شَانِيْ
 وَحَدِيْنِ فِكْرِ نَعْمِيْنِ ذِكْرَا كَر اِحْسَانِيْ
 بِيْلْ سَا فِرْ كَنْدِيْ هَرْدَمِ بُوْ فَا نِيْ دُنِيَه
 هِيْجِ اَوْلُوْرِيْ مِلْ كِي ضَيْفِيْكَ حَانَه دَه وَبِيْلْ نَدَه
 فَبِلْ جَانِيْ جَاوْرَانِيْ دَمِيْدَمِ حَقْدَنْ دِيْلِيْكَ
 فَخْه صُوْر اَوْلَدِ بَعْنِدَه نَه بَشَرُوْ اَنْ مَلِكْ

حَيْهَ كَمَا غَفَا يَدُوبِنَ أَيْلَهُ إِجْبَا سُنَّتِي
 قَصْرَ حَيْهَ أَيْلِكَ أَعْجَامِ ضَالِكِ سَبِيحِي
 قَيْلِكَ كَرُضْبِحُ وَمَا لِي ذِكْرِي لَيْلِكَ إِجْبَا مَدَامُ
 أَيْدَهُ كَرُشَرِّعِ رَسُولِكَ أَقِيدَا أَوْلَادُ إِمَامُ
 نَصْرَ أَيْلِكَ ثَابِتَا أَوْلُونِ جُمَّلِهِ خَلَقَهُ أَشْكَانُ
 نَفْسُ وَشَيْطَانُهُ عَدَاوَتُ بُوْدُرُ رَحْمَتِ شُكْرَانُ
 قَلْبِي عَجْبُ غُرُورِي دَائِمًا حِفْظُ أَيْدِي لَمْ
 صَالِحِي نِيكَ سَبْتِي نِي كُوْرُ كِيُونِ كَيْدِهِ لَمْ
 ائْتَمِيكَ بَعْضُ عَدَاوَتِ نَفْسِي إِجُونِ يَا مُؤْمِنِي
 تَأْوَلُهُ دَلِيلُ سَلَامَتِ غِلْ وَغِيْشْدَكَ ائْتَمِنِي
 هَمْ جَمَاعَتِكَ صَلَاتِي سُنَّتِيكَ دَائِمِي
 أَوْلَهُ كَرُ ائْتَمَانِي كَيْدِهِ أَكْثَرِيَا قَائِمِي
 قَيْلِكَ كَرُ أَوَابُ أَجْمَدُهُمْ دَخِي ائْتَمِنِي

دکھتند

فَأَسُونُ سَنَدَهُ أَثَرُ أَوْلَادِهِ وَصَلَتْ بُولُهُ سِنًا
 هَادِمُ اللَّذَائِي ذِكْرُ أَهْمَكُنْزُ قَلْبِهِ جِلْدًا
 ذَاتُ جَنَّةٍ سِيرَتِي تَوْجِيهٌ دِيرُ أَخْوَجُو أَخْبِلًا
 اسْتَوَى يَوْمَاءَ حَدِيثِي يَا ذَا بَدَنِ يَا أَخَوِي
 عَاقِبَتُ دَارِ الْبَقَايَةِ أَوْلِي سِرِّ دِيرِ رَجُلِي
 ضِحْكَ وَقَوْلِ أَكْلٍ وَشَرِبِ يَوْمَ قَلْبِي سِيرِ سَكْفِ
 اِسْتَوْهَذَا كَوْرَانْدَهُ كَثُرَتْ يَدْعَتِ سَوْءِ خَلْفِ
 فِي ضَرْوَرَتِ كِمْسَةِ يَهْ بِرِ تَسْنَهُ فِي مَرَامَتِهِ سَنَ
 أَوْلَى رَسُولِكَ سَنَتِي دِيرُ نَا مَخَالِفِ كِمْتَهُ سَنَ
 بِرِ يَدِ كَلِمَةٍ كَثِيرِ نَائِدُنْ سَنَ حَذَرِ قَلْبِ أَيْ قَبْرِ
 جِهْمِ يَدُوبِ جُمْلَةٍ يَدْعَدُكَ لِحَيْرِ زَيْتِ سَرِّ
 سُنَّتِ مَحْبُوبِ حَقْدِ رَايَلَهُ شَارِي قَصْ
 نَارِي كِي بِنْدَانْ كِ كَلْدِ رَدِي وَاقِعِ أَوْلَادِي نَضْر

دَلَّ اَيْلَهُ عَرْضِ مَوَدَّتِ كَيْفَ نِفَاقِكَ شَانِبِيَدِرْ
 يَا اَخِي اَيْلَهُ بَصِيْرَتِ احْتِرَازِ اَوَانِيَدِرْ
 عَلِيْمِ رَسْمِهِ قَانِعِ اَوْلِيَّهِ اَيْتَمِهِ اَنْكَلِهِ غُرُوْمِ
 عَلِيْمِ بَاطِنِ رَاغِبِيْ اَوْلِيِّ كَيْفِ تَجَارَتِ كَنْ تَبُوْمِ
 صُوْكُوْرِيْبِ مَرْكَبِ اَبْرِيْنِدَهْ جَحْرِ كُوْرْدُمُ صَانِمِيَهْ
 بَحْرِ اُوْدُرِكِيْمِ قَعْرِ فِيْ اَصْلَاحُوْتِ سِيْلِمِيَهْ
 حَقِّ تَعَالَى شَاعِرِيْنِي قَلْدِي قَرَانِيْنِدَهْ ذَمِّ
 مَدِيْحِ طَالِحِ قَدِيْحِ صَالِحِ دَمْرِيْبَانِ اَوْلِيْدِيْ يُوْنِمِ
 هَرِكِيْنِيْ اَبِيْ سُوْرَسَهْ اَبِيْ اَكْتَرِ بَادِ اَبَدِرْ
 مَا سُوَايِ جُوْفِ تَفَكُّرِ دِيْنِيْ بِنِ بَادِ اَبَدِرْ
 حَقِّ فَقْرِ وَاوْدِيُوْبِيْنِ عِبَادَهْ اَيْلَدِيْ سِيْدَا
 سُنْدَهْ رِيْكَهْ فِرَاذِيْطِ قِيْلُوْبِيْنِ جَانَاكِ قَلْدَا
 دَخِيْ قِيَايِ وُجُوْدِيْطِ تَامُوْحِدَا وَاكْرَسِيْنِ

فلان

قُبْحُ وِشْرِ نَفْسِكَ فَادْبِ تَوْبَةَ قَبْلِ هَرِّ حَالِدَةٍ سَنَّ
 بِسْمِ مَوْشِرٍ حَقْدٍ رَاجِحٍ جُمْلَهُ مَا كَانَ يَكُونُ
 حُكْمُ انْكَدِرِ خَالِقِ وُلْدِهِ اِعْتِرَاضِ اِتْمَمَةٍ لَوْ كُنْتُ
 اَيْلِكَ اِثْبَاتِ وُجُودِ مَا سِوَايَ شَرِكِ خَفِيِّ
 لَيْكِهِ ظَلِي دِرْدِيمِكَ حُسْنِ اَدْبَدِي رِيَاخِي
 اَيْلِكَ نَيْتَدِهِ اِخْلَاصِ دِلْدِهِ اِيْمَانِ زِينَتِي
 بِيغْرِضِ طَاعَتِ عِبَادَتِ اَهْلِ عِرْفَانِ جَنَّتِي
 قَالَ يَا بِي بَرِ اَوْلَى اَوْلَادِي صِدِّيقِ خَصَلْتِي
 صَادِقِيكَ زَمْرَةَ سَيْنِهِ بُولُو اِخْرُ وُصَلْتِي
 دُنْيَهُ يَهْمِلُ وَمَحَبَّتِ بَاعِثِ عَضِيَانِدُنِي
 هَمْدِ خِي جُبُ رِيَا سَتِ بَادِي طِفْيَانِدُنِي
 اَيْلِكَ رَسْمِي عِبَادَتِ غَافِلِيكَ عَادَتِي
 كَوْزَلِكَ هَرِّ شَيْدِهِ صُورَتِ جَاهِلِكَ عِبَادَتِي

غَفَلَتْ أَوْزُرُهُ أَوْلِيَّهَ لِمَسْعِي إِدْوِينَ كَاهِكَاةَ
 كِبْرِيَاءِ حَضْرَتِنْدَنْ أَوْلَا لِمَهْمَا كَاهِ
 اِعْتِقَادِ أَهْلِ سُنَّتِ أَوْزُرُهُ ثَابِتٌ أَوْلَهُ كُرْ
 هَيْبَةُ اللَّهِ تَفَكَّرْ أَيْكَه قَانِتِ أَوْلَهُ لَسْرُ
 مَا تَرِيدِي مَذْهَبِي أَوْزُرُهُ أَيْكَه حُسْنِ اِعْتِقَادِ
 أَشْعَرِي دَخِي أَوْلُورُ سَكَه فَوْزُ بُولُورِ يَوْمِ السَّنَادِ
 اِعْتِرَالِكِ مَذْهَبِنْدَنْ اَلْحَدْرُ نَسْمُ اَلْحَدْرُ
 مَذْهَبِي جَبْرِي بِرَاقِ سَنْ اَنْدَنْدَه حَدْرُ
 لَطْفُ وَقَهْرِكِ خَيْرُ وِشْرِكِ عَلَيَّ يَوْمِ بِلُوكِ
 كَيْمِ اِنِّي اِنكَارِ اِبْدَرَسَه سِرِّ اِنِّي مُنْكَرِ اَوْلُوكِ
 نُورِ شَمْسِ نُوْرِي اِبْدَرِاقِ قُصَارِي سِيَاهِ
 وَارْمِيدِنِ نُورِ شَمْسِدَه بُوْخُصُوصَه تَرْكَاهِ
 يَعْنِي تَابِتَاتِ اِنْكَدِرِ حَمَلَه اَفْعَالِي حَسْرُ

تَرَكَ اِيْدُوْبُ حُبِّ سُوَابِي مَطْلَبَهُ رَاغِبًا اَوْلُوْكَ
 زِيْرَهُ كَيْمٌ بُوْلَمَا زَسَا اَمْتًا اِلَادُوْا الْقَلْبِ السَّلِيْمِ
 كَيْمٌ كَلَامِنْدَه خَيْرٌ وِرْدِي اَوْ رَحْمَنٌ رَحِيْمٌ
 جَذْبُهُ حُبُّ اِلَهِي مُؤْمِنِي سَرْمَايَه سِي
 رُو حَقْدَه سَا اَلِكِيْنَه اَوْلُ سَا اَمْتِ سَايَه
 كَيْمَه حُبُّ اَللّٰهُ يُوْغِيْكَ اَوْلُ مَوْجِدِ اَوْلَادِ
 كَرَمِيَادَتِ اِيْدُوْبِي سَه دَوْقِ وِلْدَتِ بُوْلَادِ
 جَنَّتِ جَنْمَا اِي سَتْرَ غَيْرِ نَسْنَه اَكْلَامَرِ
 جَنَّتِ رُو حَالِي مَطْلُوْبِي زِدِي سَكُوْ اَوْلُدِ كَلَمَرِ
 صُوْرَتِي اِنْسَانِ اِيْجِي حِيْوَانِ اَوْلُوْرَسَه بَرِكِي
 رُوْرُ مَحْشَرَدَه بَرِيْشَانِ اَوْلِيْسَرِ اِنْكِ اِيْشِي
 بِي بَصِيْرَتِ دَخِي نَادَانِ اَوْلَه نِيْكَ حَالِي بُوْلُوْرُ
 اَسْوَعِ حَالِي قِيَامْتَدَه اَوْ كَسْرِ اَلْبِتِ بُوْلُوْرُ

أَيْدِي قَلْبِي دَهْ اِيْمَانِ نَعْمَتِي فَرَحْتُهُ قَالَ
 حَاشَ لِلَّهِ سَلَبَ اِيْدِي اَوْلَى نُوْرِي رَجِيحِي رَوَالِدِي
 ذَاتِ جَنَّتِكَ رَاغِبِي يَمِي كَرِيحِي دِي كَاهِمِي اَوْلَى
 چُونِكِي نَاجِيْرِي فَاَصْرِي بِنِ بَاْعِي اَهْمِي اَوْلَى
 مَقْصِدِي مَرْضَاتِي رِيْدِي غَيْرِ طَاعَتِي اِيْتَمَرِي
 بِنْدِي يَمِي تَاجِرِي دِي كَلِمِي بِنِ تِجَارَتِي اِيْتَمَرِي

نصیحت اخوان

بَعْدَ تَقْسِيْمَةِ وَاخْوَانِيَهْ بِنْدِ اِيْ كَرِيْمِي
 سِيْرِي صَاحِبِ اِيْ جَمَالِي اِيْدِي وَبِنِ سُوْبِي اِيْدِي
 مُؤْمِنِي قَلْبِي تَجَلِي اِيْ رَهِي حَانِي سِي
 لِي مَعَ اللّٰهِ سِيْرِي نِي كِي هَمِي اَوْلَادِي رُكَا شَانِي سِي
 بِيْرِي صَدْرِي دِي اِيْ كِي جُنْكِي جَمْعِي يُوْقِي اَصْلِ اِيْلُوْكَ

وَدَا

بجز عَصِيَانَه غَرِيْمَه جَارَه سِرِّه الدِّمِ بِنِدْمِ
 نَفْسِ الْبِنْدَه جُونِ اَسِيْرَه حَامِلَه بَارِكَا
 كَرِّ خَلَاصِرٍ اَوْلَمَا زَا اِسْمُ عُمُرٍ اَوْلُو كَلْبِيَا
 لِيَكِرَ رَيْبِمَ رَحْمَتِه مَسْتَنِيدَه رَاجِيَه
 ذَرَه مِقْدَارِيْدَه اَوْلَسَه تَشْنَه بِمَ هَمَّ رَاضِيَه
 قِيْلَ زَمَانِدَكِ الرَّهِي نَفْسِي سَنَ تَزْكِيَه
 حَسَنُ وُخْلَقَه مَزِيْنِ قَلْبِي اَيْتِ تَخْلِيَه
 كَرِجَه عَصِيَانِمَ كَبِيْرَه مَجْرَمَه عَبْدِمَ ذَلِيْلَ
 لِيَكِرَ لُطْفُ اَوْلَسُو كَدَه اِنَّه شَيْءٌ قَلِيْلَ
 بَرَكِيْمِكِ بِنْدَه سِي بِيْمَ لُطْفُنِكِ بَايَا بِي بُوْقِ
 بَرَكِيْمِكِ خَسْتَه سِي بِمَ فُضْلُ اَوْلَخَانِي
 اَوْلِ اَلطِّيْفِ اَللَّهِمَّ كَيْفَ دِيْلَ الشَّفْتَه دِيْرَ
 مَا سَوَادِنِ النِّفَاقِي قَطْعَ اِلَيْه اَسْوَدَه دِيْرَ

نَفْسِيكَ مَوْهُومٌ وَجُودُنْ أَيْلَهُ عِدَامٌ لِأَمَانٍ
 وَيَرْمَهُ فِرْصَتُ أَيْتَسُونَ ثَابِتَاتٍ فِي هَيْجِ رِزْمَانٍ
 نَفْسِيكَ تَرَكْنَا بِمَهْ يَارَبُّ بُوْغَرِيْبَا أَفَكَدَكَ
 قَابُوكَ كَلْدَمِ صَغِيْدَمِ مَغْفِرَتٍ فَيَلْبَسِدَكَ
 أَيَعْجَبُ وَدَمِيْ جِهَانِدَهُ بِنِ كَيْ بِيْجَارَه سِي
 سَبْعُ أَجْرٍ لَأَغْرَمَ كَيْمِ بُوْزِيْنِكَ قَارَه سِي
 قَلْبِي قَاسِي كَنْدِي عَاصِي جِي كَرِي دَلِكِ دَلِكِ
 بَابِ حَقْدَه زَا رُكْرِيَانِ كِرِيَانِ وَصَلْتِ لِيْلَرِ بَلِكِ
 نَارِ هَجْرِي كَلَه سَرِ سَرِ سِيْنَه سِي پَرِيَارَه دِرِ
 فِرْقَتِكَ قَلْبِيكَ كَجِيْنَه سِي صَدِ بَارَه دِرِ
 كُونِ كُونِ اَزْ تَرِ هَيْجِ اَوْ كُونِ لَازِ يُوْرَه كِيْكَ يَارَه سِي
 جُونِ بِلَا بَرَجْنَدَه دِرِ عَاشِقْدَرِكَ سِيَارَه سِي
 اَشِكِ سَرْحَمِ دِيْدَه دَنْ اَقْسَه سَرِ اِرِ دِيْمِدِ

اَيْلَهُ انْصَافُ اللهِ بَكَرْمِي هَيْجِ اَخْوَالِي
 هُمْ جَالِخَنُ الرَّجَالِ لَافِ اَوْرُزْ اَقْوَالِي
 غَيْرَتِ اَيْلَهُ اَيِ بَرَدِ خَابُ غَفَلَتِ دَن اَوِيانِ
 هَيْجِ اَوِيورِ مِي بُو كَلَامِي جَانِ قَوْلَا غِيكَلِ طُولِي
 فِرِصَتِي هَوِيَتِ اَيْمَدَه قَرْدَانِ شَوْلِ فَرَاغِيكَلِ جِشْتِ
 بِي بَدَلِ نِيْمَتِ دِيورِ مَرِكِيْمِ فَوِيَتِ اَوْلُو رُوْعِيْلِمَا

مناجات

يَا رَبِّ اَيْتِ اِحْيَا بُو سِرِّ نُوْرِ عَرَفَانِكَلِهْ اَبَدِ
 سُنْكِي حَيِّ لَا يَمُوْتُ سُنْ اَنْتَ اللهُ الصَّمَدُ
 دَرْدِ نَاكِمِ سَيِنِهْ جَاكِمِ ذَرَّةِ حَاكِمِ قَبْدِ
 قِيلِ جَلِي ذَاتِكِيكَلِهْ قَلِمَهْ لِي كَيْفِيكَلِهْ
 رَحْمَتِكِيكَلِهْ بُو قِي نِهَاتِ بُو ضَعِيفِ رِبَّنَدَهْ دِيورِ
 كَرِيْمَهْ مَعْدُوْمَدِهْ حَقِيْقَتِ لَطْفِكَلِهْ اَيْلَهُ نِيْمَدِهْ

حشری نثری بوندہ کور رُجفم محبُوبِ اُولدِ بیکر
 عشقِ شَرینِ نوشِ ایدوب برفِ کسرتِ رُقولِ لَدرا
 صدرِ عریانِ سینه بریانِ مستِ اُولو بیکر
 اچون کاسِ محبتِ دایمِ امتِ اُولدِ بیکر
 حشره دَکِ حیرانِ و کریانِ مستِ لیکه قالدِ بیکر
 طوئدِ بیکرِ صومُ و سویِ عیدِ و صبا ایزدِ بیکر
 جنتِ و عرفانِ داخلِ همِ جمالِ کورِ دِ بیکر
 سائرِ فی الله و بِاللَّهِ تیز و دَفارِ اُولدِ بیکر
 راهِ عشقده جوقِ بلایه همِ کرفارِ اُولدِ بیکر
 بیز کبی عمری عزیزِ همِ هیچه صائمِ بیکر
 یانِ کلوبِ نازکِ فرشته صبحه دَکِ ایا بیکر
 عبرتیکه قبلِ تفکرِ تو نازکِ احوالِ اللین
 حُبِ حَقِ سنده و ازا ایسه ایتِ قبولِ اقولِ اللین

هَمْ تَضَرُّعُ اَيْدِهِ يَمِ سُبْحَانَهُ سُلْطَانَهُ
 قَالَ اَيْلَهُ هَمْ اَيْلَهُ يَلْوَاهُ يَمِ جَانَانِكُهُ
 صَادِقِيْنِكَ حَالِنِي لِحَوْلِيْهِ فِي اَلْمَبِيْثِ
 تَاثَسَبْتُ اَيْدَهُ لَمَّا زَبَانُهُ هَرَجِيْوِي
 حَقِيْبُوْرُدِيْ صَادِقِيْنِ اَيْلَهُ مَعِيْتَهُ اَوْلُوْكَ
 اَنْدَرُ نَسِيْمِ اَوْلُوِيْنَ وَوَصَلْتِيْنَ يَوْلُوْنَ بَوْلُوْكَ
 صَادِقِيْنَ اَنْدَرِ بَرِيْكَمِ عَارِفِيْنَ كَامِلِيْنَ
 اَوْلِدِيْكَرِ عَالِمٍ وَعَامِلٍ نِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلِيْنَ
 اِسْتَقِيْمُوْا شَرُّ تَوْبُوْا اَمْرِيْهِ اَيْدِيْ وَبِاِمْتِثَالِ
 طَاعَتِ اَوْزَرِهِ دَائِمِ اَوْلِدِيْكَرِ اَيْدِيْجَهْ اَرْحَامِيْ
 جَذْبِيْ حَقِ اَيْلِدِيْ بَاطِنِيْكَرِ مَحْوُوقِيْ
 دِيْلِيْ بَوْلِدِيْ سَلَامَتِ قَلْدِيْ دِيْجِيْ
 مَوْتُوْا قَبْلَ اَنْ تَمُوْتُوْا مَظْهَرِيْ اَوْلِدِيْ بَوْلِيْ

مناجا وهبی

يَا دَائِدُوبَ اللّٰهِكِ اسْمِنِ اِيْدهِ يَمِّ بَدِّ كَلَامِ
هَمْ رَسُوْلُ اللّٰهَةِ اَوْ سُوْنُ صَدِّقَاتِ

هَمْ دَخِيْ اَزْ وَاِيْجَنَهْ اَوْلَادِيْنهْ اَصْحَابِيْنهْ
هَمْ دَخِيْ اَنْصَارُ مَهَا جِرْ هَمْ دَخِيْ اَتْبَاعِيْنهْ
عَرَضِ حَاجَا هَمْ مُنَاجَا اِيْدهِ يَمِّ رَحْمَانِيْهْ
دَخِيْ بِنْدُو نَضْحِ اِيْدهِ يَمِّ اَحْبَابِيْمهْ اِخْوَانِيْهْ
رَحْمَتُ وَا مَغْفِرَتِيْ اِسْتِيُوْبُ اِيْدهِ يَمِّ نِيَازِ
جِرْمَنْ عَفْوِ اِيْدهِ هَرْدَمْ لُطْفِ اِيْدهِ اَوْلِيْبِيْنَا

ح

